ilk adım

HAZİRAN '86

Sayı: 3

KDV Dahil 250 TL

- **Demokrasi Sorunu ve Tercih...**
- **15-16 Haziran**
- **Söyleşi: DİSK'li Sendikacı Rıfat Kendirligil**
- **Sümerbank'lı İşçiler İşsizliğe Terk Ediliyor**
- **Üniversite'de Dayak!**
- **Hazır Gelecek Beklenemez**
- **Çernobil ve Düşündürdükleri**

BİRKAÇ SÖZ

15-16 Haziran olaylarının üzerinden 16 yıl geçti. İşçilerin sendikal haklarına yapılan saldırılara karşı cevap verdiği son derece öğretici derslerle dolu bir tarih. Gelişimi, nedenleri ve yankıları ile bir aylık derginin kapsamında derinlemesine incelenmesi mümkün değil. Bizim yaptığımız olsa olsa olayları hatırlatmak. Ama hatırlatma yanısıra konuya dikkati çekmek istiyoruz. Ülkemizde mücadele kitlelerden kopuk, belkemiksiz olarak yürütüldü. 15-16 Haziran burjuvaziye olduğu kadar, mücadelenin belkemiğini başka yerlerde arayanlara da iyi bir cevap. 15-16 Haziran mücadeleyeomuz veren herkesin mutlaka araştırması gereken öğretici ve önemli bir deney...

Gülhan Koç gelecek vadeden genç bir insandı. İ.Ü. İktisat Fakültesi öğrencisiydi. Amacımız ailesinin acısını deşerek onları üzmek değil. Ama insanları düşünmeye zorlamak. Gülhan'ın ölümü "ecel" diye geçiştirilebilinir mi? İnsan yaşamının bu kadar değersiz olduğu, adam sendeciliğin alıp başını gittiği bir sistemde yaşamımızın bunda payı yok mu? Her derdin devasının para olduğu bir sistemde başka Gülhanların da ölmesi kaçınılmaz olacaksa bu sorun nasıl çözümlenecek?

Geçtiğimiz günlerde M.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu'nda bir dayak olayı yaşandı. Belki de ilk kez bir yüksek öğretim kurumunda böylesi bir olay meydana geliyordu. Ardından gelişen olaylar da en az dayak olayı kadar iğrençti. Yeni Düşünce adlı bir "gazete"de yayınlanan birbiri ardına sıralanmış inanılmaz derecedeki yalan ve iftiralar öğrenciler arasında büyük tepki yarattı. Durum boş verip geçiştirilebilecek gibi değil. İzin verildiğinde bugün yazıyla yaptıkları saldırıları yarın uygulamaya dökebileceklerini biliyoruz.

Eyüp'te kurulu Sümerbank Fabrikası yıkılıyor. Haliç'i kurtarma operasyonu dolayısıyla yıkılan fabrikada çalışan binbeş yüze yakın işçi bir başka fabrikaya aktarılmadıklarından işsiz kalacaklar. Bu durumu yansıtan (söyleşinin baştan sona hazırlanması -sorular ve diğer bilgiler dahil- kendilerine ve onlara yardımcı olan bir arkadaşımıza aittir) bir söyleşiyi sunuyoruz.

DİSK'li sendikacı Rıfat Kendirligil ile işçilerin ve toplumun sorunları ve bu sorunların çözümleri üzerine bir söyleşi yaptık. Kendirligil "İşçiler sosyal demokrasinin peşine takılmamalı" diyor.

...

Bilindiği gibi dergimiz farklı düşüncelere sayfalarında yer veriyor. Maddeci teori çerçevesinde farklı yaklaşımların sergilendiği tartışmaların teorinin doğru kavranmasına neden olacağına inanıyoruz. Tabii tüm yaklaşımları eleştiri süzgecinden geçirerek. Bundan çekinmemek gerekiyor. Özellikle GÖRÜŞLER bölümünü çeşitli yaklaşımların sergilendiği tartışmalara açmak istiyoruz.

4. Sayımızda buluşmak üzere...

İÇİNDEKİLER

Posta Kutusu: Mehmet Yahya Karaca
1405 Sirkeci-İstanbul

Posta Çeki: Mehmet Yahya Karaca 214779

ilk adım

Sahibi: Mehmet Yahya KARACA
Yazılşleri Müdürü: Kemal KÖK
Yayın Yönetmeni: Hakan MAHMUTOĞLU
Teknik Yönetmen: Nurcan ÖZDEN
Yönetim Yeri: Alayköşkü Cad. Sıdıka Batu İşhanı No: 305 Cağaloğlu-İSTANBUL
Abone Koşulları: Yıllık 3000, Altı aylık 1500 TL
Basım: Murat Ofset

Demokrasi Sorunu ve Tercih...

Türkiye'de son altı yılda önemli bir değişim ve olağanüstü bir dönem yaşanmıştır. 70'li yılların sonlarına doğru derinleşen krizden çıkabilmek için alınan 24 Ocak kararları ve hemen ardından 12 Eylül harekâtı ile ordunun yönetime el koymasından bu yana yaklaşık 6 yıl geçti. Sistemin içinde bulunduğu krizden çıkabilmesi için özellikle iş çevrelerinin, büyük sermayedarların var olan egemenliklerini daha da pekiştirebilmek arzusuyla dayattıkları bu önlemler paketi bazı dış çevrelerin ve 79 yılının Aralık ayında Türkiye'ye gelen IMF heyetinin de talimatları alındıktan sonra 1980'de uygulamaya konuldu. Çalışanlar için kemer sıkma ve baskı, çalışanların sırtından geçinenler içinse bir rahatlama ifade eden 24 Ocak, (24 Ocak Kararları'nı iktisadi olduğu kadar siyasal tedbirler olarak da görmek gerekir) topluma vaadettiği enflasyonsuz, zamsız, sıkıntısız bir düzeni gerçekleştiremedi. Hem de grevlerin yapılamadığı, her hak arayışının bastırıldığı, toplu sözleşmelerin Yüksek Hakem Kurullarıyla istisnasız işveren lehine çözümlendiği bir ortamda. 24 Ocak Kararları'nın asıl mimarı olduğunu defalarca söyleyen 6 Kasım seçimlerinin ilk "sivil" başbakanı Özal, ancak "sıkı" bir rejimle yürütebildiği "icraatını" hâlâ kendi ayakları üzerinde yürütebilecek kadar güçlü hissetmiyor. hissedemez de. Fakat hemen belirtelim ki; kapitalist sistem bu dönemde kendi adına bazı başarılar elde etti. Ekonomik açıdan birtakım açılımlar, belli bir "büyüme" sağlandı. Halka kemer sıktırılarak oluşturulan kaynak aktarımlarıyla özellikle dış ticarette, —suni pompalamayla da olsa— ihracatta artışlar kaydedildi.

Ama yine de düzen açmazından kurtulmuş değil. Aksine hakim sınıfları dahi rahatsız edecek kadar iktisadi batağa saplanmış durumda. Son yıllarda gelişme olarak gösterilenlerin ancak "çarpık bir büyüme" olarak adlandırılabileceği ticaret ve sanayi odalarının temsilcileri tarafından bile itiraf ediliyor. siyasal alanda da tam bir "rahatlama" sağlanamadı. Halkın tüm "suskunluğuna" rağmen hakim sınıflar huzursuz. Çünkü biliniyor ki; devlet eliyle düzeni yaşatma politikası ancak bir noktaya kadar başarılı olabilir. Toplumlar sonsuza kadar baskı ve yasakçılıkla yönetilemezler. Bugünkü sistemden başka seçeneğin bulunmadığı her ne kadar sopa zoruyla kabul ettirilmek istense de sonuçta bunun böyle olmadığı halk tarafından görülecektir. Bu görüşü haklı çıkarır nitelikteki toplumsal kıpırdanışların görülmeye başlaması hakim sınıfları da huzursuz etmeye başladı.

Özal'ın 24 Ocak modeli ile büyük sermaye sahipleri ve diğer egemen kesimleri memnun etmeye çalışması fakat bu memnun edişin külfetini emekçilere yüklemesi toplum içinde hoşnutsuzluğun oluşmasına yol açıyor. Hoşnutsuzlukları giderek artan kitleler, bu durumlarını ifade edecek arayışlar içindeler. Değişik yönlere kanalize oluyorlar.

Bu durumun en çarpıcı göstergelerinden biri özellikle SHP'nin ardında birikmeye başlayan toplumsal muhalefet. Bu toparlanış SHP'nin bile ummadığı ölçülere ulaştı. Bu durum SHP'nin başlangıçta "sol" görüntüsüyle yetinmek, bir boşluk doldurmak niyetiyle hareket etmesine rağmen toplumun acilen çözüm beklediği sorunlara tabandan gelen zorlamalarla eğilmek durumunda kalmasına yol açıyor. Özellikle kentlerde çalışan emekçiler bugün SHP'yi kendilerini içinde bulundukları durumdan çıkartabilecek bir güç olarak görüyorlar. Önemli bir bölüm insanın da SHP'ye yöneliş nedenleri alternatifsizlik. SHP'de olan ve bugün onun için çalışan fakat sosyal-demokrat programdan çok daha ileri hedeflere sahip birçok insan var. Olası bir SHP iktidarının demokrasi ve özgürlükler açısından belli açılım-

ları sağlayacağı umularak SHP'nin "peşine takılınmak" zorunda kalınılıyor.

Ama sadece SHP mi kitleleri etkileyen ya da etkilemeye çalışan? DYP ve onun "fahri" başkanı DP-AP çizgisinin "yılmaz" savunucusu "cesur" Demirel de atakta. Çıktığı "sohbet" gezilerinde, "biz Özal'ı Demirel'in çırağı zannetmiştik, keşke elimiz kırılsaydı da oy vermeseydik" gibi pankartlar açtırarak bazı çevrelere kendisini unutturmamaya çalışıyor, ben de varım diyor.

Geçmişten bu yana egemen kesimlerin sözcülüğünü yapmış olan şimdinin "yedeği" Demirel hakim sınıflarn yeni arayışlara girme ihtimalinin belirlemesi üzerine bu kesimin sözcülüğünü kaparak "Büyük Türkiye"sini tekrar yönetebilmek için harekete geçti. rejimin baskıcı ve yasakçı yapısının toplum üzerinde yarattğı hoşnutsuzluğun farkında olduğundan insanların özgürlük taleplerini baskı rejiminden kurtulma istemlerini "konuşan Türkiye" ile formüle etmeye çalışıyor. Ama biliyoruz ki; Demirel'in "konuşan Türkiye'si" kendi istediği kadar konuşanların Türkiye'sidir. Yoksa düşünce özgürlüğünün yaşandığı bir ülke değil. Kendisi de gayet iyi biliyor ki, gerçek özgürlük ve demokrasi ancak sistemin değişmesiyle mümkündür. İktisadi ve siyasal değişimi öngörür. Ama Demirel buna yanaşmaya hiçbir zaman olmadığı gibi şimdi de niyetli değil. Tüm "demokrasi" çağrılarına rağmen O, bugünkü baskıcı statükoyu değiştirmek istemeyenlerin başında gelir. Bütün "demokratlığı" egemen kesimlerin sözcülüğünü kapana, "cesur", "boyun eğmez" tavırlarıyla halkı etkileyerek dikkate alınması gereken maddi bir güç haline geldiğini egemen kesimlere kabul ettirene kadardır. Sözcülüğü bir kaptı mı görün siz ondaki demokratlıktan, hoşgörü ve anlayış çağrılarından geriye birşey kalıyor mu. Gerek kendisinin gerek partisinin "eğreti" genel başkanı Cindoruk'un açıklamaları 'sol' ile (onların soldan sosyal-demokrasiden başka bir sol kastetmediğini biliyoruz) "amaçlar" uğruna, tekrar "demokrasi"ye dönülmesi uğruna beraberce hareket edebilecekleri izlenimi uyandırabilir. Ama çok yakın bir örnek MDP milletvekillerinin DYP'ye transfer olmasıyla 'sol'la girdikleri "demokratik ittifak"ın anında rafa kaldırılması Demirel'in gerçekte neyin peşinde olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Ama bazı solcularımızın Demirel'i demokrat görmesi, sayfalarında boy boy resimlerini basıp ona yer vermesi, hatta kimilerinin "demokrasi savaşımı"nda Demirel'le birlikte hareket edilebileceği hayalleri kurması da (Demirel'in ve temsil ettiği siyasal çizginin geçmişte demokrasi mücadelesine karşı takındığı tutumu unutmuş olacaklar) en az yukarıdaki örnek kadar ilginç ve düşündürücüdür.

Aslında bu durum o kadar şaşırtıcı değil. Ekonomide "libealizm"i savunan Özal, bazı solcularımıza siyasi alanda da liberalizmi sağlayacak gibi gözükmüştü. Ama buna zorlanmadığında, "ipleri elinde sıkıca tutmak varken (hem de bu "sıkılığın" sorumluluğunu ve maydana getirdiği sancıları askeri rejimin üzerine yıkabiliyorken) neden liberalleştirsin?" sorusu akıllara hiç gelmedi. ANAP'ın büyük sermaye kesimlerinin desteğini kazanmış, onlar için var olan bir parti olduğu ve "icraatı"nın da ancak hakim sınıflarınçıkarına olacağı unutuldu. Medet umuldu.

Solcularımız ANAP'tan medet umdular ama şimdi ANAP'a ve onun "doğal" lideri Özal'a hükümet olarak işbaşı yaptıran kesimler, iktidarın, "ihracatta artış var, "Türkiye artık itibarlı ve borçlarını ödeyen bir ülke" yaygaralarına rağmen durumun hiç de iyiye gitmediğini biliyorlar ve yeni arayışlar içine girme eğilimindeler. (SHP'nin TÜSİAD toplantısı, bazı çevrelerden Demirel'e destek verilmesi önemli göstergeler) Bütçe açıkları gittikçe büyüyor, dış borçlar arttıkça artıyor, devlet bütçesinden şirket kurtarma operasyonlarına rağmen iflaslar çoğalıyor. Dışa bağımlı "itaatkâr" bir ülke olarak borçlarımızı ne pahasına olursa olsun tıkır tıkır ödediğimiz doğru. Ama aldığımız yeni borçlarla batağa daha çok saplandığımız da inkâr edilemez bir gerçek. Özal'ın özel bir önem verdiği ihracatın, arttığı iddialarına rağmen asıl artışın ithalatta olduğu, başlangıçta dengeye girer gibi gözüken ihracat-ithalat ilişkisinin ithalat lehine bozulduğu gözleniyor. Kriz derinleşiyor.

Türkiye'de burjuvazinin tercihini Özal'ın politikasından yana koymasına ve bu desteklerini halihazırda çekmemiş olmasına rağmen rahatsızlıklarını dile getirmede halk kadar sabırlı değiller. Son dönemdeki gelişmeler üst yapıdaki kargaşanın artmasına neden oluyor.

Ama ne Özal, ne Demirel ne de Gürkan (bundan böyle İnönü demek daha doğru olacak) bütün bu gelişmelerden halkı haberdar etmezler. Krizin nedenleri, emperyalist-kapitalist sisteme "kopmaz" bağlarla bağlılığın nedenlerini açıklamazlar. Hepsi de çeşitli farklılıklarına rağmen bu düzenin devamı için gereken neyse onu "icra" etmek durumunda olduklarından, dozları farklı da olsa açıklamaları ve uygulamaları kesinlikle sorunun özüne ilişkin değildir. Ya oy toplamak için propaganda malzemesi yapılır düzenin aksaklıkları, ya da eğer iktidardaysalar "enkaz devraldık" gibi masallarla geçiştirilmeye çalışılır. Halk çoğunlukla pratik hayat içinde sonuçlarla karşılaşıp onları hissettiğinden (enflasyonu, zamları, devalüasyonu vbg.) sadece onlar tanıtılır, kötülenir ya da bu "illetlere" Türkiye'nin düze çıkartılabilmesi için

bir zaman daha katlanılması gerekiği anlatılır.Ama bu "illet"lerin gerçek nedenleri asla. Oysa bütün sorun nedenlerde yatar. Nedenlerin bilinmesi toplumun sistem, yönetim hakkında daha fazla şey bilmesi demektir. Buna bağlı olarak da kavradığı gelişmeleri yargılayabilmesi, yorumlayabilmesi ve en kötüsü, yönetime karışması demektir. Hele hele bu gidişatı değiştirmek isteyebilir ki, bu faciaların en büyüğüdür. Öyleyse oyun oynanırken dikkatli davranılmalı, kuralların ve çerçevenin dışına çıkılmamalıdır. Nazik nazik dalaşılabilinir ama "yıkıcı" ya da "bölücü" faaliyette bulunmak yasaktır. Esas olan düzenin devamıdır. Geri kalanı oyuncu kadrosu zaman zaman değişebilen ama önceden belirlenmiş bir metne göre oynana tiyatrodan ibarettir.

Zaten tüm güvencesini toplumun ses çıkartmamasından daha doğrusu ses çıkartamaz bir hale getirilmesinden alan bir sistemin, demokrasinin —gerektiği zaman rafa kaldırılamayacak şekilde— yerleşmesine ve temel özgürlüklere sahip olunmasına bile müsadesi olamaz. Toplum hareketliliğinin boyutlarına göre istemeye istemeye bazı geri adımlar atılıp bazı açılımlar sağlanabilinir. Ama işin esası ne pahasına olursa olsun düzenin korunması ve sürdürülmesidir. Bundan vazgeçilemez. Düzenin sürdürülmesinden vazgeçmek tatlı kârlardan, çıkarlardan vazgeçmek demektir. Bu ise sistemin varoluş nedenleri ve yapısıyla ters düşmektir. Sistemin devamı için herşey mübahtır. Baskı, yasaklar, işkence, "icraatın içinden" ve gerekirse ak güvercinler. Bunun yanı sıra zorblık ve yasakçılık dışında toplumu denetim altında tutmaya, uyuşturmaya yarayan diğer araçlar ve yöntemler toplum içinde yaygınlaştırılır. At yarışları, lotolar, totolar diğer oyalacı etmenler topluma en geniş biçimde sunulur. Sendikal haklar kısıtlanır, örgütlenme hakları tırpanlanır işçilerin,memurların, öğrencilerin siyasetle uğraşmaları, ülke sorunlarıyla ilgilenmeleri yasaklanır ama herkesin kendisini oyalamaya hakkı vardır. Bu konuda "malum" basınımız da sistemeönemliyardımlarda bulunur. Halkın sesi, gözü, kulağı olması, toplumu aydınlatması beklenen basınımız "bul karoyu al parayı" tipinden çeşitli lotaryalarıyla ya da boy boy çıplak "sanatçı" resimleriyle aynı kervanın yolcusudur. Bir taraftan her türlü "muzırlığa" meydan verilirken, diğer yandan "muzır" yasalar çıkartılıp gericilik yaygınlaştırılır, desteklenir. Dinsellik körüklenir, insanlar kaderci, "takdir karşısında" boyun eğer hale getirilmeye çalışılarak toplum uyuşturulmak istenir. Toplumun canlı dinamik bir yapı haline gelmesi kısacası "uyanması" engellenmeye çalışılır.

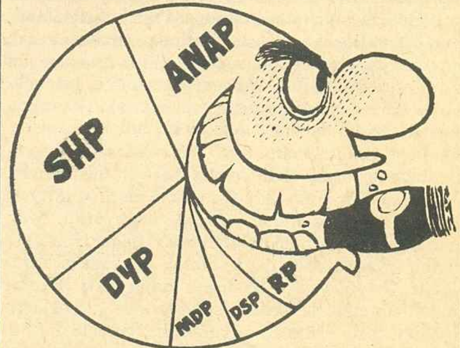
Ama hiçbir şey toplumun artan bir istemle özgürlüklere kavuşmak çabalarını, haklarını elde etmek için girişeceği mücadelesini bastıramaz. Geçici evreler dışında, toplumun "suskunluğa" itildiği ve toplumun da bu durumu kabullendiği dönemler dışında bu imkansızdır. Emekçiler hayat standartlarının düşmesine, demokratik haklarının, özgürlük arayışlarının bastırılmasına sessiz kalmayacaklardır. Ne baskı ve yasakçılık, ne yozlaştırma ne de kadere boyun eğdirme çabaları uzun zaman sessiz bırakamaz toplumu. Özallar, Demireller, ve de onların patronları istedikleri kadar "tedbir" alsınlar, sistemin bizzat kendisinin doğurduğu çelişkiler eninde sonunda emekçi kitleler tarafından ve kendileri lehine çözülecektir. Ne kadar acımasız olursa olsunlar hiçbir zorbalık sürekli kalamaz. Zorbalık da cevabını alacaktır. "Rüzgâr eken fırtına biçer". Uyguladıkları şiddete, şiddetle karşılık verilmesi kaçınılmazdır. Ama ne zaman? Ancak emekçi kitlelerin kendi sorunlarına sahip çıktığı, hakları için —hazır verilmesini beklemeden— mücadele ettiği, bireysel kurtuluşun değil, tüm toplumun, emeğin kurtuluşunun esas ve değerli olduğunu kavradığı ölçüde ve zamanda.

Toplumun önünde dün olduğu gibi bugün de birinden yana tercihini ortaya koyması gereken iki yol var:

Egemen kesimlerin sözcülüğünü yapan partiler ya da düzenle halkı uzlaştırmaya çalışan, görevi "subaplık" olan partilerin çizdiği ve bugüne kadar toplum için sömürü ve baskı demek olmuş olan çerçeve mi yoksa bu çerçevenin yerine geçirilebilecek emekçilerin belirleyicilikleri ile siyasal yaşama özgürce katılabilecekleri, baskı, kapitalizm ve şövenizmden uzak bir çerçeve mi?

Bizim tercihimiz ikinci çerçevedir. Bunun neden böyle olduğunu anlatmak durumundayız. Bu bizim görevimizdir.

Ama belirleyici olacak tercih kuşkusuz milyonlarındır.

Herşey "Demokrasi" İçin

"Bu anayasadan en çok bizler mağdur durumda olmamıza rağmen anayasayı delmedik. Ama bizim dışımızda anayasanın bekçiliğini yaptığını söyleyenler, anayasayı delik deşik ettiler."
(Aydın Güven Gürkan)

Ergin TAŞÇI

Geçtiğimiz ay iç politikada yeni gelişmeler oldu. Siyasi partiler alanını kaplayan toz duman içinde göz gözü görmez oldu. Ayakları altındaki toprağı yitiren emirle kurulmuş MDP kendini feshetti. Bir kısım milletvekilleri, Odalar Birliği eski başkanı Mehmet Yazar'ın kurduğu HDP (Hür Demokrat Parti) içinde yer aldılar. Öte yandan Başbakan Özal da bu yeni durumdan partisinin yararlanması için boş durmadı ve yeniden bir "mebus pazarı" kuruldu. Düne kadar birbirine kalmadık şeyleri söyleyenler kol kola girdiler.

ANAP'a atıp tutarken ANAP'a girenden, ANAP'tan is ifa|edip DYP'ye girene, önce DYP'ye girip sabahına HDP'ye transfer olanına ve nazlanan gelin misali o tarafa mı bu tarafa mı gideceği her gün değişen bağımsız milletvekillerine dek tam bir curcuna yaşandı. Hatta işin o kadar cılkı çıktı ki milletvekilleri "lacivertleri giydim, Mecliste bekledim, tek bir transfer teklifi çıkmadı" ya da "bir transfer edilsek de köşeyi dönsek" gibi espriler yapmaya bile başladılar. Sonuçta şimdilik iktidar partisi ANAP parlamentodaki salt çoğunluğunu daha da pekiştirirken HDP ve DYP de 20'yi aşkın milletvekilliğiyle parlamentoda grubu bulunan partiler olarak yer aldılar.

Bütün bu gelişmelerde ilginç olan, milletvekillerinin parti değiştirmesini önleyen Anayasa'nın ünlü 84. Maddesinin bizzat Başbakan Özal tarafından cımbızlanarak özünde Anayasa'nın delinmesiydi. Aslında Anayasa'nın bu maddesi zaten Türk parlamento yaşamının geleneklerine de, "aykırı"ydı. Kritik anlarda bazen kitle halinde bağımsızlaşan ya da parti değiştiren milletvekillerine alışkın bir yapının kendini böyle bir cendereye hapsetmesi beklenemezdi! Hem sonra herkes memnundu. Özal, parmak sayısını artırıyor. DYP meclise giriyor, HDP daha kurulurken meclis içinde doğuyordu. Evet, Anayasa delinmişti, hem de Anayasa'yı değiştirmek gerektiğini söyleyenlerce değil, bizzat Anayasa'yı savunanlarca... Bu Anayasa er ya da geç delinecekti. Hem bu biçimde delinmesi de, iktidar sahiplerince gerçekleştirildiğinden fazla "zararlı" sayılmazdı. Sonuçta bu 84. madde hâlâ yerli yerinde durmaktadır ve duruma göre yeni yorumlara uğratılarak kullanılabilir de. Ama Özal da "kötü yazılmış bir madde" diyerek 84'ün bir biçimde halledilmesinden yanadır ve pratik eylemiyle de bunu göstermiştir. Anayasa'nın şimdilik delinmiş olmasından şikayet eder gözüken SHP Genel Başkanı Aydın Güven Gürkan'dır. Gürkan, iktidarın ve özellikle Özal'ın 84. maddeye yaklaşımının Anayasa'yı ayaklar altına almak olduğunu söylemekte, Anayasa bekçiliği yapanların işlerine gelince de Anayasa'yı kaale almadıklarını belirterek "siyasi bir teşhir" yapmaktadır. Ama bunu yaparken kendisinin Anayasa'nın delinmesinden yana olmadığını da itiraf etmektedir. İktidarın ve sağ düşüncenin yalnızca Anayasa'nın 84. maddesine değil, başka maddelerini de kaale almadığını, aslında bu düşüncenin "hukuk düzeni ve anayasa sistemine karşı olduğu"nu söyleyen Gürkan, kendilerini de rahatsız eden Anayasa'yı seçimlerde % 45 oy alarak SHP'nin değiştireceğini de belirtmektedir. Rejimin,kendi anayasasına bile saygılı olmadığını teşhir etmek önemlidir. Ama buna yasaları "delmek" çabasından kaçınmak ve yasaları ancak iktidar olunca değiştirmek düşüncesi eşlik etmeli midir? Hele bu Anayasa'yı kimi yasaları herşeyin engeli olarak görüp bunlar değişmeden hiçbir şey olamayacağını söyleyen mücadele kaçkını, ertelemeci anlayışın, şu 84. maddenin delinmesinden bile alması gereken dersler olduğu muhakkaktır. Evet, siyasi teşhir gereklidir ama mücadelesiz bir teşhir havanda su döğmekten öteye gidemez. SHP kongresi ile genel başkanlığı bırakacak olan Gürkan'dan sonra Erdal İnönü önderliğindeki SHP'nin neler yapacağına hep birlikte tanık olacağız. Tabii ki aslolan Anayasa'yı hedef alarak yola çıkmak değil, özgürlüklerin, demokrasinin ve yaşam koşullarının ilerletilmesi için mücadele etmektir.

Yazılı yasalarsa bu mücadele ve güçler ilişkisi içinde delinir, yamanır, kadük olur, vs. olurlar. Şunu da söylemek gerekir ki, bazen doğrudan doğruya bir yasanın çıkarılmamasına ya da kaldırılmasına yönelik mücadele de gerekli olabilir ve toplumsal güç ilişkileri, böyle bir mücadeleye elverebilir. Dünya ve Türkiye işçi hareketinin tarihinde, çıkarılacak işçi aleyhtarı yasalar karşısında bu türden mücadelelerin varolmuş olduğu unutulmamalıdır.

Kurucu Meclis'ten 6 Kasım Meclisine

Mayıs ayındaki "mebus pazarı"ndan kârlı çıkmış gözüken partilerden biri de Doğru Yol Partisi'ydi. Demi-

rel'in emanetçisi Cindoruk, partisine giren milletvekilleriyle grup kurduklarını açıklarken parlamentoya adım atmaktan duydukları mutluluğu da dile getiriyordu. 6 Kasım parlamentosuna veryansın eden, bu paramentoyu meşru saymayan, milletvekillerini de "muhafız" olarak gören DYP, 14 Mayıs'ta genel başkanı aracılığıyla gerekli yerlere seslenerek şöyle diyordu: "DYP, cumhuriyetin temel kurumlarına saygılıdır. Parlamentoya saygılıyız, Cumhurbaşkanlığına saygılıyız, Türk Silahlı Kuvvetlerine saygılıyız. Bu saygımız aynı zamanda sevgi ile ve bağlılıkla doludur". Böylece bugüne değin ettiği laflara aldırış edilmemesi gerektiğini, siyasetin cilveleri olarak ileri geri konuşmuş olabileceğini söylemek isteyen Cindoruk, eylemiyle de, parlamentoyu meşru gördüğünü kanıtlamış oldu. Oysa daha birkaç ay önce DYP içinden, kurucu meclis ve yeni bir anayasa önerisi "ciddi ciddi" atılabiliyor ve DSP'den de buna ses geliyor, kimi gazeteler bunu ciddiye alıp üzerine fikirler yürütüyor ve kimi sol çevreler de "misak, uzlaşma, mutabakat" ve nice fikir tatbikatı yaparak bu ipe sapa gelmez öneriyi kurcalamaktan geri durmuyorlardı. Ama kısa sürede fırtına dindi ve Zincirbozan'dan beri "demokrasi havarisi" kesilenlerin sahte havarilikleri artık çoğuna malum oldu.

DYP, meşru bulmadığı parlamentonun meşru bulmadığı milletvekilleriyle artık siyaset sahnesinde sesini daha çok duyurarak arzı endam edecek. Bu arzı endamın geniş kitlelerin yaşam koşulları için ve demokrasinin gelişmesi için yeni bir boyut getirmeyeceğini söylemek kehanet olmaz. DYP'nin bu parlamentoya girmesinden herşeye rağmen hoşnut olanlar da bu parlmentonun yaratıcılarıdır kuşkusuz. Nitekim Cindoruk'un 14 Mayıs demecinde nerelere saygılı olunduğunu açıklaması boşuna değildir. DYP parlamentoda etkin bir muhalefet yürüteceğini söylemekte, bu muhalefetle de ülkede sesini soluğunu duyuracağını düşünmektedir. Beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği şimdiden belirlenemez ama bunun iktidar partisinin yıpranmasıyla doğru orantılı olacağı açıktır.

4 Eğilimli ANAP'ın Önündeki Sorunlar

Anayasa'nın delinmesinden her siyasi eğilim kendine göre bir pay çıkarma içinde. Aslında 84. madde hep gündemde tutularak Özal tarafından tehdit unsuru olarak kullanılmaktaydı. Özal zaman zaman da "demokrat" görünümlerle 84'ü belli bir süre askıya almaktan, yani milletvekillerini yerinde tutmak, hem de duruma göre yeni transferler yapmak hesabı elbette ki vardı. Nitekim transfer olayına öncülük ederek belki de kendince "demokrat"lığını sergilemiş oldu. Sonuçta iktidarını meclis içinde pekiştirdiği su götürmez. Kritik konumdaki ANAP salt çoğunluğunu yeni milletvekilleri transfer ederek epeyce garantiye almış olduğu açık. Ama bu görünen gerçeğin ardında yatan nedir?

Dört eğilimli ANAP hassas dengeler üzerine oturmaktadır. Eğilimlerin açık temsilcisi olan partiler parlamentoda temsil edilmeye başlanmıştır. Henüz temsil edilmeyenlerin de temsil edilmeleri, örneğin MÇP'nin ve RP'nin meclise girmesi ihtimali uzak değildir. Bunda ANAP'lı milletvekillerinin rol almaları çeşitli dengelere ve hesaplara bağlı olmakla birlikte sürpriz sayılmamalıdır. DYP için aralanan kapı başkalarına kapalı mı tutulacaktır? Yasal düzenlemelerle topluma uzun vadede çeki düzen verilemeyeceğini, garip bir cilveyle, parlamentonun kendisi gösterdi. 6 Kasım seçimlerinde üç parti için hazırlanan meclis koltuklarının önemli bir bölümüne şimdi yeni kimliklere bürünmüş milletvekilleri oturuyor artık.

Anayasayı Delmek, Değiştirmek ve Yenilemek

Parlamento aritmetiğinin transfer ve yeni oluşumlarla değişmesi 84. madde nedeniyle ister istemez "Anayasa sorunu" ve de aynı maddeden ötürü milletvekilliğinin düşüp düşmemesi için 201 oy gerekliliği nedeniyle bir "meclis sorunu" olurken, bir zamandır canlılığını yitiren Anayasa olayı da yeniden tartışılır oldu. SHP, Anayasa'yı deldi diye Özal'a veryansın ederken, iktidara gelince bu Anayasa'yı değiştirip düzelteceğini tekrarladı. Soluna kilit vurarak saf bir sosyal demokrasi hedefi güden DSP ise bu Anayasa yerine yeni bir anayasa önerisine dikkatleri çekti. "Demokratik sağ"a, yani DYP'ye, DSP'nin "doğal lideri" Ecevit, yeni bir anayasa için "uzlaşma" çağrısında bulundu. Daha doğrusu yılın ilk günlerinde DYP Genel Başkan Vekili Mehmet Dülger'in ortaya attığı ve küllenmiş olan bir öneriyi tekrarladı. Böylece anayasacı "sosyal demokrasi"miz, işçilere, emekçilere, yoksullara, ellerini kollarını bağlayan koşulların değişmesi için hedef olarak parlamentoyu, dolayısıyla seçimleri göstermekten başka birşey yapamazdı.

Demokrasinin gerilediği bir ortamda, demokrasiyi gerileten yasalar ve "sıkı" bir anayasanın propagandif amaçlı öne çıkarılışını anlamak mümkün. Ama anayasayı dillere dolayıp toplumun önünde, emekçilerin önünde bekleyen sorunlara el atmaktan kaçınmayı anlamak hiç de mümkün değil, muhalefeti parlamentoyla sınırlı görüp, orada çıkış bulunamayınca "sokağa çıkarız" demek bu anlayışın, özellikle "sosyal demokrat" anlayışın bir göstergesi.

Toplumsal eşitsizliklere, baskılara, her türlü antidemokratik uygulamaya karşı ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için somut adımlara ihtiyaç vardır. "Demokrasi" için yalnızca lafa değil, demokratik hakların kazanılması yolunda örgütlenmeye ve mücadeleye ihtiyaç vardır. "Oyunuzu bize verin, demokrasi gelsin" gibi bir yaklaşım, seçim propagandası döneminde anlamlı olabilir ama o döneme kadar "demokratik kazanımlar için ileri" gibi bir yaklaşımı pratiğe geçirmeyenler, emekçilerin temsilcisi olamazlar. "Oyunuzu bize verin, refahınız artsın" deyip daha önce de sözgelimi "gerçek ücretleri artırmak için ileri" dememiş olanlar, emekçilerin temsilcisi olamazlar.

Emekçiler açısından hedef ne anayasaları delmek, değiştirmek ya da yenilemek değil, sömürüsüz ve ezilmesiz bir toplum düzenine ve dünyaya ulaşmaktır. tarihsel mücadeleyi de gündelik mücadelelerle bütünleştirmeyi başarabilmektir. Demokrasi ancak bu mücadele içinde kazanılabilir ve bu mücadele içindedir ki yasalar gerçek anlamda delinir ve hükümsüz kalır. Demokratik mevzilere en fazla gereksinimi olan emekçi kitleler bu nedenle ilgilerini belirsiz vaadlere değil, somut adımlara yöneltmelidirler; yasalar ve Anayasa tartışmalarına hapsolanlar da, gerçekçi ve de gerekli mücadele hedeflerine çekilmelidirler. Bu hedeflerin toplu ifadesi oldukça basittir; emekçi kitlelerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve demokratik haklar.

İşçiler Sosyal Demokrasinin Peşine Takılmamalıdır

Bu sayıda DİSK'li sendikacı Rıfat Kendirligil ile şöyleşi yaptık. Rıfat Kendirligil 1948 doğumlu, 1976'da ASİS Genel Sekreteri olmuş. 12 Eylül 1980'de görevine son verilmiş ve içeri alınmış, 84'te ise çıkmış.

– İşçi hareketinin dünkü ve bugünkü sorunları hakkında görüşlerinizi açar mısınız?

• Bunu ikiye ayırmak gerekir. Önce gerçekten sendikal planda devrimci sendikaların farklılıklarını koymak, ikincisi politik planda farklılıklarını koymak. Geçmiş dönemde DİSK ve Türk-İş olayı gündemdeydi. Sonradan Türk-İş olayı somutlaştı. Türk-İş'i bir kenara bıraktığımızda DİSK'in en son kongresi ile belirlenen bir hareket vardı. Sendikaların DİSK kongresinde koydukları ve kamuoyuna da yansıyan tavırları, bir bölüm sendikanın faşizm konusunda teslimiyet belgesini imzalayan ve olağanmüş gibi kabul eden tavırlarıyla, faşizme karşı mücadele etme gereğini savunan sendikaların ayrılan tavırlarıydı. Bu hareket çok netleşemeden bilinen süreç yaşandı. Bugün Türkiye'de faşizm konusunda hiç kimsenin yadsıyamayacağı bir biçimde örgütlenme söz konusuyken, Türkiye'de işçi sınıfını ne olduğu belirsiz ve programı net olmayan sosyal demokrasinin ve partisinin peşine takan işçi liderleri ve sendikacıların yönlendirilmesi söz konusu, en büyük tehlike de işçilerin sosyal demokrasinin kuyruğuna takılmak istenmesidir.

– Geçmişte bu durum nasıldı?

• Geçmişte bu politikalar daha rahat tartışılıyordu. Şimdi, gerek 82 Anayasası ile gelen yasalarla ve bunlardan kaynaklanan apolitizasyonla ilgili olarak sağlıklı tartışma ortamı yoktur, gerekse de terör konusu sürekli gündemde tutularak kitlelerin ve işçilerin politizasyonu engellenmek istenmektedir?

– İşçi hareketinin sendikal haklar, grev, toplu sözleşme, yaşam koşullarının iyileştirilmesi için mücadele etmesi söz konusu. Şimdiki koşullarda ve geçmişteki sendikal mücadele arasındaki farklar nedir?

• Temelde sınıfların belirlenmesi sorunu vardır. Türkiye'de işçi sınıfının, belirlenmesi açısından bakıldığında, aktif pozisyonda olmadığı görülür. Nedeni de geçmişte sendikaların aldığı yanlış tavırlarda aranmalıdır. Sınıf kesinlikle öndersiz durumdadır. Ya da DİSK'in önderliğinde (sendikal planda), günümüz şartlarına göre demokratik olan geçmiş dönemin şartlarında birtakım haklar (ekonomik alanda) elde etmiştir. Fakat politik haklar elde edememiştir. Bunun sonuçları da sınıfın mevzilenmesinde günümüze yansımıştır. Bugün ekonomik durumun daha iyiye gidip gitmemesi belirleyici değildir. Yani çok daha kötü ekonomik dönemlerde çok daha fazla mevziler kazanabilmişti. Sorun politik sorundur.

– Genelde sendikalar ekonomik mücadele araçlarıdır. Politik mücadele araçları ise partilerdir gibi bir anlayış vardır. Geçmişte işçi sınıfı hareketi açısından böyle bir ayrım var mıydı? Türk-İş partiler üstü politika gündeme getiriyordu. Sendikalar siyasetle uğraşmamalı ekonomik taleplerle ilgilenmelidir gibi bir yaklaşım doğru mudur?

• Ekonomik ve politika bir bütündür. Ben ekmeği gidip bakkaldan alacaksam ve karşılığında bir para ödüyorsam bu bir ekonomi politikadır. Ekonomi ile politika, bu ikisi birbirinden ayrılmaz. Tek başına hiçbir anlam taşımaz, ikisi de bir arada bir bütündür. Partiler üstü bir politika yürütmek bir yutturmacadır. Sendikacılara da bu görüş yutturulmuştur. Türk-İş bilinçli DİSK ve bağımsız bazı muhalif sendikalar bilinçsiz yutmuşlardır. İşçi sınıfının bilincine inanmış görünen DİSK bile bunu aşamamıştır. Sorun sınıfların konumu ve güç dengeleridir. Anayasa ve yasaların uygulanışı, sınıfların konumu ile belirlenir. Hangi sınıf güçlüyse kendi çıkarına bu yasaları değiştirir. hangisi güçlüyse o alır götürür.

– Türk-İş'e muhalifsiniz. Sendikacı olarak ne düşünüyorsunuz? Sizce sendikalar hangi alanlarda başarılı olmuş, hangi alanlarda başarılı olamamışlardır?

• Sendikal geçmiş ikiye ayrılmalıdır. DİSK ve Türk-İş olarak. Bağımsız sendikalar geçmişte söz konusu değildi. Bana göre DİSK ekonomik anlamda biraz daha başarılı olmuştur. Ve bu ekonomik başarıları Türk-İş'i zorlayarak onu da ekonomik başarıya sürüklemiştir. Siyasi arenada DİSK başarılı olamadığı için Türk-İş de başarılı olamamıştır. DİSK önderleri birtakım siyasal partilerin kayıtsız şartsız desteklenmesine yönelmişlerdi. Bugün SHP'yi destekleme tavrı dün sosyal demokrat partileri destekleme tavrının aynısıdır. Sorunun özü kayıtsız şartsız desteklemedir.

Geçmişte DİSK'in kongre kararlarında; daha ileri adaylar yoksa (ileri adaylar çoğunlukla yoktur) kesin olarak sosyal demokrat parti adayları desteklenir diye kararları vardır. Bunu hepimiz bilmekteyiz. Kayıtsız şartsız sosyal demokrasinin desteklenmesi, geçmişte en büyük sorun olarak çok daha güçlü bir şekilde faşist hareketin, yani sosyal demokrasinin kendi yapısında var olan açmazlarından dolayı bir faşist hareketin güçlenmesini gündeme getirmiştir. Özellikle bizim gibi az gelişmiş ülkelerde burjuva demokrasisinin, sanayileşmenin geri olmasından dolayı kurumlaşamaması sonucu faşizmin daha çabuk güçlendiğini somut olarak görmekteyiz. Geçmişte sosyal demokrasinin desteklenmesiyle faşist hareket en üst düzeye ulaşmıştır. 86 Türkiyesinde yine az gelişmiş ülkemizde sosyal demokrasinin kayıtsız şartsız desteklenesi, özellikle sendikacılar tarafından alternatif olarak gösterilmesi geçmişteki hatalardan derslerin çıkarılmadığını gösteriyor. işçi sınıfını sosyal demokrasinin kuyruğuna takmaya çalışan sendikacıların geçmişteki durumlara gelmesi kaçınılmazdır.

Mecliste 1 Mayıs emekçi bayramına nasıl tepki duyulduğu görülmektedir. Bu durum faşizmin örgütlenmesinin çeşitli siyasal partiler içinde gündeme geldiğinin gözardı edilmemesini gerektirir. En büyük görev bir işçi partisinin en geniş anlamda bir işçi kitle partisinin kurulmasının ya da kurulması yolunda tartışmaların gündeme getirilmesidir. Yoksa SHP'nin peşine takmak değildir. SHP'nin sınıfsal konumunun, hem işçi sınıfına şirin görünmek hem de burjuvazinin tekel kuruluşları ile içli dışlı olmak olduğu gözardı edilmemelidir. Parlamentoda 1 Mayıs derken TÜSİAD'la oturup güvence verme çabaları sosyal demokrasinin karakteristik yapısını ortaya koymaktadır. Bunları DİSK'li yöneticilerin gözü kapalı bir biçimde görmezlikten gelmeleri şaşırtıcıdır. Günümüzde faşist ideolojinin gerçekten anlamlı bir şekilde örgütlenmesi ve güçlenmesi sözkonusuyken DİSK'e bağlı sendikacılar işçi sınıfını belli deneylerden sonra hâlâ sosyal demokrasinin kuyruğuna takmanın tarihsel sorumluluğunu taşımakla karşı karşıyadırlar. Geçmişi ile Türk-İş'i kınayan sendika yöneticileri şu anda davranış biçimlerini gerçekten ayarlamak zorundadırlar.

– Emekçi ve sol kesimden SHP'ye sunulan destekte şu nedenler söz konusu oluyor: Bugünün koşullarında işçilerden SHP dışında bir parti kurulması için güçlü bir talep olmadığı, demokratik hakların genişletilmesinde SHP'nin rol oynadığı, en geniş kitlenin bulunduğu SHP iktidar olursa demokratik hakların genişletilmesinde etken olacağından desteklenmelidir. Bu kalkış noktaları neyi ifade ediyor ve yeterli mi? Abdullah Baştürk'ün de desteklediği SHP bu destek sonucunda Türkiye'de demokratik haklar ne derecede gelişecektir?

• Ben "hak verilmez alınır" mantığından yanayım. Türkiye'de çok tartışıldı; çok şey yapılacağı söylendi. Gerçekten işçi sınıfı hareketine bakıldığında hak alma mücadelesinin bu mantık doğrultusunda gerçekleştiği söylenebilir mi? İşçi hareketi hak alma ve bunları koruma mücadelesinin sürekliliğini sağlayabilmiş değildir. Süreklilik kazanamayan ve genelleşemeyen bu kısmi hareketler, hakların verilmesini beklemek yerine alınması için mücadele etmek mantığının haklılığını katınlamıştır. Geçmiş dönemde kazanılan hakların büyük orandaki kısmı yukardan verilmiştir. Sonraki dönemlerde verenler tarafından geri alınmıştır. Bu da biz sendikacıları ve dolayısıyla işçileri de belli bir rahatlığa itmiştir. Ama bu ilelebet böyle gitmeyecektir. İşçiler artık almak durumundadır, beklemek değil. Bunun yönemini günün şartları belirleyecektir.

1961 Anayasasında verilen hakların kısıtlanması sosyal demokrat iktidarlar zamanında olmuştur. Türkiye'de panzerler işçilerin üzerine yine sos-

yal demokrat iktidarlar sırasında gönderilmiştir. Kim nedir, ne değildir durum bellidir. Şimdi aynı yanlışlara düşenleri geçmişin devamı olarak çok daha kötü günler beklemektedir. Biz gerçekten hak ettiğimizi almak başarısını göstermeliyiz. Bize bağışlanacak şeyleri değil. İşçi liderleri bunları anlamak zorundadırlar, yoksa işçileri kendi öz örgütleri dışındaki örgütlenmelere kanalize etmek isteyenler geçmişten hiç ders almadıkları gibi ne yazık ki bugün eleştirdikleri Türk-İş yönetiminden pek farklı olmayacaklardır. İktidarda olduğunda sosyal demokrasinin işçi haklarını bazı dönemlerde daha çarpıcı bir şkilde geri alacağına inanmaktayım. Bu durumun işçi sınıfı karşısında tarihsel sorumluluğunu sosyal demokrasiye destek şampiyonluğu yapan DİSK'li sendikacılar alacaktır. Kitlelerin SHP'ye kayması somut bir olaydır. Öncü işçiler ve sendika liderlikleri genellikle durumları itibariyle politika ile içli dışlıdırlar. Kitleler iki açmaz kaşısındadırlar. Özellikle işçiler "şer ve ehven-i şer" mantığı içinde kalmaktadırlar. Bu açmazlara kapılmayacak bilinçli işçilerimiz vardır; geçmiş deneyleri vardır, aynı yanlışlara düşmeyeceklerdir. Düşmemeleri gerektiğine ve de en doğru biçimde hareket edeceklerine inanmaktayım. Bunun yolu gerçekten kendi sendikalarına sahip çıkmaları ve sendika liderliklerini gerçekten kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeleri, kendi somut koşullarını kendilerinin fiilen ön plana çıkarak değerlendirmeleri ile çözecekleri inancındayım. Başkaca da bir yolu yok.

– Bugün Türkiye solunun bir çekim gücü haline gelebilmesi için birleşme eğilimi ve buradan kalkınarak parti kurulması doğrultusunda bir eğilim görülmekte. Nasıl bir proje gündeme gelebilmeli ki sekter olmadan, tabela partisi olmaktan kurtulabilmiş gerçekten kitlesel bir özellik taşıyan parti oluşabilsin?

o Bence sorun, ayrılıkların bir çoğunda kariyerizmin rol oynamasıyla kendini göstermekle beraber, yapılması gereken ayrılık noktalarını ön plana getirmek yerine günümüz şartlarında kaçınılmazlığı söz konusu olan kitlesel bir sol partinin kurulması temeline yönelmek olmalıdır. Gerçekten kitlesel bir emekçi partisinin kurulması yönünde çaba harcamalıyız, bunun için de ideolojik ayrılıklardan daha çok gerçekten birleştiğimiz birtakım temel noktalardan hareket etmeliyiz. Bu temellerde anti-kapitalizm, anti-faşizm, anti-emperyalizm olmalıdır. İşçi önderleri, sendikacılar, öncü işçiler bu yönelişe güç katmalıdırlar. Bu olgu kitleler tarafından benimsenen biçimde ortaya konmalıdır. Popülist yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Bunun için de işçi sınıfının sosyal demokrasinin peşine değil, kitlelerin çıkarları doğrultusunda temel görüşler çerçevesinde her türlü siyasi düşüncenin yer aldığı kitlesel bir örgütlenmeden geçeceği inancındayım. Bu yöneliş hedef alınmadan demokratik haklardaki gelişmeleri sosyal demokrasiden beklemekle yetinmek yanlıştır. Her desteğin gerekliliğini veya gereksizliğini belirleyecek bağımsız siyasi güç oluşturulmaya çalışılmalıdır.

Sayın İlk Adım Dergisi yetkilileri,

Derginizin ikinci sayısında yer alan "Laspetkim-İş: İşçinin kendi gücüne güvenmesi gerek" başlıklı söyleşi, sendikal anlayışımızı ve Türk-İş karşısındaki tavrımızı açık biçimde ortaya koyuyor. Ancak son soruya verilen yanıtın yazının bütünüyle çeliştiği dikkatli okuyucular tarafından farkedilecektir. Karşılaştığımız güçlükler ve aştığımız engller bakımından sendikamızın kuruluşu bile "İşçi hakları Türkiye'de mücadeleyle alınmamıştır. Hakları verenler zaman zaman geri almışlardır" şeklindeki yargının ne denli yanlış olduğunu ortaya koymaya yeterli. Türkiye'deki işçi sınıfının mücadelesine bakışımızı yansıtmayan bu yanıtla ilgili yanlış anlaşılma olduğu kanısındayız.

Batı ülkeleriyle kıyaslandığında sanayiin gelişmesine bağlı olarak ülkemizde işçi sınıfının ortaya çıkması ve mücadelesi daha yenidir. Ancak hiçbir hak işçilere tepeden inme biçimde sunulmamış, tersine varolan hakları kullanabilmek konusunda bile güçlüklerle karşılaşılmıştır. Örgütlü bir siyasal mücadele olmadan ekonomik mücadelenin kalıcı sonuçlara ulaşamayacağını bilen sermaye, siyasal mücadeleyi engellemek konusunda çok daha katı davranmıştır. Bilindiği gibi 1961 Anayasasıyla getirilen özgürlük ortamı işçi sınıfının mücadelesinin yükselmesine elverişli koşulları hazırladı. 1960 hareketiyle getirilen bu Anayasanın sağladığı hak ve özgürlülerin kazanılmasında geniş halk yığınlarının anti-demokratik DP iktidarına duydukları tepkinin önemini ihmal etmemek gerekir. 1982 Anayasasıyla hak ve özgürlüklerden geriye gidişi işçi ve emekçiler engellememeyişlerse de bundan sonra ortaya çıkacak gelişmeleri yine güçler dengesi belirleyecektir.

Derginize yayın yaşamında başarılar diliyoruz.

Vahdettin KARABAY
Laspetkim-İş Sendikası
Genel Başkanı

Çernobil ve Düşündürdükleri

Sovyetler Birliği'nin üçüncü büyük kenti olan 2.5 milyon nüfuslu Kiev şehrine 100 km. uzaklıktaki Çernobil Nükleer Santralı'nda 26 Nisan günü meydana gelen kaza günlerce dünya kamuoyunun gündeminde kaldı. 26 Nisan'da meydana geldiği bildirilen kazadan tam bir hafta önce yüksek düzeydeki bir Sovyet yetkilisi Nükleer Santrallarının ne kadar güvenli olduğunu kamuoyuna açıklıyor ve buna en başta örnek olarak Çernobil Nükleer Santralını gösteriyordu. Reaktör bir hafta sonra 26 Nisan'da cevap verdi... İlk kez 28 Nisan'da İsveç'te, "bulunması gereken oranın üzerinde" radyasyona rastlandığı haber veriliyordu. Bu haber ve meydana getirdiği korku Avrupa ülkelerine radyasyondan önce ulaştı. Aynı gün Moskova televizyonundan kısa bir haber olarak kazanın meydana geldiği bildiriliyordu. (Komşu ülkeleri kaza dolayısıyla uyarmak bir yana,kendi halkına kazadan Batı'da öğrenilinceye kadar haberdar etmeyen Sovyet yönetimi büyük bir sorumsuzluk örneği verdi. Haber verilmeden önce Kiev'de gayet sakin bir şekilde devam eden bayat haberin yayılmasıyla birlikte bir telaşa dönüştü. Hatta sonunda Kiev dışına çıkabilmek için Sovyet vatandaşları birbirleriyle yarıştılar. Kent dışına çıkan bütün ulaşım araçları doldu. Ülkemizde özellikle Trakya kesiminde etkisi görüldüğü söylenen radyasyon etkilensin etkilenmesin 7'den 70'e herkesin dilinde dolaştı. Turizm gelirleri ve diğer ekonomik açılardan dolayı sadece Trakya bölgesinde uyarılar yapıldı. Türkiye'ye gelme hazırlıkları içindeki turistler "telaşlandırılmadı".)

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru ABD tarafından Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atılan atom bombası dolayısıyla tüm dünyada ilk kez yaygın olarak "nükleer enerji" ve "radyasyon" gibi kavramlar tanındı. 40 yıldan bu yana da bu kavramlar "savaş", "toplu halde ölüm", "dünyanın sonu" gibi kavramlarla eş anlamlı hale geldi. Hemen her yerde "nükleer santrallar", "nükleer füzeler" dünya halklarının tepkisini çekti. Tüm tepkilere rağmen nükleer silahların, nükleer santralların, nükleer denemelerin sayısı hızla yükseldi. Diğer ülkelerde meydana gelen, Çernobil Santralı'ndaki kazanın benzerleri bir çok kez dünya ölçüsünde tehlike yarattı. Bunlardan basına yansıyabilenleri: Aralık 1952'de Ottowa/Kanada, 7 Ekim 1957'de Liverpool/İngiltere, 3 Ocak 1961'de İdaho/ABD, 22 Mart 1975'te Alaska, 28 Mart 1979'da Harrisburg/ABD, 8 Mart 1981'de Tsuruga/Japonya, 4 Ocak 1986'da Oklahama/ABD olarak belirtilebilir. (Çernobil'deki kaza dolayısıyla en çok gürültüyü koparan ABD'nin; yukarıda saydığımız kazalarda en fazla sorumluluğu taşıyan ülke olduğunu bir yana bırakalım, ülkesinin ortasındaki Nevada Çölünde kendi insanlarını bile hiçe sayarak nükleer denemeler yaptığı ve bu denemelerin birçok insanın hayatına mal olduğu herkesçe bilinmektedir. Ayrıca Fransa'nın da Güney Pasifik'te nükleer denemelerde bulunduğu adalarda yaşayan insanlarda kanser oranının arttığı bizzat Fransız yetkililer tarafından itiraf edilmektedir.)

* "Kazalar" ve "Yüksek Teknoloji"den yararlanma

Görüldüğü gibi bu türden kazalar sadece Sovyetler Biriği'nde değil, diğer nükleer güç sahibi olan ülkelerde de meydana gelebilmekte, ve nükleer güce sahip olsun olmasın diğer ülkeleri de etkilemektedir. Şimdi denilebilinir ki yüksek bir teknoloji ihtiva eden nükleer santralların nimetlerinden, verimliliğinden yararlanılmasın mı? Teknolojinin gelişmesinin önüne mi geçilsin? Hayır! Hiçbir gelişmenin engellenmesini istemek doğru bir tutum olmaz. Ama bilim ve teknoloji insanlığın hizmetinde olduğu ölçüde bir değeri vardır. Yoksa insanlığı tehdit eden bir teknolojik yararlanımdan –ne kadar "yüksek" değer taşırsa taşısın– yana olmak mümkün değildir.

Varşova'da koruyucu ilaç dağıtıldı.

dünya halklarının mutluluğunu, kardeşliğini hedef alanlar, sosyalizmi amaçlayanlar ve amaçladığını söyleyenler içinse bu türden bir teknolojik sömürünün yanında olup olmamanın mümkünlüğünün tartışılması bir yana insanlığın hizmetinde olmayan, aksine insanlığa karşı büyük bir sorumsuzlukla kullanılan bu "teknolojiye" karşı mücadele etmek kaçınılmaz bir görevdir. En azından insanlar için tehlikesizliği kanıtlanmadığı, bu sağlanmadığı sürece nükleer enerjiden "yararlanılmamalı". Ne elektrik üretimi amacıyla ne de tehlikeli olabilecek bir başka amaçla. Kaldı ki, dünya üzerinde nükleer enerjinin elektrik üretimi amacıyla kullanımı iddia edildiği gibi yüksek oranlarda değildir. Aksine elektrik üretimi olarak kullanımı çok sınırlıdır. (Çernobil Nükleer Santralı'nın da elektrik üretimi amacıyla kullanıldığının iddia edildiğini belirtelim.)

* "Silahsızlanma"

Nükleer enerjinin en önemli kullanım amacı askeridir. Nükleer enerjinin yarattığı esas tehlike de buradan gelmektedir. Özellikle ABD ve Sovyetler Birliği 50'li yılların ortalarından itibaren korkunç bir hızla günümüze kadar süregelen bir silahlanma yarışı içindedirler. Bu yarışın en önemli bir bölümü de nükleer silahların artan bir ivme ile üretimi oluşturmaktadır. Taraflar birbirlerinden daha üstün olma çabası içinde; bir anda dünyadaki tüm yaşamı sona erdirebilecek nükleer silahlara sahip olmalarına rağmen büyük bir hızla, daha güçlülerini icat etme yarışı içindedirler.

Askeri ve iktisadi alanda rakibinden üstün olma mücadelesinin, insanlığın yararına kullanılabilecek nükleer enerjiyi ve maddi değerleri sonuçta insanlığı yok edecek silahlara dönüştürdüğü gözleniyor. Artık dünya üzerinde insanlığı bir değil, birkaç kez yok edebilecek nükleer silahlar var. Ve çıkabilecek nükleer savaş SSCB'nin olduğu kadar ABD'nin de sonudur. Ama bu gerçeklik dahi ABD ve Sovyetler Birliği'nin birbirinden üstün olma, etki alanını yaygınlaştırıp güçlendirme isteklerini dizginleyememektedir. ABD ve Sovyetler Birliği'nin yanı sıra bu yarışa diğer bazı emperyalist Avrupa ülkelerinin ve Çin'in de katıldığı bilinmektedir. Dünya gerçek anlamıyla bir nükleer savaş tehlikesini büyüyerek yaşamaktadır.

Radyasyon ölçen ekipler tüm Avrupa'da hızla çoğaldı.

Paylaşım ve hegemonya kurmak için yapılan savaşlar her zaman dünya halklarının birbirini boğazlaması anlamına gelmiştir. Kapitalistler içinse her zaman kâr ve yeni hegemonya alanları, ilhak, dünyanın yeniden paylaşımı anlamına gelmiştir. Kaldı ki, çıkacak bir nükleer savaşın bu anlamlara gelmesi bile şüphelidir. Çünkü nükleer bir savaş ordularırn birbiriyle uzun yıllar çarpışacakları bir savaş olmayacaktır. Herşey ilk andaki gelişmelerle belirlenecektir. Her iki taraf veya birçok taraflar birbirini yok etmek için en çabuk şekilde davranmak zorundadırlar. *Karşı tarafın kullanılmaya hazır silahlarını; savunma hatlarını yararak yeraltı silah depolarını, üretim merkezlerini, enerji santrallerini yok etmeye çalışmak ve bunları yaparken de "zorunlu" olarak ölecek milyonlarca insana aldırmamak.* Nükleer bir savaşın olası taktiği bu olsa gerek. ABD ve Sovyetler Birliği'ndeki nükler savaş taktiklerinin de seri davranabilmek ve "en kısa zamanda en fazla hedefi vurmak" doğrultusunda geliştirilmesi ve bütün çalışmaların bu yönde olması boşuna değidir. Yine ABD'de bizzat generaller düzeyinde öğretilen "yarım güvenlik" adlı savaş oyununun amacı; "nükleer savaş tehdidi altında bulunan tarafları en zor koşullar altında bile en ayrıntılı stratejik değerlendirmeler yapmaya ve en seri şekilde davranmaya alıştırmaktır" şeklinde açıklanıyor. Şurası açıktır ki; dünya halklarının kaderi büyük nükleer güçlerin elindedir ve görüleceği gibi savaş oyununun adı "yarım güvenlik"tir. Çünkü "tam güvenlikli" bir nükleer savaş olamaz!

ABD ve Sovyetler Birliği arasında şiddetle devam eden nükleer silahlanma yarışının başta ABD'nin elinde tuttuğu bir tehdit kozu olmasına rağmen 60'lı yılların başından itibaren bir denge yarattığı izlenimi vermesi bizi bir nükleer savaşın kesinkes çıkmayacağı sonucuna götürmemelidir. Dünyadaki nükleer gücün bir eşitlik içinde gözükmesi ve ilk saldıran tarafın da zarar görmekten kurtulamayacağı gerçeğinin yarattığı saldırı çekingenliği bir savaşın çıkmayacağı sonucuna vardırılamaz. Sovyetler Birliği ve ABD'nin birbirlerini daha yakından ve daha etkili biçimde vurmak için ellerindeki bütün stratejik öneme sahip yerlere nükleer başlıklı füze yerleştirmeleri ne ile açıklanabilir? Savaşmaktan bu kadar çekiniyorlarsa ne diye bu füzeleri burunlarının dibine yerleştiriyorlar? Neden uyduları aracılığı ile tüm olanaklarını seferber ederek milyarlarca dolar ve ruble harcayarak casusluk faaliyetlerini yürütüyorlar? Neden nükleer silahların "sınırlandırılması" görüşmelerine gerek duyuyor ve hemen akabinde "sınırlı nükleer savaş"lardan bahsedip ve böyle bir savaşta kimin kazanacağı konusunda propaganda yapıp tahminler yürütüyorlar? Neden ABD kıtalar arası nükleer başlıklı füzeleri Titan II'lerin yanı sıra, "Cruise" füzelerini Avrupa'da yandaş bulabildiği ülkelere yerleştiriyor? Ve buna karşılık Sovyetler Birliği Doğu Avrupa'daki SS-20'lerinin sayısını arttırıyor? ABD

ve yandaşlarının savaş hazırlığı ve kışkırtıcılığı içinde bulunması ve Avrupa halklarının sırtından kazanabileceğini umduğu savaşın ve zaferin çığlıklarını atmasının manası açık değil mi? Bu durum çıkabilecek "sınırlı nükleer savaş"ın özellikle ABD tarafından kendi topraklarından uzakta, Avrupa'da meydana gelmesini planladığını göstermiyor mu? Bugün nükleer silahların kullanılabileceği tehdidi savurulmaktadır. Yarın bu silahların kullanılmayacağını kim garanti edebilir? Unutulmamalıdır ki I. ve II. Paylaşım savaşlarında gaz bombaları, alev silahları, atom bombası kullanmaktan çekinilmedi.

Uluslararası boyutlardaki tüm savaşları olduğu gibi çıkabilecek bir nükleer savaşı da doğuran kapitalizm olacaktır. Savaşlar, dünya kapitalizminin krizlerinin, aşılabilmesi için daha sert tedbirlere başvurulmasından, daha fazla pay ve yayılma alanı peşinde koşan devletlerin, istemlerini -"barış" zamanında da sürdürdükleri yöntemler ve bu yöntemlere sıcak çarpışmaların da eklenmesiyle- elde edilmesi mücadelelerinden başka bir şey değildir. "Barış içinde bir arada yaşama" kapitalizm var olduğu sürece mümkün olamaz.

* Nükleer silahlanma yarışı ve savaş çıkmaz "mantığı"

Savaş ne Amerikan ne de Sovyet halkları için bir çıkış yolu değildir. Aksine onları yönetenlerin çıkış yolu arayışı olabilir. Bu mücadelenin kendisi lehine sonuçlanması istemi bu güçleri sürekli silahlanmaya zorlamaktadır. Etki alanlarını koruyabilmek, yeni etki alanları yaratabilmek silahlanmadan sürdürülebilinir mi? Tarihte zorbaların silahsız oldukları ya da "silahsızlandıkları" hiç görülmemiştir. Onun için "silahsızlanma" adına söylenen her söz masaldan ibarettir.İnsanlar oyalanmaya çalışılmaktadır. dünyada nükleer savaşlar dahil bütün savaşların son bulması, karşılıklı "silahsızlanma" ile değil silahlanmaya gerek duymayacak yönetimlerin kurulmasıyla mümkün olacaktır. Dünyanın içinde bulunduğu "nükleer çıkmaz"dan çıkış yolu nükleer dünya savaşının en etkili biçimde önlenmesidir. Bu, ne bu güçlerin "silahsızlandırılması" çabası, ne de birbirlerinden korktuklarından dolayı savaşamayacakları hayalini yaymakla mümkündür. Çünkü dışarıdan gelecek tepkilerle ve birbirlerinin korkusu ile silahsızlanmaları söz konusu olamaz. Aksine üstünlüğü kaptırma korkusu daha çok silahlanmalarını getirecektir. Bu rekabetin doğal sonucudur. Nükleer savaşın önlenmesi; bizzat dünya üzerindeki ilerici ve devrimci güçlerin görevi ve onların etkinliği sonucu sağlanabilir. Nükleer savaş tehlikesinin de tüm savaşların da ortadan kalkması tek tek ülkelerde olduğu kadar, dünya ölçüsünde biri ilerici, devrimci tavra, savaş aleyhtarlarına ve en etkili olarak da sınıf savaşımına bağlıdır. Her türden nükleer savaş, ister "sınırlı" ister sınırsız olsun dünya halklarının zararınadır. Çünkü yıkıma uğrayacak olan onlardır ve bu durum insanlık adına kabul edilemez.

* Tepkiler ve Hedef

Bugün dünya ölçüsünde ve özellikle Avrupa'da nükleer enerjinin ister ticari ister askeri amaçlarla kullanımına ve insanlık için yarattığı tehlikeye önemli bir tepki var. Çevreciler, Yeşiller, Barış Hareketleri en etkili grupları oluşturuyorlar. (Bu gruplar özellikle ABD'nin Batı Avrupa'ya yerleştirdiği nükleer silahlar için önemli tepkilerde bulunuyorlar. Bugün daha çok ABD aleyhine yapılan gösteriler; Sovyetler Birliği'nin görece daha ılımlı silahsızlanmadan yana tavrı ve savaş kışkırtıcılığını ABD'nin yapmasından kaynaklanıyor. Fakat nükleer silahlanma yarışına katılmakla "sorumlu" bir tavır geliştirmeyen Sovyetlerin bu "ılımlı" tavrının, teknolojik geriliği ve ülke içindeki iktisadi durumun düzeltilmesi zorunluluğu ile bağlantısını değerlendirmek gerekir.) Bu grupların gerçekte tutarlı bir program ve hedeflerinin var olduğu söylenemez.Ancak barış hareketlerinin yaygınlaştırılması ve doğru hedeflere yönelmesi dünya barışının sağlanmasında son derece önemli bir atılım olacaktır. Hedefler konusunda belirtilebilecek en önemli nokta; barış hareketleri savaşın kaynağı olan kapitalizme yönelmedikçe temelsiz ve etkisiz kalacağı gerçeğidir. Kapitalizm yaşadıkça her türlü savaş tehlikesi varlığını sürdürecektir.

Sonuç

Ülkemiz de dünya üzerinde gelişen olaylardan etkileniyor ve etkilenmeye devam edecek. Ülkemiz, çıkacak bir nükleer savaşın etkilerinden uzak kalamaz. Rekabetin en yoğun olarak seyrettiği iki alanın her ikisinin de (Avrupa ve Ortadoğu) içinde bulunduğu düşünülürse, tehlike oranının hangi boyutlarda olduğu anlaşılabilinir. Bu bölgelere yerleştirilen nükleer silahlar iki tarafın birbirine vermeye çalıştığı gözdağının en etkili kısmını kapsıyor. Ayrıca bu bölgelere yerleştirilen silahların önemli bölümü savunmaya değil saldırıya yöneliktir. Hele ABD'nin Cruise ve Pershing II füzelerini ülkemize yerleştirme planı gerçekleşirse, ülkemiz, savaşın önemli odaklarından biri haline gelebilir. Bu konuda duyarlı olmak (sadece askeri amaçlı nükleer enerjiye karşı değil, ama her işin hemen hemen en dikkatsizce ve insan hayatına değer verilmez bir şekilde yürütüldüğü ülkemizde, nükleer santrallere de) kendisine hiçbir yarar getirmeyen savaşlardan ve ticari kaygıların getirdiği sonuçlardan çok çekmiş olan ülkemiz insanlarının ihmal etmemesi gereken önemli bir görevdir. Nükleer santraller kurulurken hiç sesini çıkartmayıp bir "kaza" meydana geldiğinde kutu kutu süt, şişe şişe su depolamak doğru tavır olmamalı. "Çaresizlik" ya da "adam sende" tavrı benimsendiğinde ne "kaza"lara ne de nükleer çatışmalara engel olunması mümkün değildir.

Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi ve Mücadeleleri (II)

Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonrasında İşçi Sınıfının Durumu:

Türkiye işçi sınıfı Ulusal Kurtuluş Savaşı'na bütün varlığıyla katılmış ve büyük yararlılıklar göstermiştir. Binlerce işçi çetelerle birlikte döğüşmüş, binlercesi de ilkel silah fabrikalarında silah ve cephane imal etmiş, işgal altındaki İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane kaçırmıştır. İşçi sınıfının yanında köylüler de Ulusal Kurtuluş Savaşı'na yığınsal ve etkin bir şekilde katılmıştır. Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin belkemiği ve yürütücü gücü işçi sınıfı ve onun müttefiki köylülük olmuştur. Fakat işçi sınıfının sayıca yetersiz oluşu ve gerektiğince örgütlü olmaması onun siyasal alanda etkin olmasına engel olmuştur.

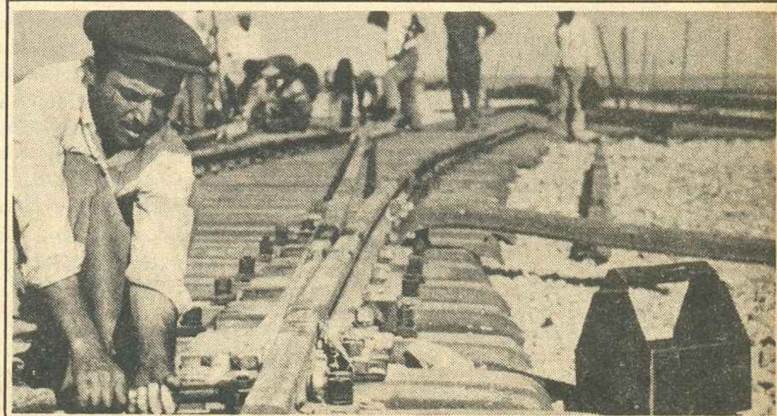
Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda Türkiye halkı emperyalist kuvvetleri tam bir bozguna uğratmış ve ülkeden kovmuştur. Bu bozgun aynı zamanda emperyalist devletlerin kuklası olan İstanbul'daki padişah hükümetinin de sonu olmuştur. Nitekim 29 Ekim 1923'te Türkiye'de Cumhuriyet rejimi kurulmuş ve Mustafa Kemal Atatürk ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte emperyalist devletlerin yarı sömürgesi durumuna düşen Osmanlı İmparatorluğu'nun 600 yıllık egemenliği sona ermiştir. M. Kemal'in önderliğinde birçok ilerici reformlar gerçekleştirilmiş, halifelik kaldırılmış, din ve devlet işleri birbirinden ayrılmış, medeni kanun kabul edilmiş, eğitim laikleştirilmiş, kıyafet şekli değiştirilmiş, kadınlara eşit haklar tanınmış, Latin Alfabesi kabul edilmiş, en önemlisi de emperyalist ülkelere verilen ekonomik imtiyazlar (kapitülasyonlar) kaldırılmış ve yabancı şirketler devletleştirilmişir.

1923 Eylül'ünde M. Kemal başkanlığında görece Kemalist ideolojinin siyasal örgütü olan 'Halk Fırkası kurulur'. Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin temelleri üzerinde kurulan ve daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi adını alan bu örgüt, sosyal yapısı ve siyasal niteliği açısından burjuvazinin ve toprak ağalarının partisi görünümündeydi.

Kemalist ideolojinin öncülüğüyle hazırlanan CHP programı altı temel ilkeye dayanmaktaydı: Cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ve devrimcilik. Başlangıçta ileri bir öze sahip olan bu ilkeler daha sonra egemen kesim tarafından yozlaştırılmış ve gerici bir nitelik kazandırılmıştır. Milliyetçilik ilkesi uygulamada, egemen sınıfın elinde sosyalist ve işçi sınıfı hareketinin ezilmesine, başka milletlerden olanlara düşmanlık beslenmesine kılıf olmuş ve gerici şoven burjuva milliyetçiliğine dönüşmüştür. O günün şartlarına göre bu ilkelerin en ileri öze sahip olanı ise "Laiklik" ilkesi idi. Devlet idaresinin ve halkın günlük yaşantısının dini doğmalarından arıtılması amacını güden "Laiklik" ilkesi de daha sonra terkedilmiştir. Türkiye burjuvazisi, halkı istediği gibi sömürebilmek, gelişen işçi ve sosyalist hareketi ezebilmek için dini doğmalara yeniden dört elle sarılmıştır. Türk ekonomisinin emperyalist devletler karşısında bağımsızlığını korumada en önemli rolü "Devletçilik" ilkesi oynamıştır. Bu ilke doğrultusunda, yabancı şirketlerin çoğu devletleştirilmiş, yeni sanayi dalları kurulmuştur. Yabancı şirketlerin ellerindeki bazı demiryolları, maden işletmeleri, tramvay işletmeleri ve elektrik santralleri satın alınmıştır. Ancak "Devletçilik" ilkesi de uygulamada yabancı sermayenin varlığını karşı olmamış, onunla işbirliğine giderek ilerki açmazın tohumlarını atmıştır.

28 Haziran 1938'de, her türlü sınıfsal örgütlerin, sendikaların cemiyetlerin kurulmasını ve hatta Türkiye'de sosyal sınıfların varlığından söz edilmesini yasaklayan yeni bir Cemiyetler Kanunu kabul edildi. Yeni kanuna göre, örgütler ancak hükümetin izniyle kurulabilecek, kurulmasına izin verilenler de yine hükümetin ve mahalli idarelerin sıkı denetimi altında bulunacaklardı. Hükümete her örgütü istediği zaman kapatabilme hakkı tanınmıştı.

Ulusal Kurtuluş Savaşı zaferinden ve Cumhuriyet'in ilanından sonra, milyonlarca Türk köylüsünün içinde bulunduğu ilkel ve zor koşulların düzeltilmesi yolunda hiçbir şey yapılmamış, vaadedilen toprak reformu gerçekleşmemişti. Toprakların hatta köylerin büyük bir kısmı yine toprak ağalarının elindeydi. Tarım alanında egemen olan yarı feodal sistem değiştirilmeden olduğu gibi bırakılmıştı. Öşür kaldırılmış ama, geniş emekçi köylü kitlesi bu kez de tefecilerin sömürü ağına düşmüştü. Tarım alanında köklü hiçbir değişiklik yapılmadı-

Ray döşeyen demiryolu işçileri.

ğı için, emekçi köylü kitlesinin toprak derdi de ortakçılık derdi de devam etmekteydi. Toprak ağalarıyla sıkı işbirliğinde bulunan Türk burjuvazisi uzun süre Türkiye'de bir toprak sorunu olduğunu inkar etti. Ancak Cumhuriyet'in kuruluşundan 13 yıl sonra, hükümet çevrelerinde, topraksız ve az topraklı köylüye toprak dağıtılması söz konusu edilmiş ama bu kez de yapılan bütün vaadler boşa çıkmıştır. Kaldı ki bu dönemde geniş topraklara, hatta beş-on köye sahip büyük toprak ağaları, ellerindekilerle yetinmyip, birçok kanunsuz yollarla devlete ait geniş toprakları işgal edip üzerlerine geçirmekteydiler.

Tarım kesimindeki bu kötü koşullar ve sömürü sistemi, birçok defa köylülerin ayaklanmalarına, işleyip de sahip olamadıkları toprakları işgal etmelerine yol açmıştır. Davul zurna çalarak toprakları işgal eden köylüler, her defasında karşılarında "mukaddes mülkiyet" hakkının koruyucusu hükümet güçlerini bulmuşlardır. Jandarma güçleri ile bu "asi köylüler" arasında çıkan birçok çatışmada ölenler, yaralananlar olmuştur ve birçok insan zindanlara atılmıştır. Ancak bu tek tek köylü olayları örgütsüz ve dağınık oldukları için, bir sonuca ulaşamamıştır.

1933-1940 Sosyalist Hareket ve İşçi Sınıfı

Çok zor koşullar altında bulunmalarına rağmen Türkiye'de sosyalist hareket, işçi sınıfı ve bütün emekçilerin sömürülmemesi için verdikleri mücadeleyi sürdürmüşlerdir. Bu dönemde illegal birçok yayın çıkarmış ve dağıtmışlardır. Sosyalist hareketi durdurmak ve baskı altına almak isteyen hükümet bu dönemde sosyalist harekete ve onun seçkin önderlerine karşı birçok defa davalar ve tutuklamalar yöneltmiştir. 1925 yılında Ankara'da, 38 aydın ve işçi hakkında, komünist faaliyette bulunmak ve komünist partisine bağlı örgütler kurmak gerekçesiyle dava açılmıştır. Bu davada Dr. Şefik Hüsnü (Deymer), Saadettin Celal (Antel) ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi dönemin sosyalist hareketinin ünlü isimleri de davada yer almışlardr. Bunların çoğu hakkında 15 yıla kadar varan hapis cezası istenmiş ise de, bir çoğu yurt dışına kaçmış ve bir süre sonra yeniden dönmüşlerdir. 1927 yılında bu kez de 89 kişi hakkında, komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla dava açılmıştır. Bu davada yine Dr. Şefik Hüsnü ve Hikmet Kıvılcımlı gibi sosyalist hareketin önderleri ve bazı devrimci demokrat öğretmenler yargılanmıştır.

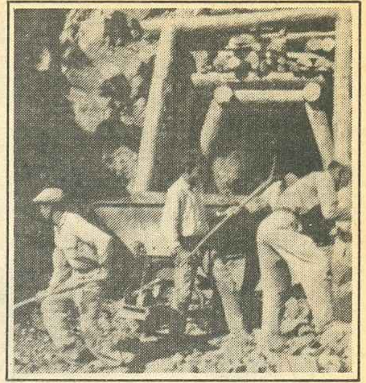
1927 yılında, Ankara, Adana ve İzmir'de de birçok devrimci, işçi ve aydın hakkında komünist faaliyette bulunmak suçuyla davalar açılmış, birçoğu ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır. 1929 yılında da yine aynı gerekçelerle birçok davalar açılmış, Eskişehir'de komünist faaliyette bulunmak suçundan 20 kişi ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

Hükümet ve Cumhuriyet Halk Partisi, 1936 yılında işçi ve sosyalist hareketi ve emekçilerin çıkarlarını savunan, her türlü demokratik girişi mahkum eden Türk Ceza Kanununa, İtalyan ceza kanunundan alınma 141 ve 142. maddeleri daha da ağırlaştırarak eklemiştir. Bu yeni değişiklikten sonra Türkiye'de yalnızca komünistler, sosyalistler değil bütün ilerici demokrat aydınlar da bu maddenin kapsamına alınmışlardır.

Hükümetin bu dönem sosyalist hareketine karşı açtığı bu davalar ve uyguladığı baskılar, işçi sınıfı ile sosyalist hareketin birlikte hareket etmelerini görece durdurmuş fakat uzun vadede engelleyememiştir. Bu davalarda sınıf mücadelesi içinde çelikleşmiş işçi hareketinin yöneticileri, ilerici aydınlar, duruşmalarda inançlarını sonuna kadar savunmuşlar ve hiçbir gücün kendilerini işçi sınıfının haklı mücadelesinden döndüremeyeceğini açıkça belirtmişlerdir.

İktisadi devletçilik ve ulusal sanayii kurma politikası, işçi sınıfının gerek nicelik, gerekse nitelik açısından büyük değişmeler göstermesine yol açmıştır. Nicelik olarak bir hayli artmış, büyük sanayi kuruluşlarının bulunduğu, İstanbul, Ankara, Bursa, Adana, Eskişehir, Kayseri, Nazilli, işçilerin yoğun olarak yaşadıkları merkezler haline gelmiştir. Resmi istatistiklere göre, 1927 yılında toplam 65.245 kuruş maaşla 256 bin işçi çalışmaktaydı. Ancak bunların aşağı yukarı 50 bin kadarı en çok dört işçi çalıştıran küçük işletmelerdi. Büyük işletmeler toplam kuruluşların ancak % 2'sini oluşturmaktaydı ve buralarda 85 bin işçi çalışmaktaydı. Kısacası sanayi kuruluşlarının büyük çoğunluğu, henüz el emeğine dayanan küçük imalathanelerdeydi.

Sanayi, proletaryanın sayıca artması, belli büyük sanayi merkezlerinde yoğunlaşması ve işçilerin kendi sınıf çıkarlarını korumak amacıyla örgütlenme yapmalarını kolaylaştırıyordu. 1924-1927 yılları arasındaki dönemde hemen hemen bütün sanayi merkezlerini büyük bir grev dalgası kaplar. Grevler hem yabancı şirketlerde, hem de yerli kapitalistlerin işletmelerinde patlak vermiştir. Sınıfsal çıkarlarından ötürü yerli ve

Demiryolu işçileri tünel çalışmasında

yabancı kapitalistler, Türkiye İşçi Sınıfı'na karşı birleşirler. Hükümet ve mahalli idare yöneticileri grevci işçilerle, yabancı kapitalistler arasında bir uzlaşma sağlamaya çalışmış fakat onların bu aracılığından sürekli olarak işçi sınıfı zararlı çıkmıştır. Bu grevler Türk işçisini sömüren yerli ve yabancı sermayeye karşı yapıldığı halde, hükümet yetkilileri birçok kere grevleri bastırmak için grevci işçilerin üstüne polis ve asker göndermiştir. 1927 yılında, Fransızların elinde bulunan Adana-Nusaybin Demiryolu Hattı'nda çalışan işçilerin başlattıkları ve büyük bir özveriyle yürüttükleri grev, asker ve polis tarafından bastırılmıştır. Grev nedeniyle trenler çalışmadığı halde, hükümet grev kırıcılarının yardımıyla buraya bir tren göndermiştir. Fakat işçiler trene engel kolmak için kadını, çocuğu ve erkeğiyle rayların üzerine yatarak trenin geçmesine engel olmuşlardır. Bunun üzerine hükümetin yolladığı askerler halkın üzerine ateş açarak grevcileri dağıtmayı başarmıştır. Ancak bu dönemdeki bütün baskılara rağmen, işçiler, İstanbul Limanı'nda, tütün rejilerinde, tersanelerde, kömür ocaklarında ve birçok kuruluşta greve gitmişler ve kapitalistleri geriletmişlerdir.

1923-1940

İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLENMESİ: 1924 Anayasasının tanıdığı kısmi örgütlenme hakkından yararlanan işçi sınıfı; büyük işçi merkezlerinde sendika kurmaya giriştiler. İstanbul ve İzmir'de aynı yıl hemen hemen 20 sendika kuruldu. Anada, Eskişehir, Bursa, Konya, Edirne, Zonguldak Kömür Havzası'nda ve Balya Madeni'nde işçiler sendikalar

Teknolojik gerilikten ötürü işçi emeği yoğun bir şekilde kullanılıyordu.

etrafında örgütlenmeye başladılar. Bu dönemde sosyalist hareketle ilişkileri olan sendika yöneticilerini ayrı ayrı örgütlenmeye karşı, bölge sendika birlikleri içinde ve sınıfsal esaslar üzerinde biraraya getirme çabaları, hükümetin baskısı ve aldığı tedbirler yüzünden yarım kalır. iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi, sendika hareketini kendi denetimine almak için, sendikaların yönetici kadrolarına kendi ajan-provokatörlerini sokar. Ayrıca "Türk İşçi Birliği" adı altında hükümete bağlı bir örgüt kurar. Bu örgüt İstanbul İşçi Birliği ile Zonguldak ve Balya İşçi Birliği'nin birleşmesiyle kurulur. Hükümetin birliğin başına getirdiği resmi yöneticilerin asıl amacı, ülkedeki bütün sendika kuruluşlarını bu "Birlik" içinde toplamak ve bu örgütü CHP'nin bir kolu yapmaktı. Ancak onların bu provokasyonu, gerçek işçi sendikalarının liderlerinin ve işçi sınıfının direnişiyle karşılaşır. Gerçek işçi temsilcileri, birlik yöneticilerinin işçi sınıfının çıkarlarını değil, yalnızca Türk burjuvazisinin ve CHP'nin çıkarlarını savunduklarını ortaya koyarak ve "Türk İşçi Birliği"nden ayrılıp, CHP'nin ve hükümetin güdümünde olmayan "Amele Teali Cemiyeti"ni kurarlar. Yirmi sendikanın meydana getirdiği bu yeni birliğin aşağı yukarı 30 binden fazla üyesi vardı. Tramvay, posta, demiryolu, fırın işçilerinin vb. grevlerini başarıyla yöneten "Amele Teali Cemiyeti" sanayi ve ticari kuruluşlarda ve resmi dairelerde çalışan işçi ve memurlara hükümetten, hafta sonu tatili hakkını "söke söke" almıştır.

Hükümet, işçi sınıfının bilinçlenmesini ve örgütlenmesini önlemek amacıyla, 1925 yılında sert tedbirlere başvurur. Sosyalist hareketi yasaklar ve işçilerin sınıf sendikalarında örgütlenme hakkını geri alır.

Fakat bütün bu baskı ve sert tedbirler, işçi sınıfının hareketinin durduramaz. "Amele Teali Cemiyeti"nin Ekim 1926'da yapılan kongresinde, İş Kanununun çıkarılması için TBMM'ne başvurulması kararı alınır. Ancak bu kararı bildirmek üzere Meclis'e gönderilen işçi heyeti tutuklanır ve ardından "Amele Teali Cemiyeti" kapatılır.

1929-1933 yılında bütün dünyayı saran ekonomik kriz, Türkiye'de de işçilerin ve emekçi halkın maddi durumlarını son derece kötüleştirir. Bu yüzden birçok yerde grevler patlak verir. Ankara basım işçilerinin, Samsun ve İstanbul'da tütün işçilerinin, İzmir'de liman işçilerinin ve vapur şirketlerinde çalışan işçilerin grevleri bu dönemde en çok yığınsallık kazanan grevlerdi. Bu dönemde, sendika ve sosyalist hareket yöneticileri hakkında tutuklamalar yapan ve davalar açan hükümet, grevlerin yayılmasını önlemek amacıyla 1933 yılında, mecliste grevi yasaklayan bir kanun çıkartır ve aynı yıl işveren yanlısı meslek birlikleri kurmak istese de başarılı olamaz.

İşçilerle işverenlerin ilişkilerini düzenleyen bir kanunun olmaması, sürekli olarak işçi sınıfı ile işverenler arasında anlaşmazlık çıkmasına neden oluyordu. İşçi sınıfı, üstündeki tüm bu baskılara rağmen mücadeleyi bırakmamış ve özveriyle yürütmüştür. Bu durumun zorlamasıyla hükümet, işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen bazı tedbirler aldı ve 8 Haziran 1936 tarihinde İş Kanunu Mecliste kabul edildi. 1937 yılında yürürlüğe giren bu kanunda, her ne kadar 8 saat işgünü kabul edilmiş ise de, birçok durumda bu pratikte uygulanmamış ve işçiler 11 saat çalışmak zorunda kalmışlardır. Yine bu kanuna göre işçiler hastalık durumunda ücretlerinin bir kısmını almakta, kadınlara doğum izni verilmemekte, yeraltı işlerinde kadınların ve çocukların çalıştırılması yasaklanmakta idi. Ancak bu kanunda işçilerin aleyhine olan birçok madde vardı. Sözgelimi 10 kişiden az işçi çalıştıran kuruluşlardaki işçiler bu kanundan yararlanamamaktaydılar. Türkiye'nin o günkü ekonomik koşulları gereği, sanayi kuruluşları 10'un altında işçi çalıştırdıklarından, emekçilerin büyük çounluğu bu kanundan yararlanamamaktaydı. 1937 yılında bütün sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerin toplam sayıları 400.000'i aşmaktaydı; fakat İş Kanunundan yararlanan işçilerin sayısı ise 180.000 civarında idi. Çıkarılan İş Kanunu, hem grevi hem lokavtı yasaklamış, fakat pratik uygulamada, haklarını almak için grev yapmak zorunda kalan işçilere ağır hapis cezaları verirken, işverenlere kanunun boşluklarından yararlanıp lokavt yapma olanağını tanımıştır. Bu nedenle bu İş Kanunu, emeğin sömürüsünü önlemek ve işverenin kanunsuz hareketlerini sınırlandırmak yerine, adeta sistemin bu işleyişini yasallaştırmışır.

Hazırlayan: Kemal KÖK

KAYNAKÇA:

I. Dimitir Sismanof, Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi.

II. Rozaliev, Y., Türkiye'de Kapitalistleşme ve Sınıf Kav.

(SÜRECEK)

Bir Sümerbank vardı Eyüp'te

İstanbul Anakent Belediyesi'nin Haliç'i kurtarma operasyonuna bağlı olarak Eyüp kıyılarında yıkım çalışmaları devam etmektedir. Bizi konumuz Haliç'in nasıl "kurtarılacağına" ilişkin değil. Üzerinde duracağımız daha çok çevre fabrika ve atelyelerdeki genel durumu özel olarak da 1817 yıllarında kurulup günümüze kadar üretimine devam eden eski adı "feshane" yeni adıya "Sümerbank Defterdar Fabrikası"ndaki durumu gündeme getirmek istiyoruz. Bunun için yaptığımız araştırmalar neticesinde, fabrikayla ilgili elde ettiğimiz bilgileri, fabrikada 7 yıldır çalışmakta olan bir işçiden dinledik. Yaptığımız bu konuşmayı elden geldiğince kısa ve öz olarak sunuyoruz.

- Fabrikanın kuruluş gününden bugüne kadar geçirdiği evreleri anlatır mısınız?

- Fabrika 1817 yılında Osmanlılar tarafından askerlere fes diken bir işletme olarak açılmış, bu üretimine Cumhuriyet'in ilanına kadar devam etmiş. Cumhuriyet Türkiyesi'nin o dönemin devletçi girişimine bağlı olarak sanayide ilk yatırımlarından biri olarak anmak gerekir. Harcadığı maliyete eş satışı öngören bir politika izlenerek üretim sürdürülmüştür. Bugünkü makinalarda konfeksiyon hariç o dönemin üretim araçlarıyla 86 yılına kadar sürdürülmüştür.

- İlk dönemdeki üretim politikasının bu gün sürdürüldüğünü söyleyebilir miyiz?

- Bugün onun tamamen dışına çıkılmıştır. İlk devletçi üretim politikasından her iktidar değişikliğine bağlı olarak uzaklaşılmışır. Bu gün piyasa ile fiyat rekabeti içinde olduğu söylenebilir.

- Fabrikada kaç ünite var? Kaç işçi çalışıyor?

- Yaklaşık onbeş ünite var, 1350 işçi ve 200 memur çalışmakta. Üretim iki vardiyalı olarak sürdürülüyor.

- Fabrikadaki işçi ücretlerinden ve sosyal haklarından kısaca söz eder misiniz?

- Fabrikada iki ayrı ücret sistemi uygulanıyor. Birisi yevmiye, diğeri akord. En düşük ücret yevmiyecilere uygulanmakta. Örneğin ben yedi yıldır çalışan bir işçi olarak aldığım toplam aylık ücretim 45 bin lira civarında. Akord çalışanlar bizden 10 bin lira fazla para almaktadırlar.

- Sosyal haklarınız?

- Çalıştığımız aylığa ünitelere göre değişen % 20 ile % 30 arasında prim ödeniyor. Buna ek olarak yılda 4 maaş tutarında ikramiye veriliyor. Diğer sosyal haklar bu hayat pahalılığında kaale almaya değmeyecek kadar gülünç. Örneğin aylık çocuk parası iki yüz lira.

- Bildiğiniz gibi Haliç'i "kurtarma operasyonu" sürüyor. Fabrikanız da yıkılacak yapılar arasında. Belediyenin aldığı yıkım kararını duyduğunuzda tepkiniz ne oldu?

- Biz bu kararı öğrendiğimizde Haliç'in temizlenmesi girişimini olumlu karşılamakla beraber, kendi durumumuzu düşünür olduk. Biz de Sayın Dalan kadar temizlikten yanayız. Fakat şimdi bir başka temizlik de var. İşçilerin temizliği. Ya bu nasıl olacaktı? Biz bir umutla gelişmeleri izler olduk. Bizi durumumuza uygun bir yerlere taşırlar diye düşündük. Gün gün gelen kara haberlerle fabrikada tam bir panik başladı. Önceki umut umutsuzluğa dönüştü.

- İşveren durumunda olan müessese müdürünün tepkisi, önlemleri ve durumunuzla ilgili sizlere yaptığı öneri ne oldu?

- İşveren direkt işçilerle görüşme yapmadığı için biz ancak sendika işyeri temsilcileri aracılığıyla gelişmeleri izleyebiliyorduk. Bizlere ilk yaptıkları öneri tazminatlarımıza karşılık hurda makinalarla bize yedi ünitelik % 23 Sümerbank'ın % 77'lik bizlerin katılımıyla bir işyeri açmayı teklif ettiler. Öneriyi yaptılar ama daha fabrikanın yerinin nerede olduğunu kendileri de bilmiyorlardı. Bu öneriyi ortaya atıp, destekleyenler işverene yakın olanlar oldu. Tabii biz bu öneriyi ciddiye almadık. Bu öneriyle bizi ne denli "aptal" gördüklerini anlamış olduk.

- Peki bu öneriyle amaçları ne olabilir?

- Bence iflasın eşiğinde gelmiş olan özel sektör tekstil kuruluşlarına taze kan vermek. Haliç projesi bunlar için bulunmaz bir fırsattı. Sümerbank'ı büyük tekstil kuruluşları lehine tasfiye etmek. Sonuçta bir ölçüde kendi projelerine uygun gelişmeleri yönlendirdiler diyebiliriz.

- Sendikanın şube ve işyeri temsilcilerinin genel olarak Türk-İş'in tutumu ne oldu?

- Biliyorsunuz işyerinde yetkili sendika Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikası. Sendika şubesinin iki ayrı tutumu ortaya çıktı. Şirketleşme konusunda pek bir çaba göstermeseler de işçilerin yanında yer alır göründüler. Ancak işçilerin Sümerbank işyerlerinde işe yerleştirmeleri konusunda hiç bir girişimleri olmadı. İşçilerin bir yıl DİSK'li kalmalarından dolayı şube yönetimi tarafından bu olay bahane edilerek adeta işçileri sahipsiz bırakmak zevkini yaşadılar. Şube başkanının verdiği yanıt ilginçtir: "Siz şimdi bizi sevdiğiniz için bize gelmediniz. Sizin sendikanız -yani DİSK- kapatıldı. Onun için bize mecbur kaldınız. İlerki dönemde DİSK'in faaliyetlerine izin verildiğinde oraya gideceksiniz." Bize bunlar Şube yöne-

timinden Türk-İş Başkanı Sayın Şevket Yılmaz'a kadar hepsi DİSK'e gittiğimiz için cezalandırdılar. Bunun adı da işçi haklarını savunmak oluyor. Buradan sayın işçi liderimiz Şevket Yılmaz'a sesleniyorum. Eyüp Sümerbank'ında ortaya çıkan bu sorunumuza sahip çıkamayanlar genelde işçi sınıfının sorunlarına nasıl sahip çıkacak? Genel grev çağrısında ciddi olduğunu bizlere nasıl kanıtlayacak?

Konuştuğumuz arkadaşa şimdi de basın ve partilerin tepkilerini soruyoruz. İlk sorumuz basının tutumu üzerine oluyor.

– *Siz bu gelişmeleri ne denli basına yansıtabildiniz, basının size yaklaşımı ne oldu?*

– Biz işverenin ve sendikanın tutumuna bir ara yayınlanan Hürgün ve Cumhuriyet'e ilettik. Özellikle Cumhuriyet sorunlarımıza sahip çıktı. Ayrıca Bulvar gazetesi konu ararken bize de tesadüf etti. Nokta'ya, Milliyet'e de ayrıca ayrıntılı olarak isteklerimizi tepkilerimizi anlattık. Her nedense –işçi sorunu olduğu için belki de– bizim sesimize yer vermediler. Özellikle Nokta bizi hayal kırıklığına uğrattı. Biz demokrat ve halkçı bir yayın organı olarak emeğin yanında yer aldığını bilirdik Nokta'nın. Burada sorunlarımızı özellikle yansıtmaya çalışan başta Cumhuriyet gazetesinden Şükran Ketenci'ye ve aylık yayınlanan Gün dergisine teşekkür ederiz. Bu çabalarını sürdürmelerini bekliyoruz. TRT'ye doğrusu hiç uğramadık. Çünkü onların işleri başından aşkın. Polisiye dizi filmlerinden, reklam programına kadar yoğun işleri var. Bir de geçmiş tarihi bu güne aktarıyorlar. Hani az iş sayılmaz.

– *Peki partilerin tutumu ne oldu?*

– Biz "alınterimize" sahip çıkabileceğini düşündüğümüz, o dönem SODEP Eyüp ilçesi, SODEP il, Halkçı Parti il yönetimlerine durumu anlattık. Bu öneriyi geçitğimiz yılın onuncu ayının beşinde SODEP Eyüp İlçe başkanının önderliğinde il yönetiminin de katılımıyla düzenlenen "KİT'ler ve Sümerbank" konulu panel düzenlendi. Panelde daha çok KİT'ler üzerinde duruldu. Sorunlarımız da tartışıldı. Konunun Millet Meclisine götürülmesi talebinde bulunduk. Bu talebimizi Millet Meclisine her ne hikmetse SODEP il yönetimi aktaramadı. Daha sonraları SHP Eyüp ilçesi sahip çıkmakla birlikte SHP olarak sorunlarımıza tam sahip çıktığını söyleyemeyiz. En azından sorunumuzu Millet Meclisine yansıtabilirlerdi. Çünkü Eyüp Sümerbank, KİT'lerin yumak başıydı. Halktan yana olanlar için oradaki işçilerin durumu bir politika ve mücadele gerekçesiydi. Ama yapmadılar. Sonuç olarak biz bize kaldık.

– *Ya diğer partiler?*

– Diğer partilerin kimden yana olduklarını iyi bildiğimizden bir girişimde bulunmadık.

Konuşmamızın burasında kıyı boyunca yıkıma girişilen diğer fabrikalardaki durumu soruyoruz. Diğer fabrikalarda da durumun benzer biçimde sonuçlandığını vurguluyor işçi arkadaş: Sokaktaki aç ve işsiz insanların arasına itildik. Fabrikalarımızda yaşadıklarımızın kat kat fazlasını evlerimizde mahallelerimizde yaşıyoruz. Oradaki sorunlarımızla birlikte durumumuzun ortaya çıkardığı yalnız ve işsiz kalma korkusu sürüyor..."

Konuşmalar daha eski dönemlere gidiyor. DİSK'in faaliyetinin durdurulmadığı dönemlerden konuşuyoruz.

– *Peki DİSK'li günlerde bu tasfiye işlemi olsaydı durum ne olurdu?*

– DİSK olsaydı kanaatimizce fabrikanın kapanmasına izin verilmezdi. Biliyorsunuz bu yıkım projesi iki yıldır gündemde. Bir iki yıllık süre içinde benzer bir fabrika uygun bir yerde açılabilirdi. Ama yapılmadı. DİSK hatalarına rağmen bu durumu işçiler lehine çevirebilirdi diye düşünüyorum. Dayanışma birçok şeyi halledebilir. Bir kere daha, işçilerin özlemi ve etkin mücadele aracı ilerici, devrimci, işverenin değil bizim yanımızda yer alacak sendikaların yokluğunun yarattığı tahribatı anlıyoruz. Sözünü ettiğimiz türden bir sendikamız olsaydı belki Haliç "Dalan'ın gözleri kadar mavi" olabilirdi ama biz de işsiz kalmazdık.

– *Şu an fabrikada durum nasıl?*

– Belediyenin tanıdığı süre altıncı ayın onbeşinde bitiyor. İşveren en son olarak "isteyene iş vereceğiz" dedi. 45 bin liraya çalışan bizlere aynı ücretle İstanbul dışındaki Sümerbank kuruluşlarında iş verebileceklerini söylediler. Bizler İstanbul'a yerleşmiş insanlar olarak buradaki yaşantımızı dağıtıp nasıl bir çalışma ortamıyla karşılaşacağımızı bilmediğimiz yerlere gitmeyi düşünmüyoruz. Düşünemeyiz. En azından ikiyüz bin lira ev taşıma ücreti ve masrafları vardır. Kaldı ki, bu önerilerin de ciddi de değiller. Örneğin Kayseri'ye gitmeye razı olan birkaç arkadaşı gönderme girişiminde bulunmadılar.

– *İşçi çıkartmalarından söz eder misin?*

– İlk 80 kişi ihbarsız, yalnızca tazminatlarını alarak çıktılar. Ortalama iki yüzer bin liralık kayıplarını göze almak zorunda kalarak. Daha sonra tek tek işçilere "Müessemize hizmetinizden dolayı teşekkür ederiz" notlu ihbarlı ve tazminatlı çıkışlar verilmekte. Tabii bundan sonraki iş hayatında başarılar dileği ile. Çıkışlar günlük olarak devam ediyor. Haziranın 15'inde bütün fabrikanın tasfiye edilmiş olacağı söyleniyor.

– *Tüm üniteler mi tasfiye ediliyor?*

– Bir söylentiye göre yalnızca konfeksiyon bölümü Bakırköy Sümerbank'a taşıyacakalrını duyduk. Bu, kanaatimizce işverenin yapmış olduğu sipariş sözleşmesinin gereğidir. Bizi düşündüklerinden değil.

Osmanlı askerine fes yapmak amacıyla üretime başlayan eski adıyla "Feshane" yeni adıyla Eyüp Sümerbank Fabrikası, belediyenin buldozerleriyle tarihe karışack. Yüzlerce işçi de işsizler ordusuna katılıp bir başka işte çalışabilmek için çabalayacak. Milyonlarca işsiz insanın iş bulabilmek için çabalayıp durduğu göz önünde tululursa Sümerbanklı işçilerin işçilerin iş bulma şanslarının ne olduğu belli. Tarihe karışması gereken Sümerbank değil, işçilerin geleceğini düşünmeyen, kendi başlarının çaresine bakmaya terk eden, onları alınıp satılan bir mal olarak gören, işine yaradığı zaman tutup, işine gelmediği zaman işten çıkartan işverenlerin sistemidir.

Demokrasi ve Birleşik Sosyalist Parti Paneli Üzerine

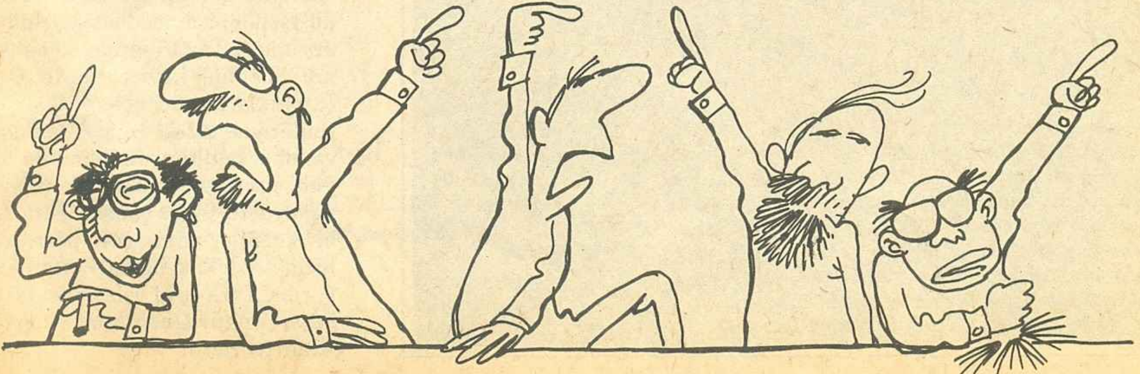
Can OKYAY

Saçak dergisinin düzenlediği panel 10 Mayıs'ta Şan Tiyatrosu'nda yapıldı. Beş saat süren panel boyunca izleyicilere dair gözlemlenen olguların ikisi şöyle sıralanabilir:

1) İzleyicilerin konuşmacıları çeşitli hesaplara iten ve etkileyen talepleri. Salonda bulunanların tavırları son altı yılda pek fazla bir ilerleme kaydedilmediği, olanlardan ders çıkartılmadığı görüşünü destekler nitelikteydi. Kültürel seviyesizliğin ve politik hamlığın sürdüğü, orada bulunan insanların herhangi bir meydan "demagogunun "kendilerini oradan oraya sürüklemesiyle belli oldu. Teatral şovlarla izleyicileri etkilemeye çalışan konuşmacıların her birini büyük bir şevkle alkışlamaları bunun göstergesidir. Kısaca "değişen bir şey yok". 2) Bunun bir uzantısı olarak ciddi teorik soğukkanlı muhasebe yap(a)mamış insanların birleşme ve sosyalist parti meselesini ciddiye almadıkları görüldü. Sol'un sorunlarına ilişkin tesbit ve önerilere sahip olmadıkları halde eski "çizgilerinden" olsa olsa bir santim şekerek *yargılama* hakkına sahip oldukları illüzyonunu sürdürüyorlar.

Panelin kendisine ve konuşmacılara ilişkin eleştiriler ise şöyle sıralanabilir: 1) Panel, legal "birleşik sosyalist parti"nin kurulmasının a) hukuki, b) siyasi, c) kuramsal öncülleri üzerinde bir tartışma yapılacağı izlenimini uyandıran bir isimle lanse edildi ve son zamanlardaki sosyalist parti tartışmalarından bağımsız düşünülemeyeceği de açıktır. Ancak ne düzenleyici kanatta, ne de diğerlerinde birleşme eğilimini ciddiye alan bir tavır göremedik. Bir fikri ortaya atan eğilim başkaları katılsın katılmasın kendi belirlediği ana hatlar üzerinde kendi partisini "yeniden" kurmayı düşünüyor. Başkalarının da onlara bu tip kampanyalarla gövde gösterisi yaptırmaya hiç mi hiç niyetlerinin omadığı anlaşıldı. 2) Panele katılanların seçimi söylenenlerle ilgisiz. *Sosyalist* parti tartışmasına, eğer ciddiyet varsa, 'sosyalist' olmadığını açıkça ifade eden Uğur Mumcu ve SHP'de yer alan Arslan Başer Kafaoğlu çağrılmamalıdır. Yok eğer *demokrasi* ise asıl mesele, o zaman ilkeler falan diyerek herkesin kendi görüşlerini temcit pilavı gibi ileri sürmesinin manası nedir? 3) Mesele şudur: Sosyalist partinin kurulmasını savunanlar bunun demokratik mevziler kazanma çabasında ileri bir adım olacağını söyleyebilirler ancak. Bu durumda da geniş kanatlı bir cephe/parti önermek tutarlı tavırdır. Böyle bir parti ancak bir "demokratik platform" olur ve sadece bu durumda Sol'un içi ve dışı tarafından ciddiye alınma şansı doğar. Açıktır ki, "anti" veya "pro" nitelemeleri böyle bir platformun ilkesi olamaz. Bunu ön plana çıkaranların niyeti, Türkiye Sol'unun veri dağılımı ve tarihi koordinatlarında "üzüm yemek değil, bağcı dövmektir. 4) Panelin gösterdiği de "birleşik" partinin bugün bir rüya olduğudur. Hiç olmazsa bu netlik ortaya çıkmış ve 5-10 panel daha düzenlenip havanda su dövülmesinin önü alınmıştır. Sol'a gerçekten yardımı olabilecek insanların da böyle "şovlarla" oyalanması yanlıştır. 5) Tutarlı demokrat Uğur Mumcu ve Arslan Başer bir tarafa, Perinçek'e değinmeye gerek bile görmüyorum: oraya Afganistan, Polonya demeye gelmiş. Meselesinin "bağcı dövmek" olduğunu en büyük açıklıkla yazdık. Kalıyor Yalçın Küçük ve Murat Belge. İşte burada son derece acaip bir tablo ortaya çıktı. Yalçın Küçük'ün bir sürü tesbitine, Murat Belge'nin ise hemen hemen hiçbir görüşüne katılmıyorum. Ama teslim etmek lazım: kendi adına konuşan ve tutarlı, net, doğru/uygun "üslûpla" söz söyleyen tek insan Murat Belge oldu. Salondan rahatsız olan tek insan da oydu ve bunu açıkça ifade etti, "havaya" kapılmadı. Söylediklerinin içeriği bir tarafa, ciddi üslûp ve tavır, konuşmacıların izleyicilere bir parça saygısı varsa, Murat Belge'nin tavrı gibi olmalıdır. Yalçın Küçük'e gelince, hiçbir sorumlu aydının böylesine zararlı ve demagoji yüklü bir konuşma yapmaya hakkı yoktur. Yalçın Küçük, tipik elitizmi ile, "moral vermek" için çubuğu teatral bir dengesizliğe doğru büktü bu sefer de. Bu kadar fazla "çubuk bükmek", kabul etmek lazım, insanın başını döndürüyor ve inandırıcılık şansı da kalmıyor. İş tiyatroya binerse bunu Yalçın Küçük'ten daha iyi yapacaklar her zaman bulunur. Kamuoyu önünde imaj yaratmış sol aydınların görevi soğukkanlı, eğer gerekirse "biraz fazla akıllı" bir şekilde, adeta *matematik* ile uğraşırmış gibi sol cenahın sorunlarına neşter vurmaktır. Sol'un eksiği keşke sadece "moral" olsaydı.

Garp cephesinde yeni bir şey yok!

15-16 HAZİRAN GENEL DİRENİŞİ:

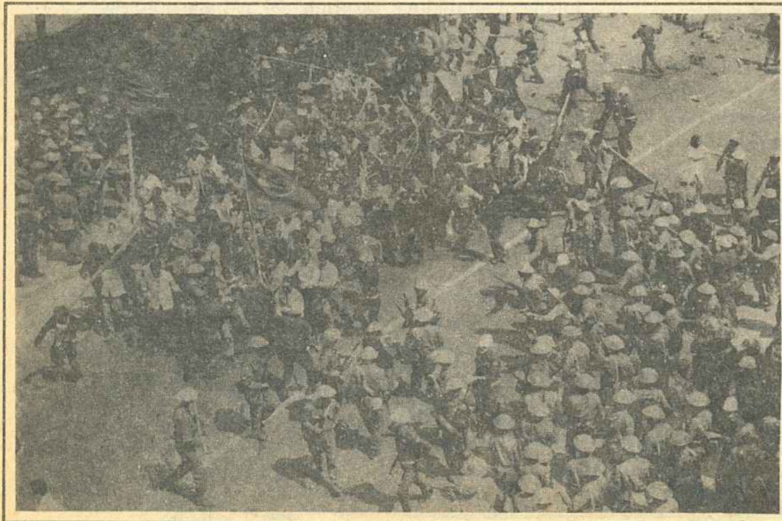
Mücadelede Birliğin Önemi

15-16 Haziran olayları Türkiye'deki toplumsal gelişmenin ve işçi sınıfı tarihinin önde gelen dönüm noktalarından biridir. Bugün üzerinden 16 yıl geçmiş olan bir tarih hâlâ konuşuluyorsa, bu; dönemin bırakmış olduğu iz, yaşanan olağanüstü olaylar, ve derslerden dolayıdır. Toplumların tarihinde emekçi güçlerin yöneticiler aleyhine ağırlığını koyduğu dönemler vardır. İşte 1970 Haziranı da toplumun tarihinde iz bırakan, işçi sınıfının ilk kez bir sınıf olarak ağırlığını ve gücünü hissettirdiği bir dönem olmuştur.

60'lı yıllardan 1970 Haziranı'na gelindiğinde ülkemizin geniş kesimlerini saran devrimci-demokrat kabarış yaygınlaştı. 63'ten bu tarihe kadar geçen süre içinde 500'ü aşkın grev yapılmış ve örgütlenme açısından önemli gelişmeler sağlanmıştı.

DİSK'in kuruluşu gerçekte bu kabarışın ve siyasi uyanışın en önemli göstergelerinden biridir. Bu dönemde işçiler tecrübeleri ve dayanışmalarıyla toplumdaki siyasi uyanışın başını çekiyorlardı. Diğer yandan gençlik, boykotlarla akademik haklarını kazanmaya çalışırken anti-faşist gösterilerle, başkaldırışlarla siyasi duyarlılığını ve canlılığını gösteriyordu. Köylüler ise toprak işgallerine kalkışıyor, DDY, PTT çalışanları, öğretmenler, sağlık personeli, mühendis ve mimarlar gibi sayıları yüzbinleri bulan birçok memur, iş bırakarak, mitingler düzenleyerek hoşnutsuzluklarını dile getiriyorlardı. Toplumun çalışan kesimi ile yöneten kesimi arasındaki ayrım netleşiyor, çıkar farklılıkları kavranılıyor, kavranıldığı ölçüde emekçiler arasındaki dayanışma güçleniyordu. Emekçiler haklarına karşı yapılan saldırıları hoşgörü ile karşılamı-yor, her saldırıya karşı ayağa kalka-rak, seslerini yükselterek, demokra-tik haklarını bir silah gibi kullana-rak cevap veriyorlardı. Kendilerin dayatılmaya çalışılan koşulları, ya saları kabul etmemekte direniyor lardı. 15 Hazirana doğru gelinirken örneğin; 17 Mayıs'ta İstanbul'd ECA Pres Fabrikasındaki 600'de fazla işçi 2 sendikaya birden aida kesilmesini protesto etmek için di renişe geçtiler. Direniş on gün sür dü. 20 Mayıs'ta Alibeyköy'deki Ö Kardeşler Çivi Fabrikası işten atıla iki arkadaşlarının işe alınmasın sağlamak için fabrikayı işgal ettile İşçilerin geri alınması üzerine dire niş sona erdi. 1 Haziran'da Ambar tesis grup müdürlüğündeki 700 işç Tes-İş Sendikasının imzaladığı hak ların kendilerine verilmemesi üzer ne işbaşı yaptılar, fakat üretimd bulunmadılar. 3 Haziran'da DİSK' bağlı Keramik-İş'li işçiler İstanbu Porselen Fabrikasında toplu sözle meyi sarı sendika ile imzalamaya ça lışan patronu bu amacından vazg çirerek "ikna" ettiler. 5 Haziran'd Ankara'daki Üstünçelik ve İtan SA firmalarının ortak tesisi olan Galv niz Fabrikası'nda çalışan 400 işçi, arkadaşlarının işten atılmasını pr testo için fabrikayı işgal ettiler. B arada Orman Başmüdürlüğüne ba lı Gülek bölgesinde çalışan 500 iş ücretlerinin vaktinde ödenmesi iç greve başladı. 10 Haziran'da Gu term'de işçiler fabrikayı işgal ett ler. 14 Haziran'da Hayrabolu ve çe resindeki 3000 tarım işçisi ayçiçe çapasındaki gündeliklerinin artır ması için boykot yaptılar.

Yönetimden hoşnutsuzluk, ha larına karşı yapılan saldırılara ve len cevaplar özellikle işçilerin dire işleriyle, grevleriyle ifade buluyo du. İşçiler bu mücadelenin içinde d neyimlerini artırıyorlar; dayanışm nın önemini kavrıyorlardı. Onla çatıştıkları, mücadele ettikleri pa ronlarıyla uzlaştırmaya, hakları yapılan saldırılarda mümkün old ğunca sessiz kalmalarını sağlam ya, uyuşturmaya çalışan Türk-İş g bi kendilerinden çok patronlar hizmetindeki sendikacılıktan kop yorlar, Türk-İş'in uzlaşmacı tavrı karşı ve ona rağmen her fırsatta ba kaldırıyorlardı.

dürlüğü taşlandı. Kaymakamlık binasında yangın çıktı. Polis araçları tahrip edildi. Gabze'ye kadar olan tren yolu kapandı. Levent'te Tekfen fabrikasının önünde polisler kadın işçileri copladı. Bu arada başta yürüyüşe katılmamış olan işçiler yeni yeni şalterleri kapatarak fabrikalarından çıkıyorlardı. Fabrikalarında oturma eylemleri yapılıyor, özellikle metal işkolundaki fabrikalarda (Demir-Döküm, Sungurlar, OTO-SAN, Arçelik, Rabak vbg.) işçiler "direniş komiteleri" oluşturuyorlardı.

Bütün bu gelişmelerin karşısında İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi. Yüzlerce kişi tutuklandı. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler radyodan işçilere hitaben onları sükunete davet eden bir konuşma yaptı: "... Anayasamız her tür toplantı ve yürüyüşlerin silahsız ve saldırısız olacağını emreder. Bizler Anayasaya sımsıkı bağlı kişçiler olduğumuzdan hiçbir hareketimiz Anayasaya aykırı olamaz. Ne varki bizim aramızda çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk Ordusunun bir mensubuna kötü maksatla taş atabilir, tahrikler yapabilirler. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum..."

Yine de direnişler Haziran sonuna kadar sürdü. Lastik-İş Gıda-İş, Maden-iş'e bağlı işyerlerinde grevleri yapıldı. Yasa tasarısı meclisten geçmesine rağmen Anayasa Mahkemesinde kabul edilmeyerek geri döndü. Birçok işçi tutuklandı, binlercesi işten atıldı.

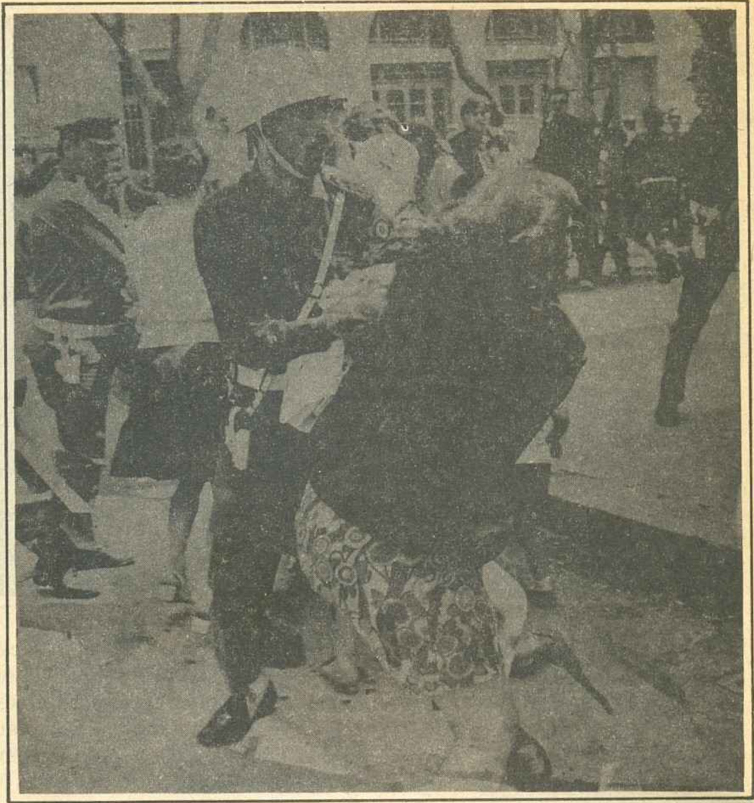
15-16 Haziran'a gelindiğinde, işçiler, daha çok ekonomik talepleri için mücadelelerini sürdürürken sendikal haklarına yapılan saldırılar sonucu bu hakları için mücadeleye zorlandılar. Haklarını anayasal çerçeve içinde savunmayı hedefleyen işçiler, olayların gelişimi içinde ve anayasal girişimlerin hiçbir sonuç vermemesi üzerine kaçınılmaz olarak "yasal" çerçeveyi aştılar. Mücadelelerinin yasal çerçeveyi aşmasını hedeflememişlerdi. Ama buna itildiler.

15-16 Haziran işçilerin "işçiyiz güçlüyüz" sloganını hayata geçirdiği bir tarihtir. 15-16 Haziran işçilerin uzun zamandan beri ilk kez kitlesel olarak olarak ve dayanışma içinde ayağa kalktığı günler olmuştur. 15-16 Haziran işçilerin tek tek fabrikalarda ekonomik kazanımlar uğruna mücadelelerinin değil, kavradıkları sınıf gücü ve kendi kendilerine öğrendikleri mücadele biçimleri ile başlattıkları bir direnişin tarihi olmuştur. 15-16 Haziran'ın önemi de buradadır. Birleşik mücadelenin kayıplarına rağmen getirdiği başarıdadır. Nitekim, değişiklikleri getiren 1317 sayılı yasanın parlamentoda kabul edilmesi ve Resmi Gazete'de yayınlanmasına rağmen uygulamada herhangi bir değişiklik olmaması bunun sonucudur. 19 Ekim 1972 tarihinde de Anayasa mahkemesinin aldığı iptal kararı ile, 15-16 Haziran kayıplarına rağmen hiç de boşa gitmediği, bir başka alanda da kanıtlanmış oldu.

15-16 Haziran işçilerin yoğun politik deneyden geçtiği bir dönemdir. Mücadele üzerine üretilen yüzlerce teori ve taktikten değerli, öğretici bir yol gösterici dersler kazandırmıştır. İşçiler kimin nereye kadar yanlarında olduğunu, kimin karşılarında olduğunu hayatın içinde açıkça öğrenme şansına sahip oldular.

15-16 Haziran işçi sınıfı hareketinin gelişiminde önemli bir değişimdir. Yalnız, burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta var; işçilerin, emekçilerin toplumu böylesine sarsan kendiliğinden gelişen mücadelelerine zaman zaman tanık olunacağı ancak, kitlelerin, kendiliğinden mücadeleleri doğru hedeflere, meselenin köküne, temellerine yöneltilmediği sürece kısmi taleplerin kazanılmasının dışında daha ileri kazanımlara gidilemeyeceğidir. 15-16 Haziran olaylarından çıkartılabilecek en önemli ders belki de budur.

Bugün olduğu gibi dün de işçilerden çok kapitalistlerin, yöneticilerin yanında yer almış ve uzlaşmacılığı bir tavır, bir politika olarak benimsemiş olan Türk-İş yönetimi; devrimci-demokrat yeni sendikaların kurulmasının engellenmesi ve en başta DİSK'in tasfiyesi anlamına gelen 274 ve 275 sayılı kanunlarda yapılacak değişiklikleri memnuniyetle karşılamış ve hazırlanmasını bizzat üstlenmişti. Burjuvazinin dümen suyuna gitmeyi amaç edinmiş Türk-İş yönetimindeki sendikaların bir tekel haline gelmesini hedefleyen bu yasa tasarısının Türk-İş tarafından kabulü ve desteklenmesi gayet doğaldır. Bu, o dönem Türk-İş yöneticilerinin söylediği gibi "vatan-millet-işçi hayrına" değil, kendi çıkarlarının hayrınaydı. Kitlelerin gelişen mücadelesinden devrimci-demokrat sendikalaşmanın hızla yaygınlaşmasından ve işçilerin hoşnutsuzluklarının, düzene muhalefetlerinin giderek düzen dışı arayışlar içine girebileceğinden ürken burjuvazi, işçi hareketini yanlış tarafa kanalize etmeyi, sarı sendikalarda pasifize edip etkisizleştirmeyi amaçlıyor ve buna uygun olarak da 274 ve 275 sayılı kanunların değiştirilmesini istiyordu.

Adalet Partisi'nin ve Türk-İş'in dstekledi̇ği Cumhuriyet Halk Partisi'nin ise önce destekleyip, daha sonra gelen tepkiler üzerine "ne şiş yansın, ne kebap" tavrını benimsediği değişiklikler özetle şöyleydi:

- Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için o işkolundaki toplam işçi sayısının en az üçte birini üye olarak barındırması gerekiyordu.

- İşçi federasyonlarının faaliyette bulunabilmesi için o işkolundaki toplam işçi sayısının en az üçte birini üye olarak kapsaması gerekiyordu.

- Sendika üyeliğinden ayrılmak içn tek tek noter karşısına çıkmak ve kimlik saptamasından sonra imzanın onaylanması gerekecekti.

- İşçi konfederasyonlarının kurulabilmesi için daha önce sözü edilen sendika ve federasyonların en az üçte birini ve sendikalı işçi sayısının en az üçte birini üye olarak kapsaması gerekiyordu.

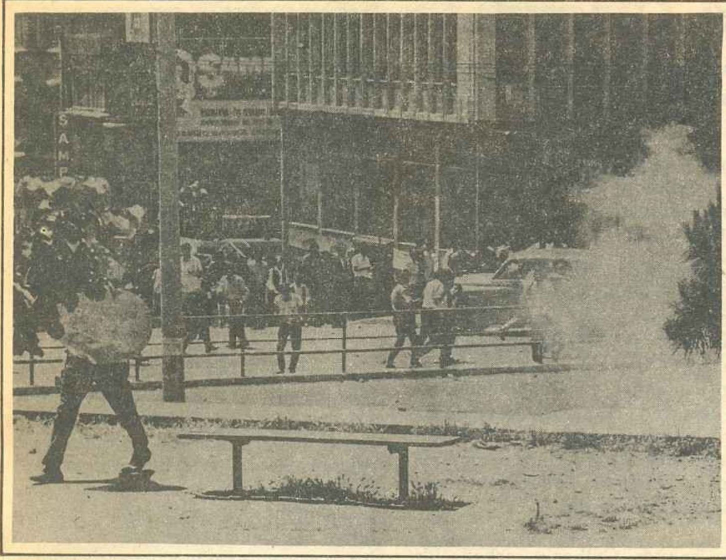
- Bir sendika kurmak için en az üç yıl o işyerinde çalışmış olmak gerekiyordu.

Kısaca açıklayacak olursak; birinci, ikinci ve üçüncü değişiklik önerilerini içeren maddeler, devrimci sendikaların faaliyetlerini kısıtlamayı amaçlamaktaydı. Sendikalardan ayrılmayı zorlaştıran dördüncü madde ise Türk-İş ve diğer sarı sendikalardan gittikçe artan istifaları önlemeyi amaçlıyordu. İstifa etmek isteyen üyenin hafta içinde bir gün ücretsiz izin alması ve noter parasını ödemesi gerekiyordu. Hafta içinde 48 saati doldurmayan işçinin hafta sonu ücreti de kesileceğinden, bir sendikadan istifa edecek işçinin en az iki gündelik kaybı olacaktı. Sendika genel kurullarının toplanma süresinin uzatılması ise sendikalarda köşeleri kapmış olan sendika ağalarının yerlerinden oynatılmasını amaçlıyordu. Bir işyerinde sendika kurmak için o işyerinin en az üç yılık işçisi olmak koşulu yeni sendikalaşma hareketine önemli bir darbeydi. Yeni devrimci-demokrat sendikaların kurulmasını durdurmayı amaçlıyordu.

Türk-İş tarafından hazırlanmış ve Mussolini İtalyasındaki faşist idare tarafından uygulandığı bilinen bu yasa tasarısının sözcülüğünü ve savunuculuğunu da o günlerde milletvekili olan şimdiki Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz üstlenmişti.

Yasa tasarısı 12 Haziran'da TBMM'de kabul edildi. DİSK yöneticilerinin Cumhurbaşkanı, Başbakan, diğer devlet görevlileri, Milli Güvenlik Kurulu ile yaptığı bütün görüşme girişimleri, yeni yasanın Anayasa'ya aykırı olduğunu anlatma çabaları sonuçsuz kaldı.

Yasanın kabulünden sonra DİSK'te temsilciler toplantısı yapıldı. Toplantıda işçiler sendikal haklarını sonuna kadar savunacaklarını bildirdiler. Haklarını çiğnemek isteyenlere karşı direnmeyi karar altına aldılar. DİSK Yürütme Kurulundan da direniş eyleminin biçimine karar vermesini istediler.

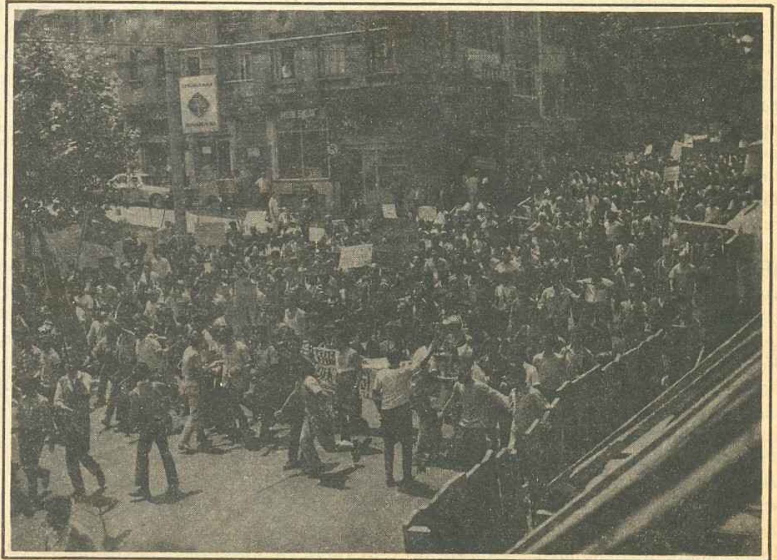
liğinden gelişen direniş hayatın durmasına yol açtı.

16 Haziran günü işçiler yine sokaklardaydı. Direniş devam ediyordu. Şimdi artık yalnızca İstanbul'da değil, Ankara'da işçilerle polis çatışıyor, İzmit'te binlerce işçi direnişe geçiyordu. Devletçe geniş tedbirler alınmıştı. Olayların hızlı bir şekilde yaygınlaşması yöneticileri ve polisi telaşa ve şaşkınlığa düşürmüştü. Askeri birlikler özellikle İstanbul'un en önemli yerlerini, idari binaları, enerji santrallerini, radyoevini, bankaları koruma altına almışlardı. Fakat bütün güvenlik önlemleri sonuç vermedi. Vilayet binasının önünde tankların da bulunduğu barikat aşılıp geçildi işçilerce. Polisin cop ve silah kullanması karşısında işçiler ellerine geçirdikleri her şeyi silah gibi kullanarak, taşlarla, sopalarla, demir çubuklarla polisin üzerine yürüdü. Polis geri çekilmek zorunda kaldı. Askeri birliklerin oluşturduğu barikatlar aşılırken kavgalar, çatışmalar oldu. Erler işçilere karşı silah kullanmak istemediler. Kadıköy'de, Kuşdili'nde, Üsküdar'da, Cağaloğlu'nda, Topkapı'da, Gayrettepe'de, Mecidiyeköy'de barikatlar aşıldı. Bu çatışmalar esnasında Yaşar Yıldırım, Mustafa Bayram ve Mehmet Gıdak isimli üç işçi yitirildi. Yüzlerce kişi yaralandı. Yaşar Yıldırım'ın öldürüldüğü Kuşdili'nde bir de polis can verdi. Kadıköy'de Emniyet Mü-

15 Haziran günü dağıtılacak bildirilerin ve izni beklenen mitingin hazırlıkları yapılıyordu. İşçiler fabrikalarına gitmişler, fakat birçok işyerinde makinalar çalıştırılmamıştı. Birkaç saat sonra AEG-ETİ, Arçelik, AUER, Demir Döküm, Rabak, Profilo, Sungurlar, ECA, Kavel fabrikalarından işçiler sokağa döküldüler. Derby, Grundig, Tekfen, Otosan, Magirus, Vinylex, Mutlu Akü, EAS Akü, Aygaz, Bürosan, Çelik Endüstrisi, Çelik Halat, Chreysler, Cibali Tekel, Singer, Haymak, Makina-takım, Simko, Simso, Şakir Zümre, Türk Kablo, Türkeli, Uzel Traktör, ve diğer birçok fabrikalardan işçiler onları izledi.

Bayrampaşa'dan, Eyüp'ten, Alibeyköy'den, Levent'ten, Kartal'dan, Bakırköy ve Zeytinburnu'ndan yürüyen işçiler sanki sözleşmiş gibi aynı sloganları atmaya başladılar "Sendikalarımızı koruyacağız", "Haklarımızı iktidara çiğnetmeyiz", "Demirel İstifa", "Bağımsız Türkiye", "Patron Saltanatına Hayır", "Kahrolsun İşçi Düşmanları", "Türk-İş Köpeklere Yar Olma".

Eylem havası işçileri sardı. Karşılarına çıkan kim olursa olsun dinlemeyecekleri anlaşılmıştı. Gözaltına alınan işçiler serbest bırakılmak zorunda kalınıyordu. İstanbul her yandan gelen işçilerin ayak sesleri içindeydi. Kocaeli'nden Gebze'den işçiler direnişe, gösterilere katılmak için akın ediyorlardı. Artık DİSK'li, Türk-iş'li (Türk-İş yönetiminin engellemelerine rağmen) ve sendikasız işçiler ayrım gözetmeksizin biraradaydılar ve "İşçiyiz Güçlüyüz" pankartı altında hep bir ağızdan haklarını savunacaklarını haykırıyorlardı. İşçiler şehir içinde Taksim ve Gümüşsuyu'nda toplandılar. Geniş güvenlik önlemleri alındı. İşçilerin birbirleriyle kaynaşmasını önlemek için köprüler açılmıştı. 100 bin işçinin sendika seçme özgürlüklerine kısıtlamalar getirecek ve haklarına düpedüz saldırı demek olan değişiklikleri protesto etmek için kendi-

"Koşullar Daha İyi Olsaydı Şimdi Aramızda Olacaktın"

Gülhan Koç 24 yaşında bir öğrenciydi. 1962 yılında Zonguldak'ın Bartın ilçesinde başlayan yaşamı 1986'da İstanbul'da Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde sona erdi. Kaybettik. Ölümünden sonra arkadaşlarının verdiği gazete ilanında şöyle deniliyordu:

"Koşullar daha iyi olsaydı şimdi aramızda olacaktın."

Gerek kardeşiyle gerekse Gülhan'ın hastalığı boyunca yanından ayrılmayan arkadaşlarıyla konuştuğumuzda ölümünün ihmal sonucu meydana geldiği sonucu çıkıyor. Kardeşi Gülten olayların gelişimini şöyle anlattı:

"Geçtiğimiz yılın Aralık ayından sonra durumu gittikçe kötüleşiyordu. Bu yılın Şubat ayında da tamamen hastalandı. 27 Şubat'ta Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi acil servisine başvurduk. Böbrek hastalıklarına bakılan Nefroloji Bölümünde yer olmadığı için bizi burada 13 gün eğlediler..."

Gülhan'ın ölümünü hazırlayan nedenler işte bu bekleyişle başlıyordu. Yaşamsal bir öneme sahip sağlık sorunu olan bir insanın tedavisinden 13 gün çalınmış oldu. Neden tedavisine hemen başlanmadığı sorusuna cevap her zamanki gibi hazırdı: "Servisimizde yer yoktu kardeşim, ne yapalım yani yaratalım mı?"

Daha sonra da ilgisizlik devam etti. Tedavi geciktiriliyordu. Nedenlerin en önemlilerinden birini kardeşi anlatıyor:

"Nefroloji bölümüne alındığımızda doktorların bize ilk sorusu S.S.K'lı ya da Emekli Sandığı'na tabi olup olmadığımız yolunda idi. Ablam için yapılması gereken hemodializ işlemi pahalı bir tedavi biçimi imiş. Özellikle Prof. Dr. Necdet Koçak bize hep bunun kaygılarını dile getirdi. Prof. Şerafettin Tuna'nın tavrı da ondan farklı değildi. Kurum garantisi istiyoruz dediler. Ben de ablamın öğrenci olduğunu onun için Mediko-Sosyal'in tedavi masraflarını karşılaması gerektiğini söyledim. Ama onlar Mediko-Sosyal'in bu parayı ödemeyeceğini söylediler. O zaman biz öderiz dedim. Gerekirse bu konuda yüklenme senedi imzalayabileceğimizi söyledim. Kabul etmediler. Gidip Mediko-Sosyal Müdürü Akın İlkin'le görüştüm. Tedavi masraflarını karşılayabileceklerini söyledi. Ayrıca bu parayı ödemeyecek olsalar bile hastahanenin kendilerine bunu soran bir soru kağıdını çoktan göndermiş olması gerektiğini belirtti. Buna karar vermek hastahaneye değil, Mediko-Sosyal'e düşüyordu."

Gerçekten son derece pahalı bir tedavi olan hemodializ işlemi ortalama ekonomik güce sahip olan bir insanın karşılayabileceği bir meblağ değildir. Her seansı 40-50 bin liraya malolan bu tedavi usulünden yararlanabilmek paranız olsa ya da SSK veya Mediko-Sosyal gibi bir kurum tarafından ödense bile hastahanelerde yeterince hemodializ makinası ve bunları kullanacak personel bulmak çok zordur.

Bu konuda Gülhan'ın arkadaşları şöyle diyorlar: "Böbrek yetmezliği olan hastalar hemodializ işlemi yapılsa bile ancak 5 yıl kadar yaşatılabildiği için hastahane çevresinde onlara asalak gözüyle bakılırmış. Biz Gülhan'ı da böyle değerlendirdiklerini düşünüyoruz. Asalaksa eğer neden yaşatılacaktı ki? Bunun için hastalığı süresince hiç ilgilenmediler. Sürekli savsakladılar tedavisini. Sadece onunla değil, gözlemleyebildiğimiz kadarıyla hiç kimseyle yeterince ilgilenmiyorlardı. Belki de ilgilenemiyorlardı. 5 kata bir doktor 3 kata bir hemşire düşüyordu. Özellikle Gülhan'ın doktoru olan Bekir Akçan'ı hastanede bulmak kolay olmuyordu. Hatta bir gün başka bir hastası öldüğünde ölümü sırasında hastasının yanında bulunmadığı gibi ölünün çıkış işlemerini bile başka doktora yaptırmak zorunda kaldılar. Biz de kendisini defalarca aradık. Ya hiç bulamıyorduk ya da geç geliyordu. Gülhan'a fistül takıldığı sırada ikinci fistülün takılması için başka servisten doktor getirdik. Bekir Akçam'ın bundan iki gün sonra haberi oldu."

Türkiye'de polis sorgulaması sırasında yapılan işkencelere refakat ederek işkencede ölenlere başka türlü rapor veren doktorlar olduğuna dair iddialara bile rastlandığı için olayı pek yadırgamadığını söyleyen bir başka arkadaşı da:

"Bazı doktorların mesleki sorumluluk ve bilim ahlakının yeterli olduğunu zannetmiyorum. Galiba Tabibler Odası da yeterince ilgilenmiyor. Rahatça yalan söyleyebiliyorlar. Denetleyen kimse yok. Örneğin: Gülhan'ın hastalığının belli bir evresinde mide kanaması başladı. Bunu biz bile gözleyebiliyorduk. Doktorunu bu konuda uyardığımızda "olur böyle şeyler" diye geçiştirdi. Aynı doktor daha sonra da bize hastanın durumuyla ilgili, 26 Nisan günü tahlil yaptırdığını söyledi. Laboratuvardan araştırdığımızda oradaki görevliler kendilerinde böyle bir kayıt olmadığını ve sorumluluk yüklenmeyeceklerini söylediler. Ayrıca yine Gülhan'ın yattığı bölümde görevli Prof. Şerafettin Tuna da geciktirilen böbrek nakli konusunda Prof. Dr. Necdet Koçak'a hastanın vericisi olmadığını söylüyor. Oysa gerek 3 kardeşi gerekse annesi böbreğini vermeye hazırdı. Biz aynı doktorun Gülhan'ın görece iyi olduğu bir gün okuduğu Cumhuriyet gazetesini fırlatıp attığına da tanığız. Bütün bunların bir açıklaması olmalı. Hemodializ işlemi için hastanede 20 tane makine bulunuyor. Bu yüzden hastaların bir kısmını elemeleri gerekiyor. İnsanı dehşete düşüren bu seçimin neye göre yapıldığını öğrenmek istiyoruz. Gülhan'ın da bu elenenler arasında oluşunu yoksulluğu ile mi açıklayacaklar yoksa imkansızlıktan mı diyecekler? Yoksa onun ölümü bir *"talihsizlik midir?"*

Gülhan'ı kaybettik

Kardeşinin "ablam öldü artık ama hiç olmazsa diğer insanlarla belki ilgilenirler" temennisinin dışında yapılabilecek bir şeyler yok mu? İhmalkârlığın, keyfi uygulamaların, insan hayatına değer vermemenin onun yerine paraya çıkarlara değer vermenin sadece hastanelere özgü olaylar olmadığını bilip geçmek mi? Ayrıca bütün bu olayların tüm ihmalkârlıklarına, ilgisizliklerine rağmen dokorların ya da bir başka yetkilinin tamamen sorumluluğunda olmadığı, makine yetersizliği, hastaların sayıca fazla oluşu buna karşın doktor ve diğer sağlık görevlilerinin yetersiz oluşundan dolayı gerçekte sistemin baş sorumlu olduğunu söylemekle yetinmek mi? Yoksa Gülhan ve diğerlerinin yaşatılabilmesi için sağlık hizmetlerinin de karşılıksız hale dönüştürüldüğü insanın mutluluğunu hedef alan insana değer veren bir sistemi yerleştirmek için çabalamak mı? Hangisi daha doğru bir tavır olacak?

İlk ve Orta Öğretimden Sonra Yüksek Öğretimde DAYAK

İlk ve orta öğretim kurumlarında artık kanıksanmış, basın organlarından mizah dergilerine kadar hemen her yerde yazılan, konuşulan yaşanan bir olgu dayak. Bu kez belki de ilk kez bir öğretim görevlisinin bir öğrencisini dövmesiyle bir yüksek öğrenim kurumunda da karşımıza çıktı. 16 Mayıs Cuma günü Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda öğrencilerinin sınavda bulunduğu esnada meydana gelen olay okulda olduğu gibi bütün öğrenciler arasında büyük bir tepki yarattı. Okulun Bilgisayar Programcılığı "öğretim görevlisi" Hv. Kd. Yb. Doç. Dr. Behçet Altaylı son sınıf öğrencisi Atilla Akar'a meydan dayağı attı. Olayın nedeni olarak gösterilen öğrencinin elinde bulunan tespihti. önce Atilla Akar'ı arkadaşlarının önünde hakaret ederek sınıftan kovan Behçet Altaylı daha sonra vakit geçirmeden yargılanmasını tamamlıyor ve ardandan verdiği "defol" hükmünün cezasını kendisi tekme ve yumruklarıyla veriyordu. Sınıftan çıkarıldıktan sonra da bir süre daha uzman hocasının tekmeleri altında kıvranmak zorunda kalıyordu. Adli Tabibliğe başvuran öğrenci, 5 günlük rapor aldı.

Böylesine zorba ve çağdışı bir davranış karşısında daha fazla dayanamayan öğrenciler derslere ve sınavlara girmediler. Öğrencilerin galeyana gelmesinden ürken Behçet Altaylı'nın okulu arka kapıdan terk etmesi üzerine Okul müdürü Prof. Dr. İsmet Giritli öğrencileri yatıştırabilmek için sınavların ertelendiğini, yapılan sınavların iptal edildiğini ve o gün ders yapılmayacağını söyledi. Ancak bu konuda öğrencinin yanında olduğunu ve Behçet Altaylı'nın bir daha okulun kapısından içeri giremeyeceğini söyledi.

Ancak daha sonra okul idaresinin takındığı tutumun o anda öğrencileri yatıştırmak için mi öğrenciden yana bir tavır aldığı önemli bir soru olarak kafalarda kalmasına neden oldu. Çünkü olay sonrası gelişmeler "uzman" öğretim görevlisinin aklanmaya çalışması yönünde oldu.

Keyfi uygulamalara, dayağa, baskıya ve onları savunanlara okullarda izin verilmemeli. Öğrenciler bu uygulamalara katlanmamalıdırlar. Öğrencileri dövebilen bir "öğretim görevlisi"nin neyin görevlisi olduğu açık olmalıdır. Görevi "öğretim" midir, yoksa başka bir şey mi? Zorbaca hareketler yapanın mevkii ne olursa olsun hoş görülmemelidir.

Yalan ve İftira İle Aşağılık Bir Saldırı

23 Mayıs tarihinde yayınlanan Yeni Düşünce adlı gazete M.Ü. BYYO'nda meydana gelen olaylara ilişkin hayal gücü oldukça yüksek bir senaryo yayınladı. Baştan aşağı yalan ve demagojiden oluşan senaryoda dayak olayının "komünistlerce" tezgahlanmış bir plan olduğunu iddia ederek, bu planın baş sorumlusu olarak da dayak yiyen öğrenci Atilla Akar gösteriliyordu. Tüm bu "planların" gerekçesi olarak "vatan haini" solcuların anarşiyi tekrar üniversiteye geri getirmek çabaları olduğu iddia ediliyordu. Okuldaki dernek çalışmasından tutun da ilerici ne varsa kendinden başka hiç kimseye söz hakkı tanımayan bu düşüncenin istemediği her şey yalanlarla karalanmak istenildiği apaçık ortada. Yıllardır zorbalığın savunucusu ve uygulayıcısının, yalan ve iftirayı kendilerine rehber edenlerin kimler olduğunu çok iyi bildiğimizden söz konusu senaryo fazla ilgimizi çekmiyor. Bizi asıl ilgilendiren "fantastik" senaryonun yazılış nedenleridir. Yazıda güdülen amaçlar şöyle özetlenebilir:

a) İdeolojilerinin gereği olarak yalan ve iftira ile okuldaki ilerici-demokrat ve yurtsever insanları hedef göstermek,

b) Atilla Akar'ı "solculukla", "komünistlikle" suçlayarak her halde kendilerine yakın buldukları Behçet Altaylı'yı temize çıkarmak (solcu basın Atilla Akar'ı temize çıkarmaya çalışıyormuş. Hatta Atilla Akar ile işbirliği içindeymiş. O zaman Atilla Akar da solcuymuş, komünistmiş. Behçet Altaylı'yı da sağcı basın desteklediğine, temize çıkarmaya çalıştığına göre Behçet Altaylı sağcı ya da faşist midir?)

c) Baskı ve zorbalığı savunarak dayağı meşrulaştırmak ve desteklemek,

d) Herkesi karalayarak, okul idaresine ve "solcuların" dışında kalan öğrencilere akıllar öğreterek kendi aşağılık ideolojilerini yaymak.

Sözkonusu gazetedeki haberi okuyan aklı başında herkes bu yazının kurgulama yoluyla gerçek olaylara giydirilmiş bir kılıf olduğunu anlayacaktır. Nitekim bu gazetede yer alan öğrenci Atilla Akar'ın Behçet Altaylı'nın yakasına yapışması ya da kız öğrencileri okul müdürünün odasında "önceden planlı" ağlamaları gibi olaylar hiç olmamıştır. Gelişen olayların bir örgüt ya da dernek tarafından planlanmış olduğu iddiası da safsatadan ibarettir. Tamamen hayal ürünü olup kara çalmaya yöneliktir. Sınava giren 100'ü aşkın öğrenci ve asistanlar gerçeğe tanıktır.

M.Ü. B.Y.Y.O Öğrenci Derneği:

"Derneğimizin amacı, akademik-demokratik tüm haklarımıza sahip çıkmaktır"

Dergimizi ziyarete gelen Marmara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Öğrenci Derneği kurucuları ile şöyleşi yaptık.

- *M.Ü B.Y.Y.O Öğrenci Derneği nasıl kuruldu? Karşılaşılan zorluklar neler oldu?*

- Sorunlarımızı tek tek çözemezdik. Çünkü sorunlamız ortaktı. Ancak bir araya gelerek, sorunlarımıza birlikte sahip çıkarak çözebilirdik. Haklarımızı, çıkarlarımızı savunmak, sorunlarımızın özümüne ve yönetimimize katılmak için örgütlenmeliydik. Türkiye genelinde öğrenci dernekleri oluşumu da başlamıştı. Geç bile kalmıştık. Öz örgütlenmemiz olan öğrenci derneğimizi kurmalıydık.

Önce Dernekler Yasası edindik ve gerekli belgeleri hazırlamaya başladık. 15-20 gün içinde belgeler hazırlanmıştı. Yer de tuttuk. Belgelerimizi Valiliğe götürdük. Valilikten Eminönü Kaymakamlığı'na gönderildik. Çünkü tuttuğumuz yer Eminönü sınırları içindeydi.

Kaymakamlık Rektörlük izni yok gerekçesiyle başvuruyu geri çevirdi. Oysa Dernekler Yasası'na göre belgelerimizi kabul etmeli, eğer eksik belge varsa bunu bize bir ay içinde bildirmeliydiler. Ancak bu konuda keyfi davranılıyor, belgelerimiz alınmıyordu. Rektörlük izni almak için başvuruda bulunduk. 45 gün içinde rektörlük iznimiz geldi. Tüm belgeler tamamdı. Yeniden Eminönü Kaymakamlığına başvurduk. Bu kez başvurumuz kabul edildi. Tüzel kişiliğimizi kazandık. Kaymakamlıktan Eminönü Emniyet Amirliği Dernekler Masasına gönderildik. Bize "siz tüzel kişilik kazandınız ama çalışma izni için kurucular hakkında soruşturma yapılacak. Bu süre içinde dernek merkezinizi açıp çalışmalara başlamayın. Başlarsanız eğer sizi götürürüz. "Size bir ay içinde sonucu bildiririz" denildi. Beklemeye başladık. Sürenin dolmasına birkaç gün kala gittik. Henüz bölge karakollarından bir sonucun gelmediği söylendi. İkinci gidişimizde ise yine soruşturma sonuçlanmamıştı. Gerekçe ise Dernekler Masasındaki sorumlu müdür tarafından şöyle açıklanıyordu: "İdarenin yasalar üstünde vesayet yetkisi var. Biz bu bir aylık süreyi karakollardan raporlar geldikten sonra işleteceğiz. Raporlar ise henüz gelmedi. Yani bu bir aylık süre daha başlamadı." Şaşırmıştık. Yasada belirtilen bir aylık soruşturma süremiz bitmişti. İdarenin yasalar üzerindeki vesayet yetkisine dayanılarak yapılan hiç de açıklayıcı olmayan bu açıklama keyfi tutumun göstergesinden başka bir şey değildi. Bu durumda avukat tutarak bu keyfi uygulamaya karşı dava açmayı düşünüyoruz.

Tüzel kişiliğimizi kazanmış bulunmaktayız. Gerekli defterleri alarak noterden onaylattık. Bu günlerde üye kaydına başlayacağız.

- *Derneğinizin amacı nedir?*

- Akademik-demokratik tüm haklarımıza sahip çıkmak amacımız. Amacımız yüksek okul öğrencisi olarak bizi ilgilendiren her konuda söz sahibi olmak. Kendimizin sesi olmak. Üzerimizdeki vurdumduymazlık örtüsünü atmak, sorunlarımız karşısında duyarlı olmak ve yönetimimize katılmak. Amacımız, toplumsal yaşama katılmak.

- *Öğrencilerin derneğinize ilgisi nasıl?*

- Ne yazık ki seksen öncesinin tüm sorumluluğu gençler üzerine atıldı. Gençler suçlandı. Şu anda da öğ-

renci dernekleri aleyhinde kamuoyu oluşturma çabaları var. 23 Mayıs tarihli Yeni Düşünce, Bilgisayar programcılığı dersi hocası Behçet Altaylı'nın dördüncü sınıf öğrencisi Atilla Akar'ı dövmesi olayını "Anarşi üniversiteye geri mi dönüyor?" başlığıyla verirken öğrenci derneklerinin TKP'nin direktifleriyle kurulduğunu hiçbir kanıt göstermeden yazabiliyor. Öğrenci dernekleri aleyhinde yapılan bu ve buna benzer propagandalara rağmen derneğimize ilgi oldukça iyi.

Ama bunun yanında sorunlarına karşı duyarsızlaştırılan arkadaşlarımız sayısı da azımsanacak gibi değil. Bu elbette okulumuzun özel sorunu değil. Türkiye'de YÖK ile başlatılan yüksek öğrenim politikasının bir sonucudur.

- Öğrencilerin derneğinize katılımını nasıl sağlamayı düşünüyorsunuz?

- Sınav yönetmelikleri, harçlar, disiplin yönetmelikleri, atılmalar, eğitim yetersizlikleri gibi oldukça önemli sorunlar var. Yurt problemlerini de saymak gerekir. Tüm bu sorunların çözümüne yönelik çalışmalarla katılımı sağlayabiliriz. Okulumuzda şu anda yürütülen hiçbir sosyal faaliyet yok. Halk oyunları oynamak istiyoruz. İdareden izin almak istedik, halk oyunları çalışmaları yapabilmek için. Derneğimiz daha tüzel kişiliğini kazanmamıştı. İdareden bazı yörelerin oyunlarının oynanmasına izin verilmedi. Gerekçe olarak da bu oyunların ideolojik içerik taşıdığı gösterildi. Böylece halk oyunları çalışmasına başlayamadık. Ne bir müzik çalışması, ne de sportif faaliyetler va okul bünyesinde. İşte, talebi çok fazla olan bu tip faaliyetleri yaparak katılımı gerçekleştirebiliriz. Mesleki eğitimizle ilgili paneller, seminerler, toplantılar yaparak sağlayabiliriz katılımı.

- Derneğinizin yönetimi nasıl olacaktır? Üyelerin yönetime ve çalışmalara katılımı nasıl olacaktır?

- Tüm üyelerden oluşan genel kurul yönetim ve denetim kurulunu seçer. Dernek organlarında veya çalışma kol ve gruplarında görev alarak çalışmalara ve yönetime katılmış olurlar. Dernek organlarında ya da çalışma kol ve gruplarında görev almayan üyeler de derneğin tüm çalışmalarından haberdar olacaklar. Dernek içi iletişimi en iyi şekilde yapmayı hedefliyoruz. Çünkü üye bilgilendiği oranda katılır, katıldığı oranda derneğe sahiplenir.

Dernek çalışmamızda taban söz ve karar sahibi olacaktır. Ve kararlar geniş tartışma süreçleri yaşandıktan sonra alınacak ve böylece alınacak kararlar tabana mal edilmiş olacak. Dernek içi demokratik işleyiş sağlandığı oranda üyelerin katılımı gerçekleşmiş olacak.

- Bugünkü koşullarda derneğin çalışmaları ne yönde olcaktır? Bu koşullar nasıl aşılacaktır?

- Bugünkü koşullar derneklerin kendi içlerinde çalışmalar yapabilmelerine olanak tanıyor. Evet, dernekler elbette kendi okullarındaki özel sorunlarıyla ilgilenecek, sorunlarının çözümüne katılacaklardır. Ama öyle sorunlar var ki bunlar hiçbir okulun özel sorunu değil, tüm okulların sorunudur. Harç, öğretim kadrosunun zayıflığı, atılma, sınav yönetmelikleri, yurt sorunları gibi. Bunlardan hiçbirini bir dernek tek başına çözemez. Yüksek öğrenim gençliğinin, YÖK ile daha da önem taşıyan bu ortak sorunları ancak tüm öğrenci derneklerinin birlikteliğiyle çözümlenebilir.

- YÖK'ün uygulamaları üzerine neler diyorsunuz? Eğitim sistemine getirdiği değişiklikler nelerdir?

- YÖK ile birlikte yüksek öğretim kurumlarının tümünde öğretim kadrosunun zayıfladığı bir gerçek. Derslerimizin büyük çoğunluğuna asistanlar giriyor. Öyle ki konusunda yeterli çok az öğretim elemanı bulunmakta. Bir örnek vermekte fayda var. Atatürk ilkeleri ve İnkılâpları dersine gelen öğretim görevlisi asistan. Bir gün Atatürk'ün ekonomik anlayışından söz ederken (daha doğrusu kitaptan okurken) altyapı terimini kullandı. Sınıftan birinin "Altyapı nedir hocam?" şeklindeki sorusuna kanalizasyon, su, yol şeklindeki cevabı sınıfta gürültüyle karşılanmıştı. Bu çok acı bir gerçeğin ifadesiydi.

Yürürlükteki YÖK yasası var olan sorunları çözmek bir yana bu sorunların bir kangren haline gelmesine neden olmuş ve bu sorunlara da yenileri eklenmiştir. Ülke gerçekleri göz önünde bulundurulmadan, üniversitelerin kapasitelerinin çok üstünde öğrenci alınmış bu yükseköğrenimin hızla kalitesizleştirilmesine yol açmıştır. İlk bakışta üniversitelere alınan öğrenci sayısının artırılması, gençliğin yararına gibi görünse de bu, uzun vadede hem gençlik hem de ülke çıkarları açısından olumsuz bir sonuç doğurmakta. Getirilen sınav sistemiyle bir kısmı okullardan atılırken, mezun olmayı başarabilenler de öğretim gördükleri dallarda istihdam olanakları bulamamaktalar. Bu sorunlar öğrenci gençliğinin en büyük sorunları olmakla beraber, harçlar, barınma ve beslenme, vb. sorunlar hiç de bunlardan aşağı kalmamaktadır.

- Öğrenci gençliğin genel sorunlarının yanında okulunuza özgü sorunlardan bahseder misiniz?

- Okulumuza özgü sorunlara gelince, bunlar genel öğrenci sorunlarının okulumuz özelindeki yansımalarından başka birşey değildir. Öğretim kadrosunun yetersizliği, yemeklerin yenmeyecek durumda olması, hiçbir sosyal, kültürel faaliyetin olmaması, en önemlisi de mesleki eğitimin oldukça yetersiz oluşu sorunlarımız arasında en önemlileridir.

Okulumuzda matbaa ve karanlık oda bulunmsına rağmen, matbaadan hiç, karanlık odadan da çok az faydalanmaktayız. Daha önceleri kütüphaneden öğrenciye kitap verildiği halde artık verilmemekte, neden olarak da kitapların geri getirilmeyişi gösterilmektedir.

Öğrenciler ziyaretçileriyle okul içinde görüşemiyorlar. Çünkü ziyaretçilerin okula girmeleri yasak.

Ayrıca üçüncü sınıfta yaz döneminde yaptırılan stajlar göstermelik olmaktan öteye gidememekte.

- Teşekkür ederiz.

Hazır Gelecek Beklenemez

Güven ANIL

Toplum yaşantısının kimi dönemleri bütün değerlerin anlamsızlaşmasına yol açan buhranla belirlenebilir. Toplumsal mücadelenin belirli bir anı egemen kesimlerin güçlenmesiyle sonuçlandığında artık meydan da onlarındır. *"Alternatifsiz doğrular millet yararına ortaya çıkar: bundan aşka gerçek yoktur"*. Zora eşlik eden ideolojik saldırı seferberliği toplumu buna inandırır. Bu dönemlerdir ki muhalif kesimlerin geleceğini belirler. Savunma becerisi ne kadar güçlüyse geleceğin yolları da o derece aydınlık olabilir. Beceri noksanlığı da bunun aksi duru munu doğurur.

Düzene muhalif karakteriyle sosyalizm, yaşadığımız dönemde böylesi br sınavı yaşamış ve halen de yaşamaktadır. Sosyalizmi bir aydın söylemi olarak farzetmiş olanların "terk-i diyar" etmesi hiç de zor olmamıştır. Böyle bir sürecin sosyalistler için nesnel zemine yaklaşmak sonucunu da getirdiği bir gerçektir. Sosyalizmin aydınlardan işçilere doğru artan kavranış süreci tabii sonuç olmalıdır.

Belirli dönemler teoriyi savunma gereğini çok daha öne çıkarabilir. Bu olgu başlı başına bir görev haline dönüşebilir. İşte bunun gereklerini yerine getirmek için yönelişi saptamak önemlidir. Akıntının bir parçası olabilen muhalif eklemlenmenin sonuçta savunma olmadığı bilinmelidir. Muhalif düşünce sadece hakim olan düşüncenin getirdiği problematikle kendini sınırlayamaz. Bu anlamda savunma sadece karşıt propagandaya cevap vermek değildir. Aksine topluma yol gösterecek ileriye dönük projeleri üretebilmektir. Eğer bu yapılamıyorsa savunmanın yerine getirilebileceğinden söz etmek de mümkün değildir. Böylesi bir durum olsa olsa, üretkenlikten yoksun, gerekliliği yadsınmaz inançla çerçevelenecektir.

Geleceği kurmak için dünü ve bugünü anlamaktan çok söz edilmiştir. Ancak çoğu zaman bir söylevi süslemenin ötesine geçemeyen bu yaklaşım artık bir gerçeklik olabilmelidir. Bu yapılmadığı sürece yeni tür yadsımacı eğilimlerin 'özgür' eleştirilerine, sarsılmazlık boyutuyla karşı koyuş tarzı güçsüz kalacaktır. Oysa sosyalizmin felsefe, siyaset, ekonomi bütünlüğündeki düşünsel gücü üretkenlik boyutuyla yaşama ulaştığında yeni tür eğilimlerin çapsızlığı da çok çabuk ortaya çıkabilecektir.

Herşeyden önce kimilerinin sandığı gibi bunalım teorinin kendisinde değildir. Eğer bir bunalım varsa o da bugünkü hakim anlayışların teorinin zenginliğini kavramaktan yoksun olmalarından ortaya çıkan bir durumdur. Kendi başarısızlıklarının teoriye atfedilmesine neden olanların bunalımlarıdır. Dolayısıyla böyle bir saptamayı yaparak izlenecek yol bu tür ayakbağlarından kurtulabilir. Sosyalizm dünyayı tanımlamakla yetinmyen, onu değiştirmeye çalışan bir karaktere sahiptir. Felsefi boyutu hiçbir zaman ihmal edilmemelidir. İnsanın özgürlüğünü hedef alan sosyalizm, bütünselliğiyle değerlendirilebilmelidir. Böyle bir yaklaşımdır ki varolan olumsuzlukları kabullenmek değil, onları aşmayı hedefleyebilir. Sömürüyü ortadan kaldırma misyonuna yönelmiş bir anlayış, atılmış adımlardaki olumsuzlukları, geçiş toplumlarında kronikleşen eşitsizliklerini, nasıl vazgeçilmez gerçekler diye "tevekkülle" karşılayabilir. Elbette sosyalizm anlayışını bütünsel kavrayanlar hiçbir zaman günün gerçeğiyle kendilerini sınırlamayacaklardır. Vazgeçilmez sanılan gerçeklere karşı mücadeleyi de sosyalistler yükleneceklerdir. Yadsımacılar lanetleme nöbetine tutulmuşlardır; bir anlamda dar kafalılıkla suçladıklarından çok daha fazla o noktaya varmaktadırlar. Bu anlamda insanın özgürlüğü kavramından kişiliksiz kendi 'özgürlüklerine' dönüş yapmışlardır. Bu söylem ise içinde bulunulan durumla uzlaşmayı zorunlu kılmaktadır. O halde çoğunluğa eziyet azınlığa nimet kapitalizmin savunuculuğuna soyunanlar nimet kırıntılarıyla geçinip 'özgürlüğe' ulaşsınlar, bırakalım onları!

Düne Bakarken

Sosyalist hareketin tarihi değerlendirme sorununun varlığı hep belirlenir; ancak bunun bizdeki

biçimlenişi saat 12'yi geçtiğinde alevlenir. İşte o zaman da gecikmişliğin zorlu anları, tarihi muhtelif çark edişlerin vesilesi haline getirir. Veyahut da çark edişe tarih sebep edilir. Resmi tarih anlayışıyla sosyalizmi bağdaştırmış çoğunluk, "tarihi reddiye" ile birlikte sosyalizmi de redde ulaşır. Ermişliğe doğru yükselenler, Abdülhamit'in bilinmemiş kadrini keşfedenler, naif tarzda yakın geçmişe uzanıp Demirel'in erdemini yüceltenler bir anda etrafı sarar. Bunun adı da tarihe ulaşma olur. Bu durumun kaba versiyonu kimilerinin dine yönelmesini getirmekte, şimdilerde kimileri de genç kuşak iş adamlarına dahil olmaktadırlar.

Bütün bunların sosyalizmin baskısıyla karşılaştığı dönemle birlikte ele alınması gerekir. Bu durum böylesi dönüşlerin asli zeminini oluşturur. tarihe bakışın geniş teorik çerçevesinin yakın dönemde genelleştirilmiş teba toplum - sivil toplum ikilemiyle oynadığı rol irdelenmelidir. Tarihe toplumsal mücadelenin nesnel unsurlarını veri alarak bakmak yerine toplumsal geleneklerle cevap getirmeye çalışan bu tarih anlayışı sosyalizmin ertelenmesini ince bir tarzda gündeme getirmiştir. Alışkanlıkların depreşmesi batı türü bir yolu özlem haline dönüştürmüştür. Sosyalizmin kurtarıcılığı, kurtarılmak istenenlerce anlaşılamamışsa, kısa vadeli çözümlere kapılanların, hatayı kendilerinde araması gerekmez mi? Bunu yapacak yerde toplumun tebalığı üzerine üretilen teoriler kitlelere güvensizliğin bir tür ifadesidir. Türkiye toplumu başka bir dünyada yaşamamaktadır. Her toplumun özgün çizgileri aynı zamanda bütün toplumların ortak özellikleriyle de bezelidir. Toplumsal mücadelenin esasa ilişkin unsurları bütün toplumların ortak özelliği olagelmiştir. Kapitalist toplum her ülkede başka esaslar oluşturmamaktadır. O zaman toplumsal gelişmenin yolu her toplumun zamanın farklı aşamalarına göre toplumsal çelişkilerin kaynak olmasından çizilmektedir.

Tarihe bakmak sadece tarihçilere düşen mesleki bir görev değildir. Sosyalistler bu konuda ilgisiz kalamazlar. Ulusalın da ötesinde uluslararası anlayışlara sahip olma gereği, düşüncenin asli niteliğini belirlemektedir. Her toplum diğerinin izlediği yolu aynen izlemeyecektir. Ancak kimi toplumların ileri adımlarını ve ortaya çıkan olumsuzlukları irdelememek mümkün değildir. Ulusallıkla sınırlı olmayan bir teori tarih anlayışında da ulusallıkla sınırlanamaz.

Kapitalizmin dünya ekonomisi haline dönüştüğü çağımızda bütün toplumların sosyalizme ulaşmalarının nesnel temelleri mevcuttur. Bu durumda tarihe bakış ön aşamalar üretmek için yapılamaz. Tarihe bakarak belirli anlardaki gelişmeleri yüceltmek sosyalizm yerine egemen ideolojinin çeşitli türlerini savunmak, sosyalistlerin bugünkü davranışı olmamalıdır. Nesnel bir bakışın dışında kalarak ne Osmanlıcılığı ne de Kemalizmi sosyalizmin temel kalkış noktası yapmak gerçekliği ifade etmez. Sosyalizmden farkı yaklaşımları elbette ona sahip olanlar çok daha iyi savunacaklardır. Bu her zaman da böyle olmuştur. Tarihten, yeni açılımlara imkan sağladığı ölçüde faydalanmak mümkündür; böyle bir yaklaşım da gereklidir.

Önyargılı Olmadan Yargılı Olabilmek

Yakın geçmişimiz düşüncenin ve metodunun yoğun sorgulanmasına hedef oldu. Bu sürecin çok taraflı tartışma koşullarıyla yürümediği belirlenmelidir. Ters esen rüzgarların girdabı geçmişlerinde ona karşı duranları da sürükledi.Egemen kesimlerin her alanda karşıt seferberliği ideolojik alanda da hükmünü sürdürdü. Bir yandan düşüncenin kendisine karşı kaba saldırı sürdürülürken diğer yandan inceltilmiş yöntemlerin kullanılması ihmal edilmedi. Sosyalist ideoloji kuşkuculuk akımıyla karşı karşıya kaldı. Kapitalizmin topluma gelecek sunacak hedeflerden yoksunluğu, bu hedeflere sahip olan sosyalizmin "kuşkuculuklar" kemirilmesi yöntemini gündeme getirdi. Toplumsal ilişkilerin değişmezliği teorileştirildi. Sosyalizme karşı ince yöntemle mücadeleyi üstlenenlerin kısırlığı acizliği varolan durumu kabullenmeden başka hiçbir toplumsal yöneliş getirememelerinden ortaya çıkmaktaydı. Geleceksiz toplumun bireyci özgürleri kimliğiyle dikensiz gül bahçesinde arz-ı endam ettiler. İnsanlığın her dönemi seçeneklerini üretirken, üretmişken, seçeneksizlik elbette topluma mal olamayacaktı. Geleceksizliği meşrulaştırma çabalarında olanlar olacaktır, böyle bir misyon düzen savunuculuğunun ötesinde bir kimlik yaratamaz, yaratamadı da.

Bir dönemin ardının kuşkuculuk diye adlandırabileceğimiz yaygın bir eğilime neden olması tesadüfi bir sonuç olmamıştır. Bir yandan yaşam seviyesi kötüleşen kitlelere fedakarlık çağrıları yapan egemen kesimler, diğer yandan bu duruma karşı muhalif siyasi gücün varolamaması, işte bu ikili durumun özdeşliği geleceksizliğe temel yarattı. Ancak buna eklenecek önemli etken Türkiye sosyalist hareketinin geleneğinin böylesi kuşkuculuğa olanak sunacak zemini yaratmış olmasıydı da. Bu zemin sosyalist hareketin teorinin zengin dünyasını daraltan önyargılı yaklaşımlara kapılmış olmasından doğdu. Yaşantının bütününü salt haklılığın nesnelliğine dayanarak sürdüremeyiz. Bu yöntem savunma aracı olarak etkili olabilse de, eğer bununla yetinerek öznel etkinin fonksiyonu önemsenmezse nesnel haklılık yaşamsallığa kavuşamaz. Toplumla birlikte olabilmenin gerekleri yerine toplumsal sorunlara uzaklaşarak teorik sorunları toplumun gündem maddesi haline getirme eğilimlerinin önyargıları da kamçıladığı bir gerçektir. Teorinin şemalaştırılması geleneğin bir alışkanlığı hali-

ne gelmemiş midir? Şematik düşünce metodunun kitlelere ulaşmada ultimatomculuğa neden olarak engel haline dönüştüğü görülmüştür. Sosyalist düşünceyi şemalara indirgeyerek savunma 'kararlılığı' tartışma yasakçılığına vardırıldığında, burjuva ideolojisine karşı mücadelenin güçlü zemini zayıflatılmış olmaktadır.

Sosyalizmin uluslararası tartışma odaklarının savunulmasını politik varlık olmanın yeterli temeli haline getirenler, sonuçta bu durumlarıyla tıkanıp kalmışlardır. resmileşme çabalarını politik varlıklarının temeli haline getiren bu anlayışlar teorik canlılığa set çekmişlerdir.

Önyargısız olmayı yargısızlığa götüren bir tarih kesitinin yaşanmışlığı gözden uzak tutulmamalı. Bu tarih kesitidir ki, meyvalarını vermiş tepkisellik tam tersi noktalara sürüklenmelere sebep olmuştur. Öznel yanlışları teorinin kendisine maleden eğilim temel bulabilmiştir. Bugün önyargılı olmadan yargılı olmayı gerçekleştirebilecek sosyalizm anlayışı inşa edilebilmelidir. Bunun da ulusal ve uluslararası planda kazanımları savunmak ama onunla yetinmemek olduğu anlaşılmalıdır. Sosyalist anlayışın temel hattının varolan gerçekliği tanımlamak bunun yanında onu değiştirmek olduğu gözardı edilebilir mi?

Sosyalizm anlayışlarının farklılığı olacak. Ancak bu anlayışların toplumsal sorunlara getirdikleri cevaplar ölçüsünde anlamlanabilecekleri veri olmalıdır. Sosyalist demokrasi anlayışının yaygınlığı ölçüsünde sosyalist hareketin de kitlelerle buluşacak yeni yönelimleri üretebileceği tesbit edilebilmelidir.

Politik kazanımlar beklentilere bağlı değildir. Yaşamın her anında atılacak adımlar geleceğin kurulmasına temel hazırlamaktadır. Gelinen nokta bugündür, yarını kuracak bir hazırlık dönemini yaşıyoruz. Bu dönemin gerekleri yerine getirilmelidir. Dinamiğini emekçi kitlelerin oluşturacağı sosyalizm seçeneği geçerliliğini sürdürmektedir. Yeter ki sosyalistler bağımsız siyasal gücün oluşumunun önemini kavrayabilsinler. Emekçi kitlelerle bütünleşmenin yolunun emekçilerin somut taleplerini tesbit edebilmek ve bu talepler için mücadele etmek olduğunu belirleyebilsinler. İşte o zaman sosyalizm ciddi adımlar atabilecektir. Kapitalizmin kitleleri her yönden yoksulluğa itişine karşı sosyalizm güçlü bir seçenek olarak varlığını sürdürmektedir.

NİKARAGUA

Sandinist Halk Devrimi (Sandinist Önderler Konuşuyor)

Yazın Yayıncılık, Nisan 1986

Nikaragua'ya birçokları "garip" olaylar ülkesi olarak da bakagelmiştir: silahlı Sandinistlerin uzun yıllar diktatörlüğe karşı mücadelesi ve giderek kitlesel halk ayaklanmasıyla diktatörlüğün devrilmesi. Devrimden sonra kapitalist sınai ve tarımsal işletmelerin varlığını sürdürmesi... Siyasi alanda tek parti rejimi biryana, burjuva partilerinin dahi varlığını sürdürmesi ve seçimlere (gerçi boykot ettiler) katılmaları... Muhalif basın organlarının yayınlanması vb. Beri yandan, üç milyonluk nüfusuyla bu küçücük Orta Amerika ülkesinde olup bitenlerin ABD'nin güvenliğini tehdit ettiği iddiaları... Bütün bunların ardında yatan gerçekler, dinamikler ne?

(«Yayıncının notu»ndan)

19 Temmuz 1979'da Sandinistlerin önderliğindeki kitlesel ayaklanmayla Somoza diktatörlüğünün devrilmesi, Nikaragua'yı, uluslararası politikanın merkezi bir konumuna getirdi. Nikaragua'lı devrimcilerin zafere ilerleyen mücadelesine, bu mücadeleyi sol içinde onaylayanlar da onaylamayanlar da, alkış tutmaktan başka yapacak birşey bulamadılar. Zafer, her zaman yol açtığı o ilginç yaklaşım yöntemiyle, daha önce ilgisiz kalanların ilgilerini Nikaragua'ya yöneltmelerine, olumsuz tutum içinde olanların da tutumlrını gözden geçirmelerine neden oldu. Bugün artık 7 yıldan beri geçmişin zincirlerinden kurtulmuş ve geleceğin toplumuna doğru ilerleyen bir Nikaragua gerçeği ile karşı karşıyayız.

Ama Nikaragua'nın gerek zincirlerinden kurtulmak, gerekse geleceğin toplumuna yönelmek konusunda hem geçmişte, hem de bugün azımsanmayacak güçlüklerle karşı karşıya kaldığını da biliyoruz. Geçmişte Somoza diktatörlüklerine karşı verilen mücadele, bugün yerini bir yandan ülkenin yeniden inşasına, bir yandan da silahlı karşı devrimcileri etkisiz hale getirmeye bırakmış durumda. Hatta bu mücadele Nikaragua için bir ölüm kalım mücadelesi niteliğinde. Çünkü Nikaragua'daki devrimci yönetime karşı çarpışan "contra"lar, yani karşı-devrimci güçler, doğrudan doğruya ABD emperyalizmi tarafından örgütleniyor ya da ondan destek görüyor. ABD başkanı Reagan, "contra"lara milyonlarca dolar akıtmak için akla hayale gelmedik yollara başvuruyor. CIA, Nikaragua'daki yönetimi çökertmek için kirli planlar yapmaktan, eylemler düzenlemekten geri durmuyor.

Augusto César Sandino'nun 1920'li yıllarda ABD emperyalizmine karış yaktığı meşaleyi söndürmeden bugünlere dek getiren Sandinistler Nikaragua'da Somoza'yı deviren halk ayaklanmasına nasıl önderlik edebildiler? Latin Amerika ülelklerinin ve bir Orta Amerika ülkesi olan Nikaragua'nın özellikleri nelerdir? Bu ülkede burjuvazinin güçsüzlüğü, işçi sınıfının cılızlığı, ABD emperyalizminin doğrudan uzantısı niteliğindeki bir diktatörlüğün varlığı, nasıl bir strateji izlenmesini dayatıyordu? Latin Amerika "K"P'lerinin "ulusal burjuvazi ile ittifak" çizgisinin ve silahlı mücadeleden kaçınmalarının ya da buna son anda dahil olmalarının anlamı nedir? Sandinist cephe, tek bir liderin otoritesinin yokluğunda nasıl işleyebilmektedir? Sandinistler "sosyalist" ülkelerde pek görülmeyen bir uygulamaya, yani muhalif seslere ve örgütlenmelere izin verirken "çılgınlık" mı yapmaktadırlar?

Bütün bu sorunlara şu ya da bu ölçüde bir cevabı, bizzat Sandinist önderlerin ağızlarından duymak ilginç olsa gerek. İşte *Nikaragua: Sandinist Halk Devrimi* adlı derlemeye bu açıdan yaklaşmakta yarar var. FSLN Ulusal Diktatörlüğü üyelerinin yazılarının yanısıra diğer Sandinist önderlerin de konuşmalarının yer aldığı bu derleme Türkiye'de Nikaragua üzerine yayınlanmış ikinci kapsamlı kitap niteliğini de taşıyor. (*) Yayıncının notunda da belirtildiği gibi, kitabı okuyunca, Sandinist liderlerin birbirlerinden farklı ideolojik ve teorik yapılanmalar gösterdiği de farkediliyor. Bütün bunlara karşın, Sandinistler, sosyalist yolu tutmaya kararlı gözüküyor. Bu yola kitlesel örgütlenmeleri yaygınlaştırarak ve bunları da gerçek birer iktidar organına dönüştürerek girip giremeyecekleri sorulabilir. Bu soruya olumsuz yanıt vermek için yeterli neden yok. Sandinistlerin bugüne kadarki çizgisi ve mücadeleciliği dikkate alındığında geleceğe umutla bakmamakları için hiçbir neden yok.

(*) Bkz. *Nikaragua: Bir Kıvılcım..?*, Ümit Kıvanç, Birikim Yayınları, Kasım 1979.

Türkiye'de Demokrasi ve Özgürlük Mücadelesinin Kuramsal Sorunları

Serdar KUTAY

Türkiye'de, ülkenin ekonomik, sosyal, politik sorunlarına duyarlı insanların, son beş-altı yıllık dönemde bilgilenme ediminin gerekliliğini ve kaçınılmazlığını daha bir bilince çıkarmış oldukları söylenebilir. Bu bilincin pekişmesinin -anılan döneme sığan bir dizi gelişmesiyle yakından ilgili- nedenleri, kabaca şu şekilde açıklanabilir; İlk olarak; demokrasi ve bağımsızlıktan yana güçlerin 'geçici' yenilgisi yaygın bir düşkırıklığı yaratmış, bu ise, yakın geçmişin bütüncül ve ayrıntılı sorgulamasına ilişkin bir gereği duyumsatmıştır. Böylesi bir sorgulamanın zengin bir bilgi birikimini zorunlu kıldığı büyük ölçüde sezilmiştir. Öte yandan, olağandışı baskı döneminin -ki henüz son bulmuş değildir bu dönem- sözü edilen bilincin gelişmesine farkında olmadan katkıda bulunduğu da söylenebilir. Özellikle 1980'li yılların başlangıcında, ilericiliğin ve yurtseverliğin bireylere yüklediği sorumluluk, -zorunlu olarak- giderek "ilkeli" bir bilgilenme ödevi ile özdeşleşmiş, sınırlanmıştır.

Bugün, demokrasiden yana güçlerin yürüttğü mücadelenin yetersiz ve ama küçümsenemez kazanımlarına bağlı olarak, ülke sorunlarının daha anlamlı bir boyutta yeniden güncelleştiği, tartışıldığını gözlüyoruz. Türkiye'nin sosyo-ekonomik, politik sorunlarının, panallerden dergi sayfalarına, öğrenci kahvelerindeki söyleşilere değin güncelleşmekte oluşu, kuşkusuz sevindirici bir gelişmedir. İki-üç sene öncesine oranla görece daha katılımsal bir düzeyde seyreden bu tartışma ortamından olabildiğince yararlanmak, özlem ya da isteğin ötesinde, bir sorumluluktur. Bu tartışma ortamı, bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin yararına olacak bir biçimde, nasıl değerlendirilebilir? Bu sorunun yanıtı, yine olagelen tartışmaların içinde saklıdır.

Söylenmiş olanların (ve gelecekte söylenecek olanların) tümünden eksiksiz olarak haberdar olmak, içinde yaşanılan şu koşullarda pek mümkün değil. Ancak haberdar olduklarımıza bakarak birtakım sonuçlara ve genellemelere varmak mümkün.

Yansımasını panallerde, dergi sayfalarında vs. bulduğumuz tartışmalara bakıldığında gözlenen odur ki, 'bilimsellik' ile 'duygusallık', hâlâ daha içiçedir yapılan değerlendirmelerde.

Duygusal tepkilerden bütünüyle arınmamış çözümlemelerin bilimsel gerçeklerin yerine konması saplantısı ve alışkanlığından sıyrılmak, henüz başarılamamıştır. Nitekim böyle olduğu için, sorgulamalar, salt dün'ün yanılgılarını ön plana çıkaran; ama yanlışların yerini alması gereken doğruların neler olduğu sorusuna tutarlı yanıtlar getiremeyen bir düzeyde yürütülmektedir çoğu kere. Oysa, salt dün'ün kıyasıya bir eleştirisiyle (daha doğrusu 'suçlaması' ile) fazlaca bir yol alınamayacağı ortadadır. "Bilimsellik", "sağduyu" gibi anlamlı ve yerinde iddialarla yola çıkılmasına karşın, nihayette varılan noktanın, dün'ün değer ve ilkeleriyle birlikte tümden yadsınması oluşu, düşündürücüdür. Her türlü peşin hükümden ve doğmatizmden arınmış olarak geçmişi sorgulama gereksiniminin duyulması, kuşku yok ki sevindiricidir ve dahası, pek çok açmazdan kurtulmanın önkoşuludur. Ancak, dün'ün eleştirisine girişilirken, Türkiye'de sömürüye, emperyalizme ve demokrasi düşmanlığına karşı yürütülen mücadelenin, onlarca yıllık bir sürecin içinde billurlaşmış bir geleneğe, kültüre, kuramsal birikime ve nihayet pratiğe sahip bulunduğu, unutulmamalıdır. Kuşkusuz değinilen bu mücadele, çokça eksiği ve hatta yanlışı, bağrında taşımaktadır -olağan ve kaçınılmazdır bu-; ama tüm bunların aşılması, gerçekçi/bilimsel bir eleştiri sürecinin başlatılması ve yaygınlaştırılmasıyla ancak mümkün olabilir. Yoksa, davranış stillerinden kuramsal çözümlemelerine varana kadar, onlarca yıllık bir deneyin kazanımlarının bütün olarak yadsınması ile değil, ya da, "Türkiye Sosyalizmi" türünden düşsel ve ülke gerçekleriyle ilintisiz seçeneklerin (!) ardına takılınmasıyla değil.

Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin önünde, henüz daha sayısız engel vardır. Anılan mücadele, yığınlara malolmuş bir düzeye ulaştırılabilmiş değildir; bu düzeye gelinmiş olunması gereğinden demvurmak, çözümlerle gerçeklerin ayrımına varılamamış olunmasının bir ifadesidir.

Yakın bir zamandan bu yana, bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi, onun teorik-pratik sorunları, aydın çevrelerde yeniden canlı biçimde tartışılır duruma gelmiştir. Yapılan tartışmalardan, sorunlara bakış açısı bağlamındaki çeşitliliğinden kısa vadede sona eremeyeceği sonucu çıkarılabilir. Doğrulara tartışılarak daha kolay ulaşılabildiği gerçeği ile birlikte düşünüldüğünde, bu çeşitlilik, sevindirici bir gelişme olarak anlam kazanıyor; ne ki, yerleşik geleneğe taban tabana karşıt tutarsız çözümlemelerin gerçek-dışılığı tanıtlanmadıkça, bu tartışma ve eleştiri ortamının, ilkin belirsizliğe ardından giderek artan bir keşmekeşliğe kapı aralayacağı olasılığı, gözden uzak tutulmamalıdır.

Uzun Yürüyüşten "Modern" Çin'e

İsmail BAHAR

Yarım yüzyılı aşan siyasal ve toplumsal bir sürecin, çoğu ideolojik ve politik bakımdan birbirine ters düşüyormuş gibi görünen olguları arasında yol bulabilmek için, öncelikle teorik bir bakış açısına sahip olmak zorunludur. Belirli bir tarihsel süreçle ilgili "gerçekleri olgularda aramak" (1) ve görünen gerçeklere göre teoriyi değiştirmek ya da tekrar tekrar inşa etmek, en azından, teoriyi basit ve kullanışlı bir politik söyleme indirgeme ihtiyacının göstergesidir. Tarihsel süreçlerin ortaya koyduğu objektif veriler ve olgular elbette gerçeği yansıtırlar. Ancak burada belirleyici olan gerçeğin kendisi değil, bu gerçeğe nereden ve kimin tarafından bakıldığıdır.

Mülkiyet kavramı ortaya çıktığından beri hiçbir toplumsal gerçek sınıflar üstü olmamıştır. Olgular her sınıfın kendi gerçekliği içinde değerlerini bulurlar. Tarihin çatışmalı, mücadeleli bir süreç olmasının sebebi de budur.

Çatışmanın içinde gerçekleştiği ve nihai olarak tamamlanabileceği alan bütün bir dünya olduğu ve üretim ilişkileri bu geniş alanda bileşik ve eşitsiz geliştiği için, nitelik bakımından farklı ama benzer bir çatışma kapitalizm-sonrası toplumlar için de geçerlidir. Bu toplumlarda, işçi sınıfı, köylülük, orta sınıflar; kalifiye ve düz işçiler, kollektif içinde yer alan köylülerle, bağımsız küçük üreticiler vb. arasında sürekli bir çatışma-ittifak ilişkisi vardır. Tek ülkede kapitalizmi tamamen tasfiye etmenin imkansızlığı (piyasa ilişkileri ve meta üretimi varolduğu sürece) ve bütün bu sınıf ve kesimlerin kendilerini açıkça ifade edebilecekleri demokratik yapıların olmayışı, aksine merkezi ve bürokratik bir devlet aygıtının yukardan aşağı kuruluşu çatışmayı çok değişik şekil ve boyutlarda sürekli üretmektedir. Bu çatışmayı bürokrasi içindeki kadroların iktidar mücadelesine indirgemek yanıltıcı olacaktır. Çatışma, her durumda ülkenin sınıf yapısından, bu yapıyı oluşturan ekonomik ilişkiler bütününden kaynaklanmaktadır. Örneğin Sovyetler Birliği'nde 1925-1950 arasında meydana gelen bütün iç çatışmaların temelinde işçi-köylü ittifakını bozmadan sanayileşmenin nasıl gerçekleştirileceği sorusu yatar. Çin konusunda ise durum daha karmaşıktır. Kapitalizmin sadece kıyı bölgelerinde ve çok az geliştiği, muazzam sınıfsal, etnik vb. farklılıklar taşıyan Çin, tarihinde ilk defa ÇKP'nin önderliği altında ulusal bir birlik oluşturdu. Bu ulusal birlik 1950'lerin başında tam bir köylü toplumu görünümündeydi. Sosyalizm hedefine ulaşmayı amaçlayan bu ülke son yıllarda kendini neo-liberalizm akımına kaptırmış, "resmen sosyalist" dev bir "üçüncü dünya" ülkesi görünümüne büründü. Bu görünümü tarihsel boyutu ihmal etmeden değerlendirmeye çalışmak ve Çin'de sınıf mücadelesinin önümüzdeki yıllarda, belki de son yıllarda, şiddetlenerek devam edeceğini gözönünde bulundurmak gerekir.

Uzun Yürüyüş

ÇKP, 1917 Ekim Devrimi'nden esinlenen bir öncü işçi sınıfı partisi olarak, öğrenci hareketinden çıkan ve Marksist kültür dernekleri içinde bir araya gelen on iki aydın tarafından 1921 yılında kuruldu. Bu sırada Versailles Barış Antlaşması ile ülkedeki Alman imtiyazları Japonlara devredilmişti. Savaşın eşiğinde olan ülke siyasi bakımdan tam bir mozaik görünümdeydi. Sun Yat-sen, ülkenin demokrat aydınlarını, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal adalet gibi burjuva demokratik ilke ve talepler çevresinde toplayarak Ekim 1911'de Mançu Hanedanı'nın devrilmesini sağlamıştı. Ne var ki, bu burjuva demokratik devrim hareketi, Mustafa Kemal'in yirmi yıl sonra Türkiye'de ulusal birliği sağlayarak gerçekleştirdiği, modernleşme ve reformlara yolu açan Ulusal Kurtuluş Hareketi gibi başarıya ulaşamadı. Devrimden kısa süre sonra Sun Yat-sen'in ilkelerini tanımayan savaş senyörleri (askeri valiler) eyaletleri paylaşarak ülkenin parçalanması sürecini hızlandırdılar. Bu koşullarda ÇKP, Sun Yat-sen'in örgütü Kuomintang'ın doğal müttefiki olarak doğdu. İttifakın temelleri, Ocak 1924'te Kanton'da toplanan Kuomintang 1. Ulusal Kongrsi'nde belirlenen "Üç Büyük İlke" (Sovyetler Birliği ile işbirliği, ÇKP ile ittifak, işçi ve köylülerle birleşme) ile sağlamlaştırıldı.

İttifakın işlerlik kazanmasıyla Stalin'in ünlü "dört sınıfın bloğu" teorisi (milli burjuvazinin önderliğinde, işçi sınıfı, köylüler ve kent küçük burjuvazisi) zamansal olarak çakışıyordu. Sun'un ölümüyle birlikte Kuomintang'ın başına geçen Çan Kay-şek, devrimin öncüsü olarak kabul edilen milli burjuvazinin temsilcisi sıfatıyla Komintern şeref üyeliğine seçildi ve özellikle kıyı kentlerinde yoğunlaşan işçi mücadelesi ve grevlere karşı sert önlemler aldı. Bu kısa ömürlü milli burjuvazi-işçi ittifakı, ÇKP'nin 1925'te Kuomintang'dan ayrılmak için Komintern'e başvurması ve reddedilmesi, ardından pat-

lak veren II. Çin Devrimi'nin (1925-27) Çan Kay-şek tarafından katliamla bastırılması üzerine tamamen bozuldu.

İttifakın bozulması ve ayaklanmanın yenilgiye uğratılması, ÇKP'nin politik ekseninde önemli bir değişikliğe, partinin askerileştirilmesine yol açtı. İşçi sınıfıyla organik bağlarını koparmak zorunda kalan ÇKP, köylülüğe dayanan ve halk savaşı stratejisini benimseyen bir ordu komutanlığı biçiminde örgütlenerek Sin Kang-şan Dağları'na çekildi. Bu askeri güç, yıllarca, bir yandan Komintern'in partiyi yeniden ittifaka sokmak için yaptığı baskılara, öte yandan, Kuomintang'ın yok etme seferlerine karşı direnmek ve savaşmak zorunda kaldı.

Nihayet, 1935'te ÇKP, Komintern ve Kuomintang'ın üzerine giydirmeye çalıştıkları deli gömleğini atarak, aslında büyük bir geri çekilme hareketi olan Uzun Yürüyüş'le tarih sahnesinde ilk kez bağımsız bir politik güç olarak yerini aldı. Bundan sonra geniş köylü kitlelerini hızla harekete geçirerek gelişen ÇKP, Japon işgaline karşı Kuomintang'la askeri bir cephe içinde fakat eşit koşullarda yer aldı. Bu dönemde parti tek başına Kuomintang'ın işlevini de (dört sınıfı birleştirmek) yerine getirmekte olduğu konusunda Komintern'i ikna etmeye çalışıyordu. Adını "Ulusal Kurtuluş Ordusu" olarak değiştiren kızıl ordu girdiği bölgelerde radikal bir toprak devrimi programı uygulayarak güç topladı ve İkinci İç Savaş (1946-49)'tan Kuomintang'ı yenilgiye uğratarak ve iktidarı tek başına ele geçirerek çıktı.

1949 Çin Devrimi güçler dengesini emperyalistler aleyhine değiştirdi; SSCB'nin kapitalist ülkelerce kuşatılmasını önledi; Asya, Afrika ve Latin Amerika'da derin yankılar uyandırdı. Devrim, ÇKP'nin "dört sınıfın bloğu" teorisini eylem içinde aşarak kendini milli burjuva Kuomintang'dan ayırabilmesi; geniş bir köylü ayaklanması ve toprak devrimini askeri bir strateji ile birleştirerek iktidara yönelmesi sayesinde gerçekleşti. ÇKP, Sun Yat-sen'in başlattığı milli demokratik devrimi de kendi iktidarı altında tamamlayarak Çin'i, asırlar süren tarihinde ilk kez bağımsız bir ulus olarak birleştirdi.

"Büyük Proleter Kültür Devrimi"

Devrimden hemen sonra ÇHC'de devletin sınıf karakteri neydi? Kurulan devlet, üretim araçlarının özel mülkiyetini kaldırmış, komprador burjuvazi ile toprak ağaları sınıfını tasfiye etmişti; öte yandan, "işçi-köylü-asker sovyetleri" gibi demokratik yapılara dayanan, makina başındaki işçinin devlet yönetiminde hak sahibi olduğu ve SB'nde 1917-21 yılları arasında görülen türde bir işçi devleti de değildi. Sınıf karakteri bakımından devlet, burjuva/kapitalist olmadığı gibi proleter/sosyalist de değildi. SB'nde devlet ve parti bürokrasisinin, 1930'lara kadar uzayan bir süreç içinde öncü işçi ve parti kadroları tasfiye edilerek, adım adım kurulmuş olmasına karşılık, Çin'de devlet bürokrasisi daha ilk günden, ordu komutanlığı ve sivil parti kadroları tarafından oluşturuldu. Sovyet Hükümeti'nin aynı tarihlerde Doğu Avrupa ülkeleri için kullandığı "Halk Demokrasisi" terimini çağrıştıran "Yeni Demokrasi" kavramını benimseyen ÇKP, bunu "halkın demokratik diktatörlüğü" olarak (Mao Zedung bunun "proletarya diktatörlüğü ile aynı şey olduğunu 1958'de söyleyecekti) yorumluyor ve sanayiin tahrip olduğu koşullarda, geniş bir köylü denizinde, sosyalizme yönelmek gibi muazzam bir görevle karşı karşıya bulunuyordu. Bu koşullarda yeni devlet yüzünü Sovyetler Birliği'ne dönmek zorunda kaldı.

Çin'de ekonominin yönetimi, merkezi planlamanın işleyiş tarzı ve bir bütün olarak devletin örgütlenme biçimi, SB'nde yaşanan deneyin çok daha geri ve güç koşullarda taklit edilmesi biçiminde gerçekleşti. Önemli iç karışıklıklara rağmen bu süreç 1966'ya kadar kesintisiz devam etti. 1958'de İkinci Beş Yıllık Plan dönemiyle birlikte başlatılan"Büyük İleri Atılım" ve "Halk Komünleri Hareketi" SB'nin siyatifinden sıyrılmayı amaçlayan ilk büyük tepkilerdi. Hareket resmen kabul edilmemekle birlikte başarısızlığa uğradı ve Mao Zedung'un ordu içinde olmasa da yönetim ve parti içinde kısmen gerilemesine yol açtı. Ekonomide pragmatist, siyasette SB yanlısı Liu Şao-çi Devlet Başkanı oldu.

Formoza'da ABD ile sorunları olan Çin'in, Kruşçev'in "Barış içinde bir arada yaşama" siyasetine karşı çıkması, 1960 Temmuz'unda SB'nin her türlü teknik yardımı kesmesine ve Çin'in üzerindeki nükleer şemsiyeyi çekmesine yol açtı.

Çin, bu gelişmelere, 1966 yılında üçüncü atom bombasını patlatarak ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni (BPKD) başlatarak tepki gösterdi. BPKD'nin kitle insiyatifine dayanan büyük bir devrimci atılım olduğu aşikârdır. Bununla birlikte, hareketin gelişim ve sonuçlarıyla ilgili bugün de çok az şey bilinmektedir. (2)

BPKD'nin önde gelen hedefi "revizyonizm"in (SB yandaşlığının ve Liu Şao-çi kliğinin) kökünün kazınması, bunun için de, halkın düşünce yapısına derinlemesine nüfuz etmiş binlerce yıllık gelenek ve alışkanlıkların şiddetli bir politizasyon yaratılarak Mao Zedung'un kollektivizm anlayışı yönünde dönüştürülmesiydi. Budizm ve Konfüçyüs düşüncesinin (Liu Şao-çi bu ikincisiyle özdeşleştiriliyordu) ahlaki kavram ve rutinleri yerine, proletaryanın ve devrimci fikirlerin gücü, gündelik hayatın pratiği ve eylem içinde kitlelere kanıtlanmaya çalışılıyordu. Sadece bu kadar değil. Aynı zamanda, parti içi demokrasiyi güçlendirmek bakımından da bazı önemli görüşler öne sürülüyordu. Örneğin, 8 Ağustos 1966'da kabul edilen "16 Madde Kararı"nda (3) "Paris Komünü'ndeki gibi bir genel seçim sistemi" (9. Madde) öneriliyor; "kitleleri aşan hiçbir yöntem uygulanamaz, kitleler kendilerini hareket içinde eğitmelidirler" (4. Madde) deniyordu.

Hareket başladıktan sonra önderler, mücadele içinde yeni ideolojik ve politik görüşler edindiler: işletmelerin yasal mülkiyeti ile üretim ve dağılım ilişkileri arasında çelişme vardı; "sosyalist etiket" altında kapitalist işletmeler varolabiliyordu; burjuva unsurlar parti içine sızmışlardı ve sınıf mücadelesi devam ediyordu vb.

Oysa ÇKP VIII. Kongresi'nde (1956) sömürücü sınıfların ortadan kalktığı ilan edilmişti. (4) O halde sınıf mücadelesi kime karşı veriliyordu? "Sınıf mücadelesi"nin SB'ndekine benzeyen bir "nomenklatura"ya, yozlaşmış bir devlet ve parti bürokrasisine karşı verildiği anlaşılmaktadır. Fakat bu mücadele, çok karmaşık bir tarzda, Mao Zedung ve Lin Piao'nun dayandıkları bir başka bürokrasinin, ordunun gözetimi altında gerçekleştiriliyor-

du! Ordu ve Kızıl Muhafızlar dışında bütün kesimler bölünmüşlerdi. Tasfiyeler Askeri Komisyon tarafından gerçekleştiriliyordu. Kitleler "önderlerini" alaşağı ediyorlar ve bu işi hayatın her alanında, fabrikalarda, okullarda, sanat kurumlarında (Ordu dışında her yerde) devrimci kitleler aracılığıyla gerçekleştiriyorlardı.

Sonunda ÇKP'nin IX. Kongresi Nisan 1969'da Pekin'de toplandı. Alınan kararlarda aşırı merkeziyetçilikten kaçınılması, parti içi demokrasinin güçlendirilmesi vurgulanıyor, aşırı parti disiplininin revizyonistlerce kötüye kullanılabileceğine işaret ediliyordu. Bu Kongre'de Lin Piao, Mao Zedung'un "yakın silah arkadaşı ve halefi" olarak başkan yardımcılığına getirildi. Politbüro Daimi Komitesi sayıca azaltıldı ve bu göreve Liu Şao-çi, Teng Siao-ping ve yandaşları Politbüro'dan- çıkarılırlarken, yeni üyeler arasında Çiang Çing, Yao Ven-yuan ve Çang Cun-çiao bulunuyordu. Daha sonra Vang Hun-ven'le birlikte "Dörtlü Çete" denilerek mahkum edilen bu dört kişi BPKD'nin öncü kadrolarını oluşturuyorlardı.

Kısmen güdümlü bir kitle hareketi olmasına rağmen BPKD halkın bilincinde derin izler bıraktı. Halkın kendi insiyatifiyle taleplerini yüz binlerce kişilik gösterilerle ve Çin'de özel bir öneme sahip duvar gazeteleri (dazubaolar) ile ifade etmesi geleneğini başlattı. 1976'da Tien An-men Meydanı'nda ve bazı büyük kentlerde gerçekleştirilen gösteriler ve Çin'de bugün 21 gizli yayının faaliyetini sürdürüyor olması bu geleneğin yok edilemediğini gösterir.

Üç Dünya Teorisi

Devletlerin dış politikası doğal olarak tutarlıdır; dünyanın o anki siyasi durumu ve diğer devletlerle olan ilişki ve sorunları göz önünde tutularak hazırlanır. Askeri paktları ve geçici siyasi bloklaşmaları bir yana bırakırsak, tüm dünya devletlerinin, kapitalist ya da "sosyalist", kendi tarihsel-coğrafi (jeopolitik) konumlarından kaynaklanan bir dünya tahliline ve bunu temel alan bir dış politika geleneğine sahip oldukları sonucuna varabiliriz. II. Savaş'ın ateşi içinde Müttefikler'e güvence vermek amacıyla III. Enternasyonel'i kapatan (1943) Stalin rejimi, Kominform çizgisi ve daha sonra "kardeş partiler" anlayışı ile Sovyet Devleti'nin dış politikasını uzun süre enternasyonalizm olarak kabul ettirmeye özen gösterdi. Tarihin ve özellikle Ekim Devrimi'nden hemen sonraki gelişmelerin derin tahrifi ile birlikte işleyen bu süreç, enternasyonalizmin partiler arası bir dayanışmaya indirgenmesi ve "sosyalist" devletler arasındaki ayrılıklara göre farklılaşan dış politikalar biçiminde ifade edilmesi sonucunu doğurdu. ÇHC'nin 1949'dan sonra devraldığı "enternasyonalizm" anlayışı budur.

BPKD'ne kadar, SB'nin enternasyonalizm olarak yorumladığı dış politikası ÇHC tarafından önemli ayrılıklara rağmen genel hatlarıyla savunuldu; en azından bir alternatif oluşturulmadı. Sovyetler Birliği ile ilişkiler kötüleştikçe, global bir strateji, "enternasyonalizm"e denk düşen bir dış politika ihtiyacı arttı.

BPKD'nden sonra Mao'nun halefi olduğu resmen açıklanan Lin Piao'nun Halk Savaşı Stratejisi 1960'ların sonuna doğru bu ihtiyacı karşılayacaktı. ÇHC, SB'nden (revizyonizmden) kopmuş, özellikle Formoza krizi nedeniyle ABD emparyalizmi ile karşı karşıya gelmişti. Bu durumun ortaya çıkardığı denge ya da dengesizlik, ÇKP'nin Amerikan emperyalizmini "baş düşman" ilan ederek, ezilen haklara, halk savaşı yoluyla emperyalizme karşı mücadele çağrısında bulunmasına yol açtı. Lin Piao, Manifesto'da, "Bütün Dünya İşçileri, Birleşin" veya III. Enternasyonal belgelerinde, "Bütün Dünya İşçileri ve Ezilen Halklar, Birleşin," ifadelerini hatırlatan bir deyişle, "Amerikan emperyalist saldırısından, baskısından ve yağmacılığından acı çeken bütün insanlar, birleşiniz!" diyordu. Bu dönem, aynı zamanda, ABD'nin Vietnam'a askeri müdahalesiyle çakışıyordu. "Baş düşman" olan ABD emperyalizmi "kağıttan kaplan"dı. "Revizyonizm" ise dünya düzeyinde tecrit ve mahkum edilmeliydi.

Bu sırada Çin bağımsız bir ekonomi politika izliyordu. Teknolojinin geliştirilmesi,sanayileşme için ekonomik birikimin sağlanması gibi hedeflere ulaşılamamıştı. Bununla birlikte, Çinlilerin bu dönemde benimsedikleri ekonomik gelişme anlayışının Sovyet modelinden çok ayrı bir kendine özgü (5) olduğunu vurgulamak gerekir. Planlamada bilinçli ve politik bir seçim olarak, küçük ve orta işletmelerin gelişmesine önem verilmekte, üretim birimlerinin emekçiler tarafından denetlenmesine çalışılmakta ve üretim kapasitesinin devletleştirilmesi(gigantisme)'nden kaçınılmaktaydı.Sovyetlerdeki "merkezi planlama" kavramının yerine "birleşik plan" kavramı getirilmekte, farklı düzeylerdeki planlar (iller, yöreler, Çin'in bütünü) bu "birleşik plan" içinde eşgüdümlenmekteydi. Planlamanın sadece ekonomik ve teknik değil, esas olarak politik bir mesele olduğu ısrarla vurgulanmaktaydı.

Özetle, ekonominin yönetimi içine kapalı koşullarda benzersiz bir yapı arz etmekte ve dış politikayla uyum içinde bulunmaktaydı. Fakat 1970 yılına gelindiğinde Çin, ekonomide benimsenen modeli değiştirmese de, dünya ticaretine daha fazla katılmak zorunda olduğunu anladı. Bu işe dünya kapitalist sistemiyle ekonomik ve ticari düzeylerde daha yakın ilişki kurmak; dış politikada ise Lin piao'nun topyekûn halk savaşı stratejisinden ayrılmak, yani "enternasyonalizm"i farklı biçimde yorumlamak anlamına geliyordu. tam bu sırada, Nixon-Kissinger ikilisi Vietnam Savaşı'ndan fazla yara almadan sıyrılmayı, iç politika gereklerinin de zorlamasıyla Çin'le ilişkileri uzun vadeli iyileştirmeyi amaçlayan bir politik yörüngeye gelmişlerdi. Kısaca, ÇKP'nin çizgi değişikliği için şartlar olgunlaşmıştı.

1971'de Lin Piao tasfiye edildi. 1972'de Nixon Çin'i ziyaret etti. Ve Üç Dünya Teorisi adım adım oluşturulmaya başlandı.

Öncelikle şunu belirtelim ki bu "teori", dünya sosyalist hareketine "enternasyonalizm" olarak benimsetilmeye çalışılan bir ulusal dış politika olması gerçeği bir yana, ÇHC'nin uluslararası düzeydeki politik konumu bakımından gerçekçi ve tutarlıydı. Çin bu politika aracılığıyla "Üçüncü Dünya" milletlerini birleştirmeye, "İkinci Dünya" milletlerini "Birinci Dünya"dan ayırmaya ve bu kez SB olarak tesbit ettiği baş düşmanı "savaş isteyen saldırgan emperyalist güç" olarak tecrit etmeye çalıştı. Bir teoriye değil stratejik bir tesbite dayanan bir bakış açısı "Çağımızın Marksizmi" olarak sunuldu. Burada "teori"nin ayrıntılı analizine girecek değiliz. Şu kadarını belirtelim ki, "teori", politikanın 1900'lerin başından itibaren uluslararası bir sistem haline gelen kapitalizmin ürünü olduğunu ve içinde taşıdığı çelişmelerin de gelişmenin eşitsizliğinden kaynaklandığını göstermiyor; kapitalist sistemin II. Savaş'tan sonra geçirdiği evrimi yorumlamıyordu. Öte yandan, "Üçüncü Dünya" ülkelerin-

deki burjuvazilerin varlık sebeplerini uluslararası sermaye ilişkilerine borçlu olduklarını ve politikalarının da bu ilişkilerde belirlendiğini hesaba katmıyor, kısmen II. Savaş öncesi dönemin özelliklerini hatırlatan bir tarzda "milli" burjuvazilerin devrimci potansiyelini abartıyordu. Bu bağlamda, "Üçüncü Dünya" ülkelerinin, iki süper gücün oluşturduğu kutuplardan ayrı bir güç yaratabilecek iktisadi kaynakları –sınıf yapılarını değiştirmeksizin– bugünün dünyasında üretip üretemeyecekleri sorgulanıyor ve bu yönde var sayılan potansiyel bir veri olarak kabul ediliyordu.

1955'te Bandung Konferansı'nın ve daha sonra Bağlantısızlar Hareketi'nin yarattığı umutların 70'li yıllarda sönümlenmesi; ABD ve SB'nin kendi kamplarında denetimi artırmaları ve silahlanma yarışını hızlandırarak, bağımsızlık yönünde gelişmek isteyen yarı-sömürge ülkeleri kanlı savaşları sürüklemeleri; bu arada bazı yarı-sömürge ülkelerin (Meksika, Tayvan, Güney Kore, Hong Kong, Brezilya vb.) gemi, çelik, tekstil gibi alanlarda kendi kapitalizmlerini geliştirmeleri; OPEC'in eski önemini yitirmesi ve İran Devrimi'nin Arap Dünyası'nı bir kez daha bölmesi vb. gibi sayısız olgu Üç Dünya Teorisi'ni önemli ölçüde zayıflattı. Öte yandan, Reagan'ın ikinci kez başkanlığı seçilmesiyle birlikte yeni-sağcılık akımının daha da güçlenmesi ve Detant'ın, yerini öncekine nazaran çok daha tehlikeli bir soğuk savaşa bırakması "esas saldırgan"ın kim olduğunu tartışmaya yer bırakmayacak bir açıklıkla ortaya koydu.

Üç Dünya Teorisi'nin mantığını çok ağır biçimde yıpratan hareket ise ÇHC'ndan geldi. Teng Siao-ping'in ABD ve Japonya'ya ticari anlaşmalar yapmak için gitmesinden kısa süre sonra, 17 Şubat 1979 günü, ÇHC ordusunun Vietnam'a saldırması ve Pekin'in olayı "kışkırtmalara karşı bir cezalandırma seferi" olarak yorumlaması, Çin,'in Güneydoğu Asya'da farklı bir rol oynama kararını açıkça ortaya koydu.

Henüz yeni bir dış politika "formüle" edilmediyse de, bazı önemli ipuçları görülmektedir. Örneğin, 1981'den itibaren resmi Çin kaynaklarından "revizyonizm" sözcüğüne rastlanmamakta, Doğu Avrupa ülkeleri ve SB'nden "sosyalist ülkeler" biçiminde söz edilmektedir. Öte yandan, SB ile ilişkilerin düzeltilmesi üç koşula (Afganistan'daki işgale son verilmesi; Vietnam'ın desteklenmemesi; Moğolistan sınırındaki Sovyet askeri gücünün azaltılması) indirgenmiştir. Aşağıda ele alacağımız ve son çözümlemede Çin pazarının dünya kapitalizmine açılması anlamını taşıyan gelişmeler de bu bağlam içinde değrlendirilebilir.Özetle, Çin dış poltikasının pragmatik gerekleri Üç Dünya Teorisi'nin şemasına sığmamış ve bu dış politika fiilen terk edilmiştir; bu fiili durumun yeni bir "enternasyonalizm" biçiminde formüle edilip edilmeyeceğini zaman gösterecektir. Bununla birlikte, ÇHC'nin iki süper devletten eşit ölçüde uzak durmaya çalışacağı, Avrupa ülkeleriyle politik ve ekonomik ilişkilerini geliştirmeye özen göstereceği ve Bağlantısızlarla birlikte tavır almaya devam edeceği söylenebilir.

"Modern" Çin

Çin'in iç politikasının önemli bir özelliği, Mao'ya karşı çıkanların dahi, bunu Mao adına yapmalarıdır. Çinlilerin "kızıl bayrağa karşı kızıl bayrak sallamak" dedikleri şey budur. Bu köklü geleneğin oldukça aşınmış biçimde günümüzde de devam ettiğini hatırlamak gerekir. Mao Zedung öldüğünde (Eylül 1976) Çin'de üç politik gurup vardı. Sağda Teng Siao-ping'in "Pragmatik-Reformistler"i, solda, tasfiye edildikten sonra adına "Dörtlü Çete" denen "Eski Muhafızlar" ve dengeyi sağlayan, Hua Kuofeng'in "Yeni Maocular"ı. Kısa süre içinde, sağ ve orta kanatlar birleşerek sol kanadı tasfiye etti. daha sonra "Pragmatik-Reformistler" Teng Siao-ping'in önderliğinde iktidarı ele geçirdiler. "Modernleşme" başladı.

Hareket "Dört Modernleşme" adı altında XI. Kongre (Aralık 1978) ile başlatıldı: sosyalizm halkın maddi yaşamını iyileştirmek demekti; parti ve rejimin meşruiyeti böyle bir anlayışla sağlanabilirdi; üretici güçler ve teknoloji geliştirilecek, maddi müşevvikler arttırılackatı; üretimin artmasını sağlayan her yol ve yöntem sosyalizmi güçlendireceği için doğru ve uygundu.

XII. Kongre (Ekim 1984) reformun sınırlarını biraz daha genişletti. Bütün süreç üç aşamaya ayrılabilir.

1979 başlangıç aşamasında, Chen Yun'un 1950'lerde savunduğu çizgiye doğru bir dönüş oldu. Bunun anlamı, serbest piyasa ilişkilerinin, marjinal bir dengeleyici olarak, "birleşik plan"la eklemlendirilmesiydi. İkinci aşama, toprak ürünlerinin devlete zorunlu teslimatının kaldırılması ve özel satışların teşviki ile başladı. Üçüncü aşamada (özellikle 1984'te) parti liderliği, piyasa ilişkilerinin geliştirilmesini, kârlılığın gözetilmesini ve özel mülkiyet edinilmesini açıktan teşvik etmeye başladı. (6)

Bu üç aşama içinde; planlamaya bağlı sektör sayısı azaltıldı; istihdam sisteminde daha serbest koşullar yaratıldı; uzmanlara işletme yönetiminde daha geniş insiyatif verildi; tarımda ve daha sonra fabrikalarda sorumluluk sistemi (gelir ve kârların daha az bir kısmının devlete transferi) getirildi; ücretler ve fiyatlar, piyasa, kârlılık ve üretkenlik ölçütlerine adapte edildi; dış ticaretteki sınırlamalar gevşetildi. Bu arada 14 kıyı kentinde dışa açık "özel ekonomi bölgeleri" (açık pazarlar) kurulması yönünde karar alındı. (7)

Bir bütün olarak bu sürecin anlamı, planlı ekonomi unsurlarının seyrine adım adım piyasa ekonomisi unsurlarının ikame edilmesi; piyasanın "kendiliğinden" düzenleyici rolünün övülerek ön plana çıkarılmasıdır. Bütün bunlara rağmen devlet, üretim sürecini besleyen ana kaynakların kontrolünü elde tutmaya devam etmektedir. Bir Çinli yazarın deyişi ile, planın "görünen eli", "görünmeyen el"in (piyasanın) yerine geçmemiştir ve ekonomik akışı düzenlemek suretiye kaynakta işlemektedir. (8)

Kruşçev'le birlike SB'nde meydana gelen ekonomik gelişmelere (piyasa ilişkilerinin geliştirilmesi, daha sonra Liberman reformları vb.) Çinlilerin yönelttikleri eleştirel argüman bakımından bu gelişmeler irdelendiğinde Çin'in "kapitalizme dönüş" yolunda muazzam bir mesafe katettiği açıkça görülür. Belki de bu durumun aşikârlığıdır ki, Teng Siao-ping'i "Düşüncenin Özgürleştirilmesi" hareketi (1978) içinde, Mao Zedung düşüncesini "gerçekleri olgularda aramak" gibi veciz bir şekilde yeniden tarif etmeye götürmüştür. Öte yandan, yine aynı hareket sırasında, Mao Zedung'un ve BPKD'nin değerlendirilmesi bir görev olarak belirlenmiş, ama bu konda acele edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu temkinli tutuma rağmen, Mao Zedung düşüncesinin temel taşlarından biri olan "proletarya iktidarı altında sınıf mücadelesinin ve devrimin sürdürülmesi teorisi" yerinden kaydırılmıştır.

Çin'in ekonomik olarak aktif nüfusun % 30-35'ini büyük kentlerde toplanmış işçiler oluşturur. Bu işçilerin politik hayata katılma deneyimleri yanı sıra eğitim düzeyleri de yüksektir. Yüksek okul diplomalı işçilerin sayısı 1957'de % 19.1'den 1982'de % 72'ye çıkmıştır. Bu arada, devlet sektöründe ortalama işçi ücreti 1957'de 637 yuan'dan 1983'te 865 yuan'a yükselmiş, yan gelirler (ikramiye vb.) ise 1978'de ortalama işçi ücretinin % 82'sine ulaşmıştır. Öte yandan net ücretler 1978'de köylü gelirlerinin 3 katıydı. Yan gelirler hesaba katıldığında fark iki katına çıkmaktadır (9).

İşçi sınıfının en önemli kazanımları "demir pirinç kasesi" denilen iş güvenliği ve kıdem ile ustalaşma esasına dayanan sekiz derecelik ücret sistemidir. Bu kazanımlar istihdam sisteminde yapılan bir değişiklikle işçi sınıfının elinden alınmaktadır. Yeni getirilen sözleşme sisteminde işçi yine aynı ücret ve yan gelirleri almakta fakat sözleşmenin yenilenmesi garantisine sahip bulunmamaktadır. Öte yandan 8 Mart 1983 tarihli *Renmin Ribao*'da gelecekte tüm işçilerin sözleşmeli olacakları bildirilmiştir.

Bizce ekonomik reformların getirdiği en önemli değişiklik bu noktada ortaya çıkıyor. "Demir pirinç kasesi" yani iş güvencesi işçilerin "sosyalizm"den sağladıkları en önemli kazanımdır ve vazgeçilmesi kolay değildir. Nitekim işçiler bu uygulamaya karşı direnmektedirler. Reformlarla birlikte imtiyazları artan işletme bürokratları üzerinde ağır bir baskı vardır. 27 Şubat 1984 tarihli *Renmin Ribao*'da, "işletmeci ve teknik kadro şu sıralarda sanki bir volkanın üzerinde oturuyor," denmektedir. (10).

Bu tür gelişmeler karşısında devletin boş durmadığını gösteren belirtiler vardır. 1983'ün ikinci yarısında Teng Siao-ping'in başlattığı "Düzeltme Hareketi", ideolojik birliği sağlamak, disiplini güçlendirmek, Kültür Devrimi yöntemlerine artık izin verilmeyeceğini kitlelere anlatmak, ciddi karışıklıklar olduğunda sıkıyönetim ilan etmek, özel olarak eğitilmiş polis birlikleriyle düzeni sağlamak vb. gibi hedefleri öngörmektedir. Böylece Mao Zedung'un kitle mücadelesine dayanan teorisinin yerine Teng Siao-ping'in güçlü devlet teorisi almaktadır. Bu güçlü devlet Çin halkının politik taleplerini dev kitle gösterileri ve ayaklanmalarla ifade etme geleneğini değiştirebilecek midir? Yoksa "enginleri fethetme ruhu"na sahip Çin işçi sınıfı "demir pirinç kasesi"ni, kendisine bir çeşit köşeyi dönme ideolojisi aşılamaya çalışan parti ve devlet bürokrasisine karşı savunarak, Polonya işçi sınıfı gibi direnişe mi geçecektir? Çin'deki büyük dönüş, "gerçekleri olgularda aramak" veya "fareyi yakalayacak kedinin rengi" gibi demagojik-liberalist söylemlerde değil, bu tür sorunların muhtemel yanıtlarında irdelenmelidir.

NOTLAR

1. *Teng Siao-ping'in "gerçekleri olgularda aramak" ilkesi için bk. Işık Demiröz, "1977 Sonrası Çin'e Toplu Bakış,"* Saçak, *No: 20, Eylül 1985, s. 16.*

2. *Ayrıntılı bilgi için bk. Jean Daubier,* Çin Kültür Devrimi Tarihi, *Koral Y. Eylül 1977. Ayrıca BPKD'nin getirdiği uygulama ve yapıların tartışılması için bk. Charles Bettelheim,* Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örgütlenme, *Yücel Y., Ocak 1977. Yine, aynı yazarın özeleştiri niteliğindeki yazısı, "Great Leap Backward,* "Monthly Review, *Temmuz-Ağustos 1978.*

3. *Bk. J. Daubier,* agy, *s. 54 vd., C. Bettelheim,* agm.

4. *Mao Zedung'un VIII. Kongre öncesi yaptığı değerlendirme için bk.* Seçme Eserler *c. 5, s. 355 vd. (Aydınlık Y.)*

5. *Çin'in taşıdığı Asyatik özelliklerin, Pekin-Moskova çatışması ve Doğu Sorunu bağlamında tartışılması için bk. H.C. d'Encausse ve S. Schram,* Asya'da Marksizm ve Milliyetçilik, *Yön Y. 1966.*

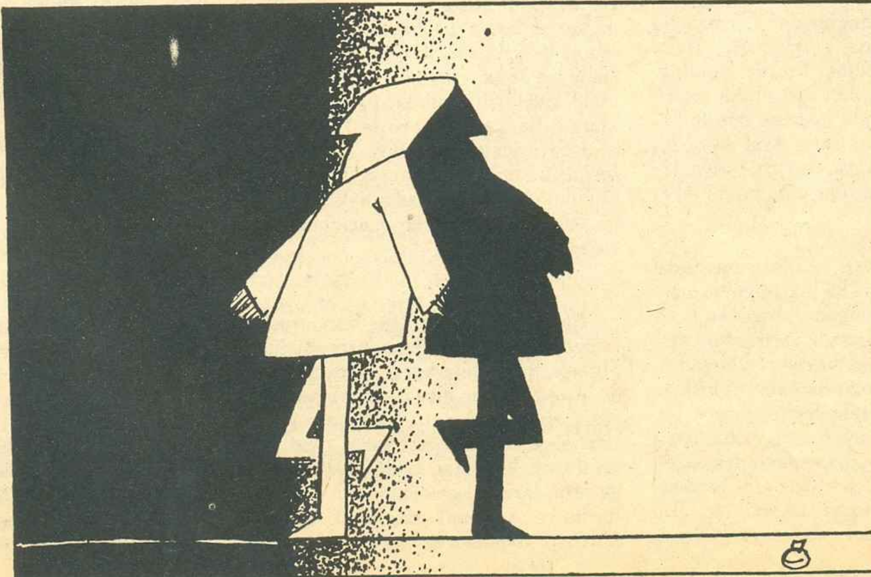
6. *Bk. Roland Lew, "Ekonomic Reform Against the Workers",* IWP, *No: 86, 11 Kasım 1985.*

7. *"Modernleşme" hareketiyle ilgili belgeler için bk. I. Demiröz, Halil Berktay, "Çin Dosyası,"* Saçak, *No: 20, s. 15 vd., Eylül 1985.*

8. *Akt. Roland Lew,* agy.

9. *Sayılar için* agy.

10. Renmin Ribao *'dan aktaran Roland Lew,* agy.

Savunma Sanayi Destekleme Fonu

7 Kasım 1985'te kabul edilen "Savunma Sanayi Destekleme Fonu" yasası ile ilgili gelişmeler ve yasanın uygulanma şekilleri hakkında yorumlar son günlerde canlandı. Yasaya göre Tekel maddeleri ve petrol ürünlerinden kesilecek % 5'lik yeni vergi, gelir vergisinin % 2,5'ğu şans oyunlarından gelen gelirin % 40'ı, ordu vakıfları eli ile toplanan bağış ve yardımlar bedelli askerlik ödemeleri ve bütçeden ek ödemelerle desteklenecek fonun yıllık gelirinin 400 milyar lira (Türkiye bütçesinin % 10'undan fazla) olacağı açıklanmıştı.

Başbakan Özal "bu sistemi oturtma açısından mühim bir konudur" demiş, uluslararası tekellerin "kendi firmalarını getirerek" desteğini istemiş, "Çünkü bazı işler Türkiye'de çok daha ucuz yapılır" demişti. Gazetecinin biri "hangi tür işler bunlar" diye sorunca Başbakanımız "daha ziyade işçiliği yüksek olan konulardır" yanıtını vermişti.

Bu davetten sonra önce Koç Holding, arkasından da Ford'un Avrupa başkanı Robert Luts Türkiye silah sanayine, ısıya duyarlı Sidewinder füzeleri ile girmeye karar verdiklerini açıklamıştı. İngiliz uyruklu Asil Nadir basınımızda "en hızlı silahçı" başlığı ile ABD'nin "Westinghouse" firmasıyla yaptığı anlaşmayı açıklamıştı. Daha sonra Ercan Holding, Profilo Holding, Alarko Holding silah sanayiinin çeşitli dallarında faaliyete geçmek için hükümete başvurdular. Cahit Aral da Federal Almanya, Fransa, İsviçre, İtalya, İngiltere'den başvurular olduğunu bildirmişti.

1975'lerden beri imalat sanayiinde yatırım olmadığı 1985'teki büyüme hızının çok düşük olduğunu birçok kaynak belirtmişti. Özel sektör yatırım yapmıyor, devlet sektörü kaynak bulamıyor. Bu durumda varolan bunalımı gittikçe derinleşen yerli tekellerin, görece bu bunalımı aşabilmeleri doğrultusunda amaç güden savunma sanayii destekleme fonunun, özel sektöre yeni bir kâr alanı yaratmayı hedeflediği açıktır. Bu müjdeyi, Savunma Bakanımız şöyle açıkladı. "Uçak sanayiinin faaliyete geçmesiyle birlikte, mevcut ve kurulacak olan, birçok özel sektör kuruluşu bu sanayiden payını alacaktır."

Yerli ve yabancı tekellerin, halkın alım gücünden kesilen bu paralarla kuracakları silah sanayiinin, emekçiler açısından Türkiye'ye hiç bir kazanım getirmeyeceği açıktır. Türk kapitalizmine ise içinde bulunduğu durumdan görece kurtulup, emekçilerin üzerindeki sömürüsünü artırmasına ve kasalarına haksız kârların girmesine olanak sağlayacaktır.

Bağımlılık ve Dış Borçlar

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 1986 başında yayınladığı bültende tüm ülkelerin dış borçlarını ortaya döktü. OECD'nin açıklamalarıyla dış borçlarımıza ilişkin resmi açıklamalar çelişiyor.

Kaya Erdem 1985 yılı aralık ayında dış borçlarımızın tutarını 21 milyar dolar olarak açıklamıştı. Oysa OECD'nin bülteninde 1984 yılı sonunda bile, Türkiyenin dış borçlarının 25.5 milyar dolar olduğu yazılı. 1983 sonundaki borçlarımızın ise 22 milyar 700 milyon dolar olduğu görülüyor. Bu tablo bize 1 yılda 3 milyar dolar civarında bir artışın gerçekleştiğini gösteriyor. Türkiye 25,5 milyar dolarlık dış borcu ile dünyada onuncu, Avrupa'da ikinci, OECD ülkelerinde ise en borçlu ülke durumundadır. 1983-1984 yıllarındaki dış borç artışı Merkez Bankası'na göre de 3 milyar dolardır. Bu durumda Türkiye'nin 1986 yılına da 29 milyar dolar borçla girmiş olduğunu söylemek abartma olmayacaktır. (Sn. Maliye Bakanının açıklamasına rağmen).

Başbakan Özal'ın "Dış borçlarımızı ödüyoruz" vb. açıklamalarını dikkate alırsak (!) borçlara karşı ödediğimiz faizlerin boyutu ve dışa bağımlılığın giderek artması, (ödenen) borçlara rağmen her yıl yükselen rakamlarla kendi somutluyor. Yayılmacı politika izleyen ülkelerin, tarihsel geleneği olan borçlandırma ve ekonomik bağımlılık, kendini 24 Ocak reçetesinin uygulanması ülke kapılarının yabancı sermayenin sömürü ve yağmasına açılması, devlet sektörünün dağıtılması, tarımda birkaç dalda dış pazara yönelik uzmanlaşmayı yönlendirerek nerdeyse tahıl ithal eder duruma gelinmesi gibi (gelişmelerde) etkisini gösteriyor.

24 Ocak kararlarıyla netleşen, 80 sonrasında rahat uygulama alanı bulan bu ekonomi politikanın, son tahlilde yalnızca var olan yapısal bunalımı daha da derinleştireceği açıktır.

A.Ö.S'te Yemekleri Protesto

Beslenme yetersizliği uzun yıllardır halk kitleleri için hep gündemde kalan bir sorun olmuştur. Bu önemli sorunun bir başka yansıma alanı da yüksek öğrenim gençliğidir. Özellikle başka kentlerde öğrenim gören gençler bu sorunu çok daha fazla hissetmekte. Kendi gücüyle ihtiyacını karşılamayan öğrenciler için tek seçenek okul ya da yurt yemekleri. Ama çıkarılan yemek miktarı bazı okullarda öğrenci kitlesinin yarısının bile ihtiyacını karşılamazken, yurtlarda buna bir de yemeklerin kötülüğü eklenmektedir. Olayın ciddiliğini çeşitli zamanlarda, basın organlarında çıkan haberlerden de izlemek mümkün. Toplu halde zehirlenen, hastanelere sevkedilen öğrencilerin zaman zaman gazetelerin birinci sayfalarında geniş yer işgal ettiğini hepimiz biliyoruz. Öğrencilerin ve velilerinin bu konuda ilgili makamlara ve sorumlulara çeşitli başvuruları hep yanıtsız kaldı. Ancak teftiş günlerinde iyileşen yemekler, diğer zamanlarda "istikrarı" korumaktaydı.

Bu "kronik" sorunun en somut yaşandığı yerlerden biri de A.Ö.S (Atatürk Öğrenci Siteleri) yakın zamana kadar, öğrencilerin ilgili başvuruları yanıtsız bırakılması üzerine, öğrenciler bir protesto eylemine girişti. Üç gün süren eylem boyunca hiçbir idari yetkili ortada görülmeyip, olaya ilgi göstermedi. Öğrencilerle diyalog kurmak yerine, onların sorunlarına ilgisiz kalmayı yeğleyen anlayış, "ilgisini" olay sonrasında Siyasi Polisin bazı öğrencileri gözaltına almasıyla gösteriyordu.

Tüm Baskılara Rağmen Gençlik Yılmıyor

TBMM Başkanlığına dilekçe ve İnsan Hakları Evrensel bildirisi vermek, Gençliğin üzerindeki baskıları protesto etmek amacıyla yürüyerek Ankara'ya doğru yola çıkan öğrencilerin yürüyüşü, Türkiye'de gençliğin üzerindeki baskıları ve öğrenciler üzerindeki YÖK baskısının protestosu açısındtan büyük bir anlam taşıyor.

9 Eylül Üniversitesi İİBF'de okuyan protestocu öğrencilerin 20 Mayıs'ta başlattıkları yürüyüş, Temelli'deki "zorunlu konaklama"yla bir süre durdu. Saat 03 sıralarında Polatlı'dan Ankara'ya hareket eden, Meral Esen, Deniz Özbaş, İbrahim Kasaba, Kadir Balım, Tamer Karaman, Mustafa Emet, Vefa Çubuk ve Abdurrahman Öztürk adlı protestocu öğrenciler, 25 kilometrelik yolu yürüyerek katettikten sonra Temelli'ye vardıklarında, burada Temelli Jandarma Komutanlığı tarafından 11 saat süreyle gözaltına alınmışlar ve ifadeleri alınana kadar karakol bahçesinde bekletilmişlerdir. Toplu gösteri ve yürüyüş yasasına aykırı davrandıkları gerekçesiyle gözaltına alınan öğrenciler, Polatlı Savcılığı'nca ifadeleri alındıktan sonra bırakılmışlardır. Daha sonra yürüyüşlerini, polisin "yoğun ilgisi" altında sürdüren öğrenciler, gözaltına alınmanın, gözdağı vermenin, onları amaçları doğrultusunda hareket etmekten geri bırakmayacağını göstermişlerdir.

Yurtlardan Atılmalar Sürüyor

Keyfi uygulamalar dolayısıyla yurtlardan atılmalar sürüyor. Geçtiğimiz günlerde Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı Fındıkzade Hüdavendigâr Kız Öğrenci Yurdu'nda kalan iki kız öğrenci yurt müdresinin yüzüne çay dökmek gibi asılsız bir suçlamayla yurttan atıldılar. Müdirenin kendilerine yurttan atıldıklarını bildiren bir kağıdı vermesi ve yurttan ayrıldıklarını belirten bir kağıdı imzalamalarını istemesi üzerine öğrenciler böyle bir suç işlemediklerini, bunun için kağıdı imzalamayacaklarını bildirdiler. Bunun üzerine müdire, "sizi polis zoruyla da olsa buradan attıracağım. İbret-i alem olsun diye attıracağım" diyerek öğrencileri tehdit etti. Öğrencilerin yurttan ayrılmamakta ısrar etmesi üzerine o sırada yurtları ziyaret etmek üzere İstanbul'da bulunan Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürünün olaydan ve keyfi uygulamasından haberdar olabileceğinden korkan yurt müdiresi sinir buhranı geçirerek hastaneye kaldırıldı.

Daha sonra Genel Müdürün yurdu ziyareti sırasında olayın gelişimini ve suçlamanın asılsız olduğunu anlatan öğrencilere, merak etmemelerini söyleyen genel müdür atılmalarını durduracağına dair söz verdi. Fakat bu durdurma işleminin bir uygulama mı yoksa olayı yatıştırmak için verilmiş bir söz mü olduğunu öğrenebilmek için Bölge Müdürü Turhan Kamberlioğlu'na başvuran öğrenciler yurttan atıldıklarını öğrendiler. Bölge müdürü kendilerine aslında böyle olmasını istemediklerini ancak yurt müdiresinin otoritesini sarsmamak için öğrencileri yurttan atmaya mecbur olduklarını söyledi. Öğrencilerden bu durumu "anlayışla" karşılamalarını istedi.

Öğrencilerin yurttan atılmasına asılsız suçlamasıyla sebep olan yurt müdiresinin saygıya layık biri olmadığı, eğitici özellikleri taşımadığı (yakın zamana kadar Buharalı kahvehanesinde tombalacılık yapan birisinin şimdi AÖS'te idareci olarak çalıştığı göz önünde tutulursa buna şaşmamak gerek) ve yurdu, kocası ve çocuklarıyla birlikte "ma-aile" idare ettikleri biliniyor. Yurtta hiçbir sosyal faaliyete izin yok. Öğrencilerin folklor ekibi oluşturma istemleri bile reddediliyor. "Namusunuz bize emanet edildi" gibi bahanelerle sosyal faaliyetler engelleniyor. Ama diğer yandan yurdun idaresi gayet lakayit bir şekilde sürdürülüyor. Yurt pislik içinde. Trabzon Kız Öğrenci Yurdu'nda da öğrencilere karşı tutumlarının şikayet sebebi olmasına rağmen Yurtlar Bölge Müdürlüğü bir önlem almak veya müdireyi uyarmak şöyle dursun, "otoritesini sarsmamak" gibi son derece anlamsız bahanelerle duruma müdahale etmeyerek öğrencilerin aleyhine olan bu duruma göz yumuyor, müdirenin yanında yer alıyor.

Atılan öğrencilerden özellikle birinin ciddi bir biçimde kalacak yer sorunu var. İstanbul'da kalabileceği bir akraba yanı yok. Her zaman kız öğrencilerin namuslarından kendilerinin sorumlu olduğunu sık sık ifade eden hatta bu yolla kız öğrencilerin katı bir disiplin altına alınışını mazeretlendiren idareciler, işlerine gelmediği zaman öğrencileri böyle insafsızca çaresizliğe terk edebiliyorlar. Ayrıca sorun öğrencilerin yurttan atılmalarıyla kalmıyor, barınacak yer bulamadıkları zaman okul yaşamlarına, eğitimlerine de veda etmek zorundalar.

Ortadoğu'da Kaynamaya Aday Yeni Kazan: Ürdün

17 bin Filistinlinin öldürüldüğü kanlı "Kara Eylül" harekatıyla belleklerimizde yer eden Kral Hüseyin'in yönettiği Ürdün son günlerde ekonomik ve siyasi bir bunalıma saplanmış bulunuyor. Ülkede hayat pahalılığının harekete geçirdiği kitleler gün geçtikçe mücadele dozunu artırıyorlar ve "İlerici Cephe" etrafında birleşiyorlar.

Temel gıda maddelerine birbiri ardına yapılan zamlar ve ülke insanların hoşnut olmadığı tutarsız Ortadoğu politikası sonucu halkla arasında açılan uçurumu devlet terörü ile kapatmaya çalışan Ürdün Hükümeti en son üniversite öğrencilerinin tepkileriyle karşılaştı... ABD'nin Libya saldırısı üzerine iyice beliren gerginlik, yapılan anti-emperyalist gösterilerin polis müdahelesi ile karşılaşması sonucu doruğa tırmandı. Tutuklama ve aramalar gündelik yaşamın bir parçası haline geldi. Bundan bir süre önce Amman şehrinde bulunan El-Yarmuk Üniversitesi'nin öğrenciler tarafından işgal edildiği bildiriliyordu. Tutuklanan arkadaşlarının salıverilmesi ve zamların geri alınması biçimindeki taleplerini bildiren öğrencilerin bu istekleri kabul edilmedi ve jandarmanın silahlı saldırısına uğradılar. En az 10 öğrenci öldü ve çok sayıda yaralananlar oldu. Bir bildiri yayınlayan "Ürdün İlerici Cephesi" işçilere bir çağrıda bulunarak olayın protesto edilmesini istedi. Bildiride işçilere grev ve kitle gösterileri öneriliyor diğer taraftan da tutuklanan öğrencilerin en yakın zamanda salıverilmesi için yönetime çağrıda bulunuyordu. Bildirinin arkasından Erbed şehrinde sokaklara dökülen halk kitleler halinde mitingler düzenleyip yönetim aleyhinde ve anti-emperyalist sloganlar attılar.

Tüm Baskılara Rağmen Gençlik Yılmıyor

TBMM Başkanlığına dilekçe ve İnsan Hakları Evrensel bildirisi vermek, Gençliğin üzerindeki baskıları protesto etmek amacıyla yürüyerek Ankara'ya doğru yola çıkan öğrencilerin yürüyüşü, Türkiye'de gençliğin üzerindeki baskıları ve öğrenciler üzerindeki YÖK baskısının protestosu açısından büyük bir anlam taşıyor.

9 Eylül Üniversitesi İİBF'de okuyan protestocu öğrencilerin 20 Mayıs'ta başlattıkları yürüyüş, Temelli'deki "zorunlu konaklama"yla bir süre durdu. Saat 03 sıralarında Polatlı'dan Ankara'ya hareket eden, Meral Esen, Deniz Özbaş, İbrahim Kasaba, Kadir Balım, Tamer Karaman, Mustafa Emet, Vefa Çubuk ve Abdurrahman Öztürk adlı protestocu öğrenciler, 25 kilometrelik yolu yürüyerek katettikten sonra Temelli'ye vardıklarında, burada Temelli Jandarma Komutanlığı tarafından 11 saat süreyle gözaltına alınmışlar ve ifadeleri alınana kadar karakol bahçesinde bekletilmişlerdir. Toplu gösteri ve yürüyüş yasasına aykırı davrandıkları gerekçesiyle gözaltına alınan öğrenciler, Polatlı Savcılığı'nca ifadeleri alındıktan sonra bırakılmışlardır. Daha sonra yürüyüşlerini, polisin "yoğun ilgisi" altında sürdüren öğrenciler, gözaltına alınmanın, gözdağı vermenin, onları amaçları doğrultusunda hareket etmekten geri bırakmayacağını göstermişlerdir.

Yurtlardan Atılmalar Sürüyor

Keyfi uygulamalar dolayısıyla yurtlardan atılmalar sürüyor. Geçtiğimiz günlerde Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı Fındıkzade Hüdavendigâr Kız Öğrenci Yurdu'nda kalan iki kız öğrenci yurt müdresinin yüzüne çay dökmek gibi asılsız bir suçlamayla yurttan atıldılar. Müdirenin kendilerine yurttan atıldıklarını bildiren bir kağıdı vermesi ve yurttan ayrıldıklarını belirten bir kağıdı imzalamalarını istemesi üzerine öğrenciler böyle bir suç işlemediklerini, bunun için kağıdı imzalamayacaklarını bildirdiler. Bunun üzerine müdire, "sizi polis zoruyla da olsa buradan attıracağım. İbret-i alem olsun diye attıracağım" diyerek öğrencileri tehdit etti. Öğrencilerin yurttan ayrılmamakta ısrar etmesi üzerine o sırada yurtları ziyaret etmek üzere İstanbul'da bulunan Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürünün olaydan ve keyfi uygulamasından haberdar olabileceğinden korkan yurt müdiresi sinir buhranı geçirerek hastaneye kaldırıldı.

Daha sonra Genel Müdürün yurdu ziyareti sırasında olayın gelişimini ve suçlamanın asılsız olduğunu anlatan öğrencilere, merak etmemelerini söyleyen genel müdür atılmalarını durduracağına dair söz verdi. Fakat bu durdurma işleminin bir uygulama mı yoksa olayı yatıştırmak için verilmiş bir söz mü olduğunu öğrenebilmek için Bölge Müdürü Turhan Kamberlioğlu'na başvuran öğrenciler yurttan atıldıklarını öğrendiler. Bölge müdürü kendilerine aslında böyle olmasını istemediklerini ancak yurt müdiresinin otoritesini sarsmamak için öğrencileri yurttan atmaya mecbur olduklarını söyledi. Öğrencilerden bu durumu "anlayışla" karşılamalarını istedi.

Öğrencilerin yurttan atılmasına asılsız suçlamasıyla sebep olan yurt müdiresinin saygıya layık biri olmadığı, eğitici özellikleri taşımadığı (yakın zamana kadar Buharalı kahvehanesinde tombalacılık yapan birisinin şimdi AÖS'te idareci olarak çalıştığı göz önünde tutulursa buna şaşmamak gerek) ve yurdu, kocası ve çocuklarıyla birlikte "ma-aile" idare ettikleri biliniyor. Yurtta hiçbir sosyal faaliyete izin yok. Öğrencilerin folklor ekibi oluşturma istemleri bile reddediliyor. "Namusunuz bize emanet edildi" gibi bahanelerle sosyal faaliyetler engelleniyor. Ama diğer yandan yurdun idaresi gayet lakayit bir şekilde sürdürülüyor. Yurt pislik içinde. Trabzon Kız Öğrenci Yurdu'nda da öğrencilere karşı tutumlarının şikayet sebebi olmasına rağmen Yurtlar Bölge Müdürlüğü bir önlem almak veya müdireyi uyarmak şöyle dursun, "otoritesini sarsmamak" gibi son derece anlamsız bahanelerle duruma müdahale etmeyerek öğrencilerin aleyhine olan bu duruma göz yumuyor, müdirenin yanında yer alıyor.

Atılan öğrencilerden özellikle birinin ciddi bir biçimde kalacak yer sorunu var. İstanbul'da kalabileceği bir akraba yanı yok. Her zaman kız öğrencilerin namuslarından kendilerinin sorumlu olduğunu sık sık ifade eden hatta bu yolla kız öğrencilerin katı bir disiplin altına alınışını mazeretlendiren idareciler, işlerine gelmediği zaman öğrencileri böyle insafsızca çaresizliğe terk edebiliyorlar. Ayrıca sorun öğrencilerin yurttan atılmalarıyla kalmıyor, barınacak yer bulamadıkları zaman okul yaşamlarına, eğitimlerine de veda etmek zorundalar.

Ortadoğu'da Kaynamaya Aday Yeni Kazan: Ürdün

17 bin Filistinlinin öldürüldüğü kanlı "Kara Eylül" harekatıyla belleklerimizde yer eden Kral Hüseyin'in yönettiği Ürdün son günlerde ekonomik ve siyasi bir bunalıma saplanmış bulunuyor. Ülkede hayat pahalılığının harekete geçirdiği kitleler gün geçtikçe mücadele dozunu artırıyorlar ve "İlerici Cephe" etrafında birleşiyorlar.

Temel gıda maddelerine birbiri ardına yapılan zamlar ve ülke insanların hoşnut olmadığı tutarsız Ortadoğu politikası sonucu halkla arasında açılan uçurumu devlet terörü ile kapatmaya çalışan Ürdün Hükümeti en son üniversite öğrencilerinin tepkileriyle karşılaştı... ABD'nin Libya saldırısı üzerine iyice beliren gerginlik, yapılan anti-emperyalist gösterilerin polis müdahelesi ile karşılaşması sonucu doruğa tırmandı. Tutuklama ve aramalar gündelik yaşamın bir parçası haline geldi. Bundan bir süre önce Amman şehrinde bulunan El-Yarmuk Üniversitesi'nin öğrenciler tarafından işgal edildiği bildiriliyordu. Tutuklanan arkadaşlarının salıverilmesi ve zamların geri alınması biçimindeki taleplerini bildiren öğrencilerin bu istekleri kabul edilmedi ve jandarmanın silahlı saldırısına uğradılar. En az 10 öğrenci öldü ve çok sayıda yaralananlar oldu. Bir bildiri yayınlayan "Ürdün İlerici Cephesi" işçilere bir çağrıda bulunarak olayın protesto edilmesini istedi. Bildiride işçilere grev ve kitle gösterileri öneriliyor diğer taraftan da tutuklanan öğrencilerin en yakın zamanda salıverilmesi için yönetime çağrıda bulunuyordu. Bildirinin arkasından Erbed şehrinde sokaklara dökülen halk kitleler halinde mitingler düzenleyip yönetim aleyhinde ve anti-emperyalist sloganlar attılar.

BARIŞ

Çocuğun gördüğü düştür barış.
Ananın gördüğü düştür barış.
Ağaçlar altında söylenen sevda sözleridir barış.

Akşam alacasında, gözlerinde ferah bir gülümseyişle
döner ya baba
elinde yemiş dolu bir sepet;
ve serinlesin diye su, pencere önüne konmuş
toprak bir testi gibi
ter damlalarıyla alnında..
barış budur işte.

Evrenin yüzündeki yara izleri kapandığı zaman,
ağaçlar dikildiğinde top mermilerinin açtığı çukurlara,
yangının eritip tükettiği yüreklerde
ilk tomurcukları belirdiği zaman umudun,
ölüler rahatça uyuyabildiklerinde.
kaygı duymaksızın artık,
boşa akmadığını bilerek kanlarının,
barış budur işte.

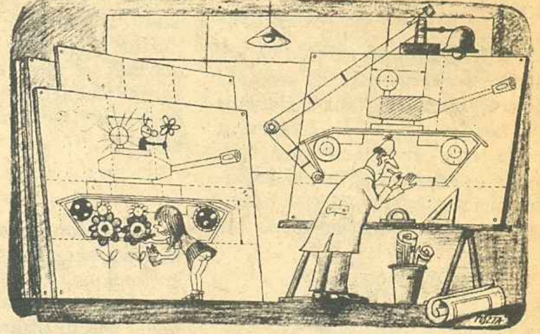
Barış sıcak ekmeklerde tüten kokudur akşamda
yüreği korkuyla ürpertmediğinde sokaktaki ani fren sesi
ve çalınan kapı, arkadaşlar demek olduğunda sadece.
Barış, açılan bir pencereden, ne zaman olursa olsun
gökyüzünün dolmasıdır içeriye;
gökyüzünün, renklerinden uzaklaşmış çanlarıyla
bayram günlerini çalan gözlerimizde,
barış budur işte.

Bir tas sıcak süttür barış, ve uyuyan bir çocuğun
gözlerinin önüne tutulan kitaptır.

Başaklar uzanıp, ışık! ışık! diye fısıldarlarken
birbirlerine!
Işık taşarken ufkun yalağından.
Barış budur işte.
kitaplık yapıldığı zaman hapishaneler
geceleyin kapı kapı dolaştığı zaman bir türkü
ve dolunay, taptaze yüzünü gösterdiği zaman
bir bulutun arkasından

cumartesi akşamı berberden pırıl pırıl çıkan bir işçi gibi;
barış budur işte.

Geçen her gün yitirilmiş bir gün değil de
bir kök olduğu zaman
gecede sevincin yapraklarını canlandırmaya.
Geçen her gün kazanılmış bir gün olduğu zaman
dürüst bir insanın deliksiz uykusunun ardısıra.
Ve sonunda, hissettiğimiz zaman yeniden
zamanın tüm köşe bucağındaki acıları kovmak için
ışıktan çizmelerini çektiğini güneşin.
Barış budur işte.

Barış, ışın demetleridir yaz tarlalarında,
iyilik alfebesidir o, dizlerinde şafağın.
Herkesin "kardeşim" demesidir birbirine,
"yarın yeni bir dünya kuracağız" demesidir;
ve kurmamızdır bu dünyayı türkülerle.
Barış budur işte.

Ölüm çok az yer tuttuğu gün yüreklerde,
mutluluğu gösterdiğinde güven dolu parmağı yolların,
şair ve proleter eşitlikle çekebildiği gün içlerine
büyük karanfilini alacakaranlığın...
barış budur işte.

barış sımsıkı kenetlenmiş elleridir insanların
sıcacık bir ekmektir o, masası üstünde dünyanın.

Barış, bir annenin gülümseyişinden başka bir şey
değildir.
Ve toprakta derin izler açan sabanların
tek bir sözcüktür yazdıkları:
Barış.
Ve bir tren ilerler geleceğe doğru
kayarak benim dizelerimin rayları üzerinden
buğdayla ve güllerle yüklü bir tren.
Bu tren, barıştır işte.

Kardeşler, barış içinde ancak
derin derin soluk alır evren.
tüm evren, taşıyarak tüm düşlerini
Kardeşler, uzatın ellerinizi.
Barış budur işte.

YANNİS RİTSOS